

C

3

185

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము

స్థాపితం 1988

రిజిష్టర్డ్ 1986

తే ల ప్రో లు, (కృష్ణాజిల్లా)

గ్రంథ నామము అంబు వి (1624)

గ్రంథము సంఖ్య 1624

తటము ధృతి విభజన సంఖ్య 185

గ్రంథ దాత గ్రంథాలయ ప్రాంతం

గ్రామము

కళాపిత విమర్శన ర

అంజలి

(కథా సంపుటి)

అడివి బాపిరాజు

1945

కళా పీఠము
హైదరాబాద్

అంకితం

ఈ నా కథాంజలిని భక్తితో
నవ్యసాహిత్యాచార్యుడు
మా అన్న
రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారికి
సమర్పిస్తున్నాను

అడివి బాపిరాజు

వెల ఒక రూపాయ చొప్పున [వి. కె.] సర్వస్వామ్యాల గ్రంథకర్తవి
మీరూపింగ్ ప్రింటింగు సర్కుస్ హైదరాబాదు-దక్కన్

సంధ్యా నృత్యము

౧

సూర్యుడు మనోవేగంతో చక్కిమానికి దిగిపోతున్నాడు.

ఆ నీలాకాశంలో నానావర్ణాలు సమ్మిల్లితం అవుతూ ఉన్నవి. ధూమ్రాలు, నీలలోహితాలు, కుసుంభారుణాలు, శబలాలు అయిన మేఘాలు, మిగడ తరకల్లా, క్షణక్షణం రంగు మారుతూ, ఆకాశాన తేలిపోతూ, సముద్ర తరంగాలలో, నదుల్లో, చెరువుల్లో నీడలాడుతున్నవి. తరువర్ణాలు, పర్వత శిఖరాలు బంగారు పూతతో మిలమిలలాడుతున్నవి.

ఆకాశాన వంగుచుండుచూయు సూర్యుడస్తంగతుడైనాడు. ఉషాబాల నల్లని చీర యంచులు దెసలు ఆవరిస్తుండగా ఉదయించింది.

యోగనిద్రలాంటి చీకటి ఆవరిస్తున్నది. ఆ చీకటిలో వెలుగు చెట్టా పట్టాలు పడుతూంది. సంధ్యానాదములు, సర్వకుసుమ పరిమళాల విశుత్పథానికి నివేదన లవుతున్నవి.

ఓం, ననతోం, ధిమికిటతోం, ధింధిమికిటనాం, కిణికిణీం.

అవి హిమధవళపాదాలు. అరుణకమలదళాంతర తలాలు. తారకా కాంతులక్తిన అనంతపథాంచలాలమీద అంటే అంటనట్టు నాట్యం చేస్తున్నవి ఆ అంగుళులు సౌందర్యబాలికా పుల్లనయన సౌభాగ్యాలు. పాదరేఖలు మహా త్ముల భావ ప్రవాహారాలు. ఆ వేగం తేజోరూపులైన సిద్ధుల సంకల్పం ఆ తాండవం లయతాండవం.

ప్రభుకల్పదార్యులు నాట్యమూర్తి. పెదవి కద్దవకే ఎంతటి నూత్న

భావము నైన అభినయింపగలాడు. తాండవంలో ఆవేశమూర్తి, శృంగారంలో లయబ్రహ్మ, లాస్యాన గారికి కదలే కసటు చిగురాకుజొంపము కదిలిక. దళాసతారాలు, నాగనృత్యం, రాధికాహృదయం, సత్యభామాసంవాదము, వ్రజకన్యా పరిణయము, పార్వతీదేవి తరస్సు, పాలసముద్రమథనము, జగన్మోహినీ ఘట్టం, శంపాలతావేగంతో దేవాభంగిమలు, కర పరిసారాలు, హస్త ముద్రలు, దృష్టి లోల్యాలు, భావ వ్యంజనాలు పరీమళాల కదజల్ల ఆనందముయ్యడై, తిమ్మయ్యడై కరిగిపోతాడు. వృద్ధుడైనా, ఆతని నాట్యశక్తి అవంతయు తగ్గిపోలేదు. ప్రభుకల్పడు కుమారవీరునిను నాట్యశాస్త్రమంతా నేర్చుకొన్నాడు. కుమారుడు ఆ దేశానికి పంపువు. ఏ పూర్వకర్మ నము ర్జితమైందో ఆతనికి చిన్ననాటకంకి నృత్యకళాభిమానము! తిడబడే అడుగుల నెలలనాటి ముద్దులలో తల్లి ఒడిలో నృత్యజేసేవాడట! నృత్య మూర్తులగు విగ్రహాలను చూచి మైమరచిపోయేవాడు. నర్తకీనర్తకులు మహారాజైన తన నాయనిగారి యెదుట నృత్యకళాశేషశీలైధివము వెవిజలేటర్చుకు బాలకుడైన కుమారవీరుడు తనివోని గాఢచేతుతో పారకిస్తూ ఉండేవాడు. తా నే యడచునుండైన వత్సరాలలో వివిధదేశాల నృత్యకళాల పారకించి విమర్శించి పూజ్యభావాన పుంకరాలు పొందేవాడు. కళకుందుండే చెరి మునుత కళా ప్రేక్షకుడు కావడంతో వదలక, కళాపీఠ పాదస్పర్శిని కళార్థిగా ఆతనిని సాష్టాంగపడజేసేది.

ఉన్నతపంశంవారు నృత్యకళాకోవిదులగుట మరచిపోయి ఎన్నో కలాలు గవచింపి. తోటివారి పెదవుల దాగిలిమూతలాడే అడహస్యపు చీకట్లను భయపడినీ, సిగ్గుచెందినీ కుమారుడు రహస్యంగా ప్రభుకల్పనికి

హస్తాభినయం, నేత్ర, గీర్వాన, స్కంధాభినయాలు నేర్చుకొన్నాడు. పదగతులు నేర్చుకొన్నాడు. అంగవిక్షేపాలు. హస్త విన్యాసాలు. రస పరివర్జన కౌశల్యము—శృంగ్యవిద్య యావత్తు దీక్షతో నేర్చుకొంటున్నాడు.

వృథుకల్పడు ఆ మహాపురాన గణికలకు, ఉత్తమవంశ బాలికలకుకూడా గురువై నృత్యభిక్ష సంకల్పించినాడు. అరవింద వారిలో కల్లా పరిజ్ఞాకాలిని యగు వర్తకి. ఉత్తమ కులసంజాత. బీదకుటుంబములో వికసించిన పన్నీటిపువ్వు. యశావనం బిశువులు తిరిగి మృదువైన ఆమె బాహుకాశ్యము నాట్యవిద్యలో జనజనను పుణికి పుచ్చుకొన్నది.

వృథుకల్పని నాట్యమందిరానికి కొన్ని సంవత్సరాలు తీడ్చుకోదలచి వెళ్ళిన కుమారుడు. ఆలోచించి అరవింద లాస్యమూర్తి అయిన సమయాన ఆవిష్కరించి నాడు. కైశికీవృత్తిమూర్తి అరవింద సిగ్గుతో యవనికాంతరాన మాయ మైంది. అప్పుడామె అర్థ వస్త్ర పాబలవర్ణస్నిగ్ధమగు ఆమె వక్షఃకాంతిని మరుగుపరచలేని దుకూలాలిత్యము కుమారుని కంటిపాపలో ప్రతిఫలించింది. ఏడాది ఈడుగల ఏకశాఖా మాతృకరవీరవృక్షం లా కదిలిపోతున్న ఆమె యశావనం పరమ కుంభింలా ఆతని వృద్ధయానికి అద్దుకొన్నది. కను మొరగిన మనోహరమేఖలా కాంగుల్ని స్మరిస్తూ, స్తబ్ధుడైన కుమారుడు గురువు గారికి విగ్రహమిల్ల మంచిపోయినాడు వృథుకల్పని కన్నులు నవ్వుకొన్నవి. కాని ఆయన తన అధిష్టానాల బిరింమికిని “తెలిసాపరచని మీరాక మర్యాద దూరము కావా!” అని కుమారుని హెచ్చరించినాడు.

“నమస్కరిస్తున్నాను. అందుకొని క్షమించండి. ఆ తెరల్లో మూల్యరహితమైన నిధి గుప్తమైనది. ఏ లోకాలనుండి ఇక్కడకు అవతరించినదో?”

“కుమారా! గోభ్యపరికాశనమా శాస్త్రసమ్మతముకాదు. ఆ ప్రస్తావన అప్రస్తుతమని మనవి.”

“ఈ శిష్యుని కడ ప్రచ్ఛన్నము కావలసిన నిగూఢ రహస్యాలు ఉన్నవా? అని ఈ వినయి గురువులను ప్రశ్నిస్తున్నాడు.”

“వ్రాత! క్షమించు. హాస్యంలోనూ అన్యతః అడలేదు. నిజంగా అది నిగూఢ విషయమే.”

అరవింద తృపామూర్తియై తెరలోనికి వరుగెత్తిన మరుక్షణాన విస విస
సత్యభామావేషాన్ని విసర్జించి రైక తొడిగి చీర ధరించి ఉన్న కొలది
మాత్రపు సగలు అలంకరించుకొని, తోట మార్గాన దొడ్డితోట చేరి తనకై
ఎదురుచూస్తున్న బండి వెక్కి పాడైపోతూ ఉన్న తన భవనాన్ని చేరు
కొన్నది.

మహాన్నతిని అనుభవించి చితికిపోయిన ఆ సంసారంలో తండ్రి విచార
గ్రస్తుడు, తల్లి భూదేవత, తాను ఏకపుత్రిక. బీదతనంలో గారామున పెరిగిన
దుర్బుద్ధున. తుర్రాలైన అంజాలకుప్ప. కానాటికి హీనమైపోయిన తన విశ్వస్థ
స్థితిని గొప్పించక అరవింద తండ్రి చంద్రావతి చిన్నతనంలో కవి గారు
కాది విద్యస్మణులకు ఆశగా మిచ్చిన ఉదార హృదయుడు ఆయన
హృదయం నొవ్వకుండ ఆతనికి తెలిసి తెలియకుండాటలుగా ఆ బాల్యమిశ్చు
డైన వృక్షులలాచాగ్యుడు తన ఇంటికడనే ఆమెను సాహిత్యాది కళలు
నేర్పుతూ, తన కభిమాన విద్యయైన నృత్యంలో ఆమెను ఉత్కృష్ట కళా
మూర్తిగా ఒనరించివాడు. చంద్రావతికి కూతురు వివాహచింతి హృదయ
కంటక మైనది. ఐదు నెలమిదేండ్ల ఎలపాయువు జన్మని అందాల ఎర తెచ్చు
కొని తనలో వాత్తుకొన్న దివ్యబాల. బీదవారి కిత్తమన్న మనసొప్పు.
సంపన్నులకు అర్పించ భర్త్యము జాలదు. ఇతరుల సహాయము ఆపేక్షించుట
ఆభిజానుల వని. ఆపేక్షించకుండా మనుగడ మృగ్యము. అప్పులకై అస్తి
హారతి కర్పూరములా హరించిపోయింది. తిండి కోసము బాహ్యునగలు నాన్యా
రూపాలగుచున్నవి. కుమారవీరుడు శిగిన అల్లుడని ఆశ. అడిగి కాదనిపించు
కోవడం విషము చేతులారా త్రాగివెట్టే.

తల్లిదండ్రులహృదయం గుర్తించలేని అమానుక శిశువు అరవిందాదేవి.
తనచుట్టూ ఆవరించివున్న బీదతనం చీకట్లను పారకించింది. వెలిగే కన్నులు
కొంచెం మలుపు తిరిగిన చిన్నని అర్థగరుడు నాశిక వటుగివలుతిరిగిన పెరువులు
కొంచెము నిడుపై కైకి వ్రసరించి ఆమెను ఎప్పుడున్నూ హసన్ముఖిగా

చేస్తున్నవి. ఒత్త కిందికి వాలిపోతూ ఉన్నది ఆమె జేడీధరం పాంకాలు
అలంకరించుకొని, మృదులత్వ మూర్తియై సౌందర్యరేఖాసమన్వితయైన అర
వింద నాట్యపోకియైన ఉషాకన్యయే.

౪

యస్వినమూర్తి—మధుర నుంద రశసదృశ సౌందర్యరాశి— కుమారుడు
అరవిందను, అనాడు మెరుముకాలంమాత్రించూచిన ముత్యజాన్నుంచి
నిద్రపోడు— ఉప్పెన లా వచ్చి ముంచివేసింది పగిలము పయోరాశి

ఆ నాటినుంచి రాత్రింబవళ్ళు సృశ్యమే. “కోమలకరణాంగ విక్షే
పమై కైశికీకృత్తి పగిధాన” మైన లాభ్యంగా ఆ బాలికను అలంకరిస్తాడు.
“వృత్తిహితమై వివిధ కరణాంగ విక్షేప” మైన సృత్తిలో ఆమె
హృదయానకు దూరానయింది, పాదసమీపాననుండి పూజ లర్పిస్తాడు. ఆంభటి
వృత్తి పగిధానము, ఉద్ధత కరణాంగ విక్షేపము అయిన తాండవంలో
ప్రణయావేశుడై ఊగిపోతాడు. ఆమెను ఇట్లా తాను తన భావనాయకను
చేసుకున్నాడు.

ఆ సాయంకాలము, శతశతలతో మిసమిసలాడు నెరుగు దవ్వలా,
శ్వేత పన్నగిలా ఆ దివ్యకన్య సృశ్యం చేస్తూ ఉండగా మూచినప్పటినుంచి
తన నర్తనకాలమాట వూర్తిగా మరచిపోయి అభినయాదుల ఆభ్యాసానికి
పుడుకల్పచాక్యలవారి కై తాను నగరంలో విచ్చించిన సృశ్య కాలకే వచ్చుట
కారంభించాడు.

ఆబాల మరల తనకు ప్రశ్యక్షం కాలేదు. గురువు గారిని అడగ మనస్సు
ఒప్పును. అడగకుండుటను హృదయం ఒప్పును. ఆ కళ్ళల్లో కాంతులు ఎక్కు
నవుతూ ఉన్నవి శరీరం కృశిస్తున్నది. ఏదో మరచిపోయినవాని లా సంచ
రిస్తాడు. అస్తమానం తియ్యని లోగొంతుకతో పాటలు పాడుకుంటూ
ఉంటాడు. విధిసంఘట్టవా కాండపటంగాటిన వున్న ఆ బాలికామూర్తిని:
ఉద్వేషిత వ్యావృత్తి పరివృత్త సంకేతాది హస్తసాగ్రణాలతో అరమాడ్చు
కన్నులతో ధ్యానిస్తూ—

సంధ్యా నృత్యము

7

.. ఓ చెలీ నీ వెవరు ?

ఓ చెలీ నీ వెవరు ?

కలలోని బాలవా

ప్రకృతి వలపుల పాపవా ?

వారాసి కెరటాల రేఖవా ?

కాంతసంధ్యాసమయ తుణమవా ?

ఆరుణాంశు చుంబితోత్ఫుల్ల సరసీజాత

హృదయనర్తక పరీమళవా ? ”

అని అభినయించాడు

మేఘాల తళుకాడు చదలవా ?

చుక్కల్లా మినుకాడు కాంతివా ?

తాండవేశ్వరపాద తరుణాంగుళీ నాళ

గతిలయల మొలకెత్తు దళమవా ?

ఓ చెలీ నీ వెవరు ?

ఓ చెలీ నీ వెవరు ?

కలలోని బాలవా ?

ప్రకృతివలపుల పాపవా ? ”

అతి తియ్యని గంభీరకంఠముతో పాడుకుంటూ తాండవము సలిపి
నాడు.

ప్రపుల్ల రేఖలతో, పరిస్ఫుట పూర్ణావయవ గాంభీర్యంతో వివిధరంగి
మాయుతాంగికాభినయ సుందర శరీరముతో ఆతడు సృష్టించుచు పే సమయాన
అద్భుత అక్కడికి వచ్చిన అరవింద, కుమారవీరుని సందర్శించడం సంభరించినది
ఆతనికలలోని బాల నవ్వుచూపుల ప్రసరిస్తూ మనోనయనాన . ప్రకృత్యమై
ఉండుటచేత, ఆమె నిజస్వరూపముతో సాక్షాత్కరించినా గమనించక,
కుమారవీరుడు, చేతులుచాచి సాత్వికాభినయ రూప ప్రణయ విరహోన్మత్త
దృశ్యంబజేస్తూ సృత్తము మాత్రము సలుపుతున్నాడు.

ఈ బాలు డెస్వడు ? ఎంత మనోహర మూర్తి. ఏమి దివ్యము !
 పృథ్వీ కాస్త్రపారంగతుడైన కుమారస్వామిలా వెలుగుతున్నాడు. కొత్తదేశాల
 నుంచి కచ్చినాడా గుర్రపుగారి దగ్గర పృథ్వీ కాస్త్రము పూర్తి చేసుకోతలచి?
 ఎన్నాళ్ళుగా ఉన్నాడో? ఇదివరకెప్పుడు చూడలేకే—అని అనుకుంటూ
 అరవింద అట్లే నిలిచిపోయినది ఆచార్యులు “తల్లీ! కూనో అమ్మా”
 అన్నాడు.

28

ప్రభుకల్పడు, కుమారవీరునికి అరవిందకూ సందర్శనము సమకూర్చిన

మహా నటునికి తన మనస్సులో వివిధ విధాల జోహారు లొనరించాడు
 ఆయన మనస్సులో అరవింద చరిత్ర అంశా జ్ఞప్తికి వచ్చింది.
 అరవిందాదేవి ఉదయగిరి ప్రభువైన చంద్రారెడ్డి మహారాజు. కూతురు ఆ
 ప్రభువులు కుమారవీరుని తండ్రిని, సకలమండలేశ్వరేశ్వరుని, సాగ్ధ్యభోముని
 రెడ్డిలకుమార్తెగ్రాంబోధి చందుని, ఆయన వేమారెడ్డిని ఓడించి స్వతంత్రమకా
 సంకల్పించి ఉన్నాడని దుర్మార్గులు కొండను చక్కనర్తితో చెప్పడంచేత,
 చక్రవర్తి పైన్యాలు కూర్చుకొని వచ్చి, చంద్రావతిని ఓడించి రాజ్యాన్నుంచి
 తరిమివేశాడు.

ఆ చంద్రావతి కథలో మహా పండితుడు లేజక్వాలి ప్రభుకల్పడు
 సాహిత్య సంగీత నాట్యాచార్యుడుగా ఉండెను.

తానూ తన మహారాజుతో వారణాశి మొదలైన పుణ్యక్షేత్ర యాత్ర
 లొనరించాడు.

కుమారవీరుడు తండ్రి మరణానంతరం రాజ్యానికి రాగానే అతడు
 నాట్యవిద్యకు పరమపూజ అర్పిస్తున్నాడని విన్నాడు ప్రభుకల్పాచార్యులు.

వెంటనే చంద్రావతిరెడ్డిని గృహస్థంగా కొండవీటికి తీసికొనివచ్చి,
 సమయం చిక్కినప్పుడు మహారాజుకు నిజము నివేదించు సంకల్పించినాడు.

శృంగుకల్పడు కుమారావీర మహారాజు ఎదుట తన విద్య చూపినప్పుడు మహారాజుని పాండిత్యానికి ఉప్పొంగి ఆయన్ను తన గురువుగా స్వీకరించాడు. ఇది జరిగి ఒక సంవత్సరమైనది.

కుమారాజు అరవిందాదేవినిచూచి పార్వతినిచూచిన శివునిలా, లక్ష్మిని చూచిన విష్ణునిలా గాఢప్రణామము చేసిపోయినాడు.

అరవింద మనస్సును ఆతనిపై లగ్నమయినట్లే సంభాషణ వ్యక్తం చేస్తున్నదని పృథుకల్పడు ఆనందాన ముగిసిపోయినాడు.

ఋషురం తీసిపోవని అందము, ఒండొకళ్ళకు తగ్గిపోవని విద్యాజ్ఞానము, ఒండొకళ్ళకు నేర్పడగిన నాట్యకళాదీక్ష.

అరవింద మొదట సిగ్గుపడినా తాను నాట్యంచేస్తూ ఉన్నప్పుడు కుమారుడు ప్రేక్షకుడై ఉండుటకు పోనుపోను ఒప్పుకున్నది.

ఆమె చూస్తూఉన్నదని కుమారుడు తన విద్య అంతా అత్యంత ప్రజ్ఞతో, ఆనందిమయ హృదయంతో, అద్భుతకారీర పూరిత గాంభీర్యంతో, నాట్య సృశ్యవృత్తాదులు సలుపుతూ ఉండేవాడు.

మొదటి రోజుల్లో ఆతను చూస్తూఉన్నప్పుడు ఆమె సంపూర్ణమైన సృశ్యనిపుణత్వాలు చూపించలేకపోయేది. గొంతుక ప్రదాభారంచే గళాంతరాలనే దాచుకొనేది.

దినాలు, మాసాలు పరువులెత్తాయి. యువతీ యువకులగు ఆ ఇశ్వరకూ స్నేహము. పూర్ణమై ఒక రోకరి లోపాన సవరించుకొంటూ ఒకరి నొకరు ఉద్బోధించుకుంటూ సృశ్య కళానందమయ్యలై పోయినారు.

అరవిందకు కుమారు డేవ్వుడో శిలియదు పృథుకల్పచామ్యుల వారిని తానెవ్వరో చెప్పవలదని కుమారుడు వేడుకొన్నాడు.

కుమారుడేని ఒక సాయంత్రము, అరవింద గురువుగారి పాదసమీపాన్న అధివసించింది.

“స్వామీ! పృథిభామూర్తి, ఈయన ఎవ్వరో? విదేశవాసి? నాట్య కుమారి? అభీఖ్యుడని నెలవెచ్చాడు. సంపూర్ణంగా ఆయన ఉదంతం చెప్పరా?”

“ అమ్మయీ ! అంతకన్న నీ కందుకమ్మ ? ప్రతి కొత్తవారిని గురించి మనకెందుకు ? నాట్యం శేర్షుకోవడానికి వచ్చావు; నాట్యం శేర్షుకుని తనదారిని తాను చక్కాపోతాడు ”

“ అవునండీ, ఇంతి శేముషీసంపన్నుడు తమకు శిష్యుడు కావడం చాలా అనందిముగా ఉన్నది. అందుకని ఎవరూ అన్న ప్రశ్న ఉదయించింది. ”

“ నిజమే ! ఈ విచిత్ర సంఘటన నాకున్నా ఆశ్చర్యాన్ని ఉద్భరింప చేస్తూ ఉంటుంది. ”

“ ఏ విచిత్ర సంఘటన ? ”

“ ఇద్దరు అపురూపమూర్తులు, విద్యా వినయ సంపన్నులు ఒకే గురువు వద్ద శుశ్రూష చేస్తూ ఉండడం. ”

“ అందులో ఏమి విచిత్రం ఉంది ? ఉత్కృష్ట విద్యా సాగరులయిన తమవర్గిర ఎన్ని దేశాలనుండి ఎన్ని రకాలవారు ఎంతమంది రారు ? ఇద్దరూ అంటే ఏ ఇద్దరూ ? ”

“ అనేక ‘ఇద్దరు’ ఉండగల తల్లీ ! ”

... ..

“ కుమార సంభవ యక్షగానం శేర్షుతామన్నార ? ”

“ ఇరువురూ ఒకే యక్షగానంలో అభినయిస్తూఉంటే ? ”

... ..

“ నాయనగారు తమర్ని ఒకసారి వచ్చి కలుసుకోమన్నార. ”

“ నీ వినాహ విషయం కాదు కదా ! ”

“ ఏమండీ స్వామీ ! నాల్గయిదు రోజులున్నుంచి నన్ను ఒకటే వేళా కోశం చేస్తున్నారు. నామీద ఏయే తప్పిందా ? ”

ఆమె కన్నులనీరు తిరిగి తల వంచుకుంది.

“ ఆఁ ! ఆఁ ! అదేమిటమ్మా అరవిందా ! పాణిసమానమైన నా బిడ్డతో ఇంచుక హాస్యమాడి కాస్త నవ్వుకోకూడదా ? ”

అంతట ఆమె మంచుకడ్డ పూర్ణచంద్రునిలా వికసించిన మోముతో, నవ్వుతూ గురువుగారి సేదలకు నమస్కరించింది.

శ్శుభకల్పచాత్య లా బాలను అశ్వక్త్స్వఃమతో “దీర్ఘాయష్మతీ
భవ, దీర్ఘవయఃగతీ భవ, సర్వర వివాహప్రాప్తిరస్తు, ” అని చెయి తలపై
ఉంచి ఆశీర్వదించి పంపాడు.

ఆరాత్రంతా ఆరవిండకు నిద్రపట్టదు. గురువుగారి ఆశీర్వచన వాక్యాలు
గానంలా, ఉరుములులా ఆమె హృదయంలో పరిధివ్వనిస్తున్నవి.

౬

కుమారునికి నానాటికి ప్రేమ ఆచేశరూపమైంది. అరవిండను తలవని,
అరవిందాదేవిని పూజించని నిమేషమైనా లేదు. మహాబక్ష్మీభావాత్మ
కంగా అరవిందాంకితమైన దరువులు, పదాలు ఎన్నేని రచించుకుంటు
న్నాడు. ఆభీనయించుకుంటున్నాడు.

సాత్యకథాభిమానంతో కుమారవీర మహానాటక తన నగరంలో పరిశీ
లనూ సంకల్పించి పండుగలకు సృశ్య విద్యా పరివర్ధనం ఏర్పాటుచేసి బహు
మతు లిస్తున్నాడు.

నర్తకీ నర్తకు లనేకులు దేశదేశాలనుండి యాత్రలు సాగించి ప్రకృతి
దేవీ నవరత్నవానికి విజయం చేసి, తమ విద్యానైపుణ్యం పరిదర్శించి, బహు
మతులంది, విందులారగించి, ఉత్సవంలో మైమరచి, తాండవించి, వెళ్ళుతూ
ఉంటారు.

ఆ సంవత్సరం పండుగలకు కుమారుని నగరానికి పరిసిద్ధివంది, కీర్తికాము
లయిన నటీనటులు విడివిడిగా, జట్టులు జట్టులుగా విజయం చేసినారు.
నగరమంతా అలంకరించివారు. పోభుసేవకులు అప్రమత్తతో అంగరికీవిడిదలు
చూపినారు, బహుళాకరించివారు.

విద్యాదత్తులైన పండితులు పరీక్షక వర్గంగా నియమించ బడ్డారు.
సభ రసజ్ఞులతో, పండితులతో, వీరులతో, విద్యావంతులతో, ప్రభువులతో,
సంపన్నులతో, ఉన్యోగులతో నిండి ఉన్నది పవిత్రాలోకం వివిధాలంకార
భూషితమై భూమిమీద కవతరించిన ఇంద్రచాపంలా ఒక పంక వెలుగు
తున్నది.

తమ ప్రభువగు శ్రీ, శ్రీ కుమార వీరవర్మ కూడా నాట్య కళా
వైద్యుడై ప్రకటన చేయగలడన్న వార్త ఎవ్వరికీ తెలియదు. ప్రభువు తన పీఠం
మీద లేచి.

నాట్యకళలో ఆంధ్రుల ప్రజ్ఞ అత్యంతానందం. బ్రాహ్మణ కుటుంబాలవారీ
దివ్యకళను అవలంబించి, భారతీయలోకాన్ని మెప్పించి, మహారాజుల
సన్మాదాన్ని పొందుతూ, చక్రవర్తుల ఆదరణలు పొందుతూ, లోక విఖ్యాతిని
అందుకుంటూ, అగ్రహారాలు అనేకం గణించుకున్నారు. ప్రభువులున్నూ
ఈ పవిత్రకళయందు తమకున్న అభిమానంచేత నర్తకులై దివ్యానందం పొందు
తూ ఊగిపోయేవారు. ఆ ఉత్సవంలో సభ కిటకిటలాడిపోయింది.

వేణులు. వీణలు, మృదంగాలు, శ్రుతివాద్యాలు ఒక్కసారిగా
మోగినవి.

ఒకరితర్వాత ఒకరు వచ్చి తమ కళానైపుణ్యం లాస్యములో, నృత్య
ములో, తాండవంలో, నాట్యంలో అభినయ పూరితంగా భరితవిద్యలో
ప్రదర్శిస్తున్నారు. దేశ్యాలయిన సాంప్రదాయాలు, వివిధకాల సాంప్రదాయాలు
ప్రకాశిస్తున్నవి.

కిరీటాంగు కేయూరకంకణ కంఠహార శృంఖలాలతో కళ లుట్టిపడు
వేషాలు, మండిర కింకిణీరవాలు తాళగతు లవుతున్నవి.

రంగు రంగుల దుకూలాంతరీయాలు—అంచులతో మెరుముల్లా లలితము
లవుతున్నవి. ఒక్కొక్కరి నాట్యాలే పూర్తియైన తర్వాత ఒక బాలనటుడు
రంగస్థలంలోనికి అవతరించాడు అతని తేజస్సు రంగస్థలమున్ను, మహాసభ
యొన్ను నిండిపోయింది. అతని మూర్తి అనంత సౌందర్యమైతము, అతని
రేఖావిలాసాలు సుధాకర కిరణ ప్రసారాలు.

“ చిది చిర్వీలానుడా—అ—అ—రాఘవుడు— ఊ— ఊ— నీతామనో
వారుడు—ఊ—ఊ—వెడలెను—”

అని ఎత్తుకున్నాడు.

“ తకీటికాతోం, ధిం ధిమికిటా తోం, తోం ” అని మృదంగాం

పలికింది.

ఒక గంతున రంగుభ్య స్థలానికి తేలి

“ వెడలెనూ విశ్వామిత్రుని

యాగరక్షణకు వెడలెనూ,

శ్రీరా—ఆ—ఆ—మూడూ వెడలెనూ అడవులకూ ”

అప్పు డాతడు శ్రీరామచంద్రుడే. దివ్యవినీలకాంతులు చంచలిత హాసాంచల సాశ్వికాలలో, పరిష్కావిత భూయుక్త వ్యంజనాఃలో, భ్రమిత హస్తవిశ్వాసాలలో, భంగరచితాంగ విక్షేపాలలో కలసి, వెలుగునీడలై మహాశ్రుతులయినవి.

సర్వలక్షణలక్షితు డా బాలనటుడు రంగస్థలంలోకి రావడంతోనే అంత హృదయాటూ చూరగొన్నాడు. అంతరు ఆతనియెడ వినమ్రులైనాడ. ఆతని ఆట పూర్తియైనది. సభ్యుల హర్షధ్వనులు గోపురాల ప్రతిధ్వసించాయి ఆతడు మహావీరుడు.

తన మిత్రుని భరతకళాపరిజ్ఞ తనకు పులకరాలు ఉద్భవింప చేస్తూ వుండగా అరవింద కరిగే కన్నులతో ఆతన్ని తనివోప పాకించింది. ఆతడు అమిత హర్షాశ్శులతో అరవిందవైపు చూడ్కులు ప్రసరించి చివనవ్వులు వెదజల్లాడు.

2

క్రివెంటనే ఇంకొ యువకుడు రంగస్థలంలో క్రీడ్యక్షం అయ్యాడు.

ఆతని శరీరకాంతి తప్త కాంచనము, ఆతని భ్రు యగ్మంవద్య చంద్రుని కాంతులు వెలుగుతున్నవి.

ఆతని చతుర్విదా భిషయాలు పరిస్మృత సాంకృతికాయాతీతమైన ఒక వినూతన నృత్యవిధాన జనితతాలు

వృత్తిరహితమయిన్నీ, సర్వవృత్తి గర్భితమైన నృత్యం సలుపుకున్నాడు. ఆతని కంఠ మెట్టిదో, రసవివ గంధక సంకీర్ణమైన ఏ ఔషధనేవ చేసినవో! మధురాలి మధురమై, ద్వాదశాశ్శానుభూతమైన వేదపనసను ధ్వనింపచేసే స్వరకల్పనలో సమస్త జగత్తు నిండిన ట్లయినది.

సభ నిశ్శబ్దము. సభా హృదయాలు, ఆత్మలు పూవులై, కర్పూరాలై ఒక్క పరమ నివేదనైపోయినవి.

ఆ కొత్తయువకుడు విజయుడు కాక ఎట్లు? జయధ్వనాలు గంభీర కల్లోల సదృశంగా విరుచుకొని పడినవి.

*

*

*

“ఎవరే యీ మహాప్రజ్ఞ !”

“ఎవరోహో ఈ పరమాద్భుత నటకుడు !”

అని సభాహృదయాలు ప్రశ్నలు చేసుకొంటున్నాయి.

*

*

*

అరవిందకు తాళేవావుతున్నదీ తెలియలేదు. మహామనోహర సుగంధ ఝురీవేగాన కాలనిలువక కొట్టుకుపోతున్నట్లు కలగాని కల.

అప్రయత్నంగా లేచి రంగస్థలం వెనకనే ఉన్న నేపథ్యకాలలోకి చొచ్చుకుపోయింది.

ఏమా? ఈ విచరీత! మనుకొంటూ చంద్రావతి ఆమె వెనుకనే వెళ్ళినాడు. నటకులు, సభ్యులు తండ తండాలుగా ఆ నూత్న నటుణ్ణి చూడడానికి నేపథ్యకాలను చుట్టివేస్తున్నారు.

ఇందరు చూస్తున్నారని గుర్తులేదు. ఎవరు ఏమనుకొందురో అన్న భీతి లేదు. సహజ మాధుర్యగుణమైన సిద్ధితి వదిలి, గంభీరమూర్తి వెడదణరము వాడు, దీర్ఘ బాహువులవాడైన ఆ విలాసితనియొక్క సౌందర్యరేఖా కారాలైన పాదాలకడ మోకరిల్లి మూగ్ధబోయింది.

ఒక్కొక్కడిగా పృథుకల్పాచార్యులవారు, కుమార వీరుడు, చంద్రావతి ప్రభువులకొత్త నటకుడు అందిరూ అరవిందాదేవిని లేవనెత్తుటకు ఆమె దిగ్గరకు వాలారు. కుమారవీరు లా బాలను ముందుగా విష్ణువు భూమి నెత్తి నట్లు ఎత్తి ఆ సమ్మర్దంలోంచి తీసుకొనిపోయి ప్రాసాదాంతఃపురములో దాసిజనాలచే పరిచర్య చేయిస్తున్నాడు సభలోనున్న ప్రభువైద్యుడు, ఆజ్ఞా రా లోనికి విచ్చేసినాడు.

అరవిందకు తెలివినచ్చినది.

తెలివినచ్చేటప్పడు „ ప్రభు ” అని వైద్యుడు తన స్నేహితుడైన
 నాట్యమూర్ఖుణ్ణి పలకరించడం విన్నది. ఒక దాసీని రహస్యంగా అడగగా
 „ వారు కుమారవీర మహారాజుగారని ఆమె జవాబు చెప్పింది.

అరవిందకు త్రవయుపాయము వట్టరాని కోపమూ వచ్చినది ఇన్నాళ్లు
 ఈ మాయావి మారుపేరుతో తన వాగ్భవం దాచుకొని తన చనవు నాశించి
 నాడుగా ! గురుదేవులై నా నాకీ రహస్యమిందుకంత సూచింపరై రిగా ? ప్రభు
 గౌరవం వారిని చెప్పించినదికాబోలు. నా పేదతనంకదా ఈతనికి నన్నింత
 చులకన చేసింది. చంద్రాపతికూతురు కడటానునయాలతో సమీపింపదగ్గనా ?
 గురువుగారు నాకీ రహస్యం దాచిపెట్టడంచూడగా ఇదివీరిందెరూ కలసి
 చేసిన కుట్రకాదుగదా. ఇంకో సంవత్సరం యాదుల్లో నీత పట్టు అనుసరింప
 గలదా ? అంటూ ఒక్కమ్మడి భావపథాన విద్యుద్వ్యగంతో ఎన్నియో తల
 పోతలు పాటు పోటులుకాగా, మద్దరాలైన అరవింద, తన అభిజాత్యం,
 అభిహనం రక్షించుకోదాని కది తరుణంఅని యెంచి, తనమనస్సే తా నెరుగ
 లేని ఆవేగంతో కంపించిపోయింది.

ఏమిది ? మహారాజు ప్రిచ్ఛన్నుడై మాయతో తన చనవు ఆశించి
 నాడా ? ఆయన ఉద్దేశమేమి ? హృదయస్పృంక్షోధంతో నిదానమైన ఆలో
 చనలేని అరవిందాదేనికి, ప్రభు వేదో దురుద్దేశంతో తన స్నేహం చేకూడన్న
 కోపం పొంగి పొర్లిపోయింది. తన పేదతనంకాదా ఇంత చులకన చేసింది.
 తన తిండిమాత్రం మహారాజుకాదా ! విధివశాన రాజ్యం కోలుపోయినంత
 మాత్రాన తాను హీనరాలయిందా ? ఏదో కుట్ర ఏదో మాయ తనచుట్టూ
 మహారా జల్లినాడు.

నాట్యవిద్య మహా నటేశ్వరుని పూజ అనే ఆమె భావం ! అందుకు
 తన జీవితం ఎందుకు నివేదన చేయకూడదు ? ఈ మహారాజున్నీ, ఈ హీన
 సంస్కారాన్ని నమ్మకోవడంకన్నా ఆ మహానటు డేవదో అతనికి తన
 బంధువు అట్టగించడం ఉత్తమం అని భావించుకోవ్చుది. ఒక్కమ్మడి భావ
 పథాన విద్యుద్వ్యగంతో ఎన్నో తలపోతలు రాగా, లలితాంగి అరవింద

తన అభిజాత్యం అభిమానం రక్షించు కొనడానికి అవతరణం అయింది, తన మనస్సే తా నెరుగలేని ఆవేగంతో కంపించి పోయింది.

మనస్సులో ఉన్న కుమారవీరుని బింబం వికృతమైంది. ఆ అపరిచిత వటశేఖరుని దివ్యమూలం హృదయంతరాలలో స్ఫుటకాంతి పూరితమై చక్రిత్యక్షమయింది ఆ అలౌకిక నృత్యకాశల్యం దివ్యనకు కాక ఎవరికి ఉంటుంది? ఆమె హృదయం రక్తిహత రక్తిమై మెరుపు నీగలా చంచలించింది.

తన సర్వస్వం ఆ మాతననటుని పాదాంబుకాళి కేల సమర్పించుకో కూడదు. పూజచేస్తూ శిష్యురాలై ఆత్మి అనుసరించడం మహాభాగ్యం.

జేవురించిన తన ముఖం క్రిమా మాధుర్యాన్ని తన చూపులలోని ఏదో చలి నాగ్ని శేఖరను చూస్తూ మ్రోసిపోయి నిలచిన కుమారవీర మహారాజునకు ఒకవీక్షణమై నానగ్రసాదించక చివుక్కున లేచింది అరవిందవిసవిసనడచిపోతున్నది

చంద్రావతి రెడ్డివీధువు "అమ్మాయీ! ఎక్కడికమ్మా" అంటూ వెంటనంటి పోతున్నాడు; ఆమె తన తండ్రిగారి ఆవేగనా పూరితమైన కేక వినిపించుకోక నడిచిపోతున్నది.

అప్పటి కళ్ళుడే రాత్రి మూడు యామాలు గడచిపోయినాయి. సేన కుటుంబం అరవించాడేవికే దారి చూపడానికి వెండి కాగడాలతో గూడా పరు వెత్తుచున్నారు. వెన్నంటివచ్చే తండ్రివంక కుమారునిపం కతిరిగిమాడక విసవిస నడచి వృథుకల్పాచార్యుని గృహం పర్యవేశించింది.

గురువువరస కూర్చున్న నాట్యమూర్తిని దూరాన్నుంచే చూచింది. ఆమె ముగ్ధ హృదయం దడదడ కొట్టుకున్నది. ఇంకలో ఆ అపరిచిత మందర దివ్యమూర్తి తన్ను గాంచి, చిరునవ్వు చందికలు వెదజల్లుచు దగ్గరకురమ్మని తలదోచాడు.

ఆమె సర్వాంగాలు చిరుచెమ్మటలతో ప్రాతమృషారార్ద్ర పుల్ల కునుమాలైపోయినవి. పారవశ్యాన అడుగులు తడబడ ఆ నటకుని సమీపించి పాగిల పడదది.

"విధూ? అవిది తానురాగమైన నా హృదయమూ. నాజన్మా, ఈ క్షణంవరకూ మీకొరకే మీదు కట్టబడి ఉండేమా! ఈ అజాత బాలికకు నీ పాదదాస్య మనుగ్రహింపనా?" అని బాష్పగుద్ధకండ్లమై పలికింది.

ఇంతలో అచ్చటికి ఆమె నడుసరించి వస్తున్న కుమారవీర చంద్రా
వసులు లో కి రావడం ఆనూత్తనటునుచూచి, తన చేతుల సాగిలపడిఉన్న
అరవింద నుద్దేశించి “అమ్మాయీ నీ వీ కుమారవీరుని ప్రేమించుటలేదా?”
అని ప్రశ్నించాడు

అరవింద మాటలాడలేను

“ఏమమ్మా వలుకవు” అని అతడు హెచ్చరించాడు.

అరవింద “ప్రభూ! ఈ అభాగిని రాజప్రసాద మహితైశ్వర్యాన్ని
కన్నెత్తి చూడజాలదని కుమారవీర మహారాజులుంగారు ఎరుగుదురు. కలలో
నైనా నా కటువంటి లోభం పొడమనుండా నాకు తను అభివృద్ధిపల్ల ధ్వని
యుక్తమైన కట్టుదిట్టాలు చేశాడు. నిన్నకదా నేను శరణుచొచ్చాను. వారి
మాటెందుకు స్వామి? అని కంటనీరు జలజలగాల పలికినది

అనూయా విషయాలు హృదయాన్ని ఆరించి కుమారవీరుని మోము
జేల్చుచుంది. ఎంత శిల్పిఅయినా, ఎంత వ్యూహాయుడైనా, ప్రాణాధిక
యైన తన ప్రేమనీ తనకళ్ళ యెరుట, ఎవరో ఊహించుటేని ఒకవిడి అట్లు
తన్నర్పించుకొంటూ ఉంటే సహించగలదా?

ఈ బాలికతన్న ప్రేమించింది అనివగవశ్యంపొందాడు ఆమెఎవరై నా
తన మహారాజుగా. చేతులని సంకల్పించాడు. వాద్దర్ని నాబ్బం!
సతీవర సేవ్యులులా; తాదీకా కృష్ణులులా నాకుఒకరికోసంఒకరు, తమకోసం
తామిద్దరూ నాట్యాలలో మహిళాసభాలో ఆనంద వరమావధిలో తమమై
పోవాలనుకుంటున్నాడు ఆయువక్రభువు.

ఈ బాలికతన్న ప్రేమించి వలేదా? ఇన్నాళ్ళుతాను రిత్తకోరికలతో
దిశాస్వప్నాలు కంటున్నాడా? కనుకుమార హృదయం తనకున్న ఆమహా
వనితని భావంపల్ల తన నిజస్థితి గోచనం చేయడం ఎంత తెలివితక్కువనని.
ఒవరో ఈ దివ్య సుందరాంగి తా నెవరో తెలిసేకొని, తన నిజస్థితి తెలిసిఎంత
కించవడిందా?

ఇన్నాళ్ళ తమసాహచర్యం, తమ సహాధ్యాయ్య మూధుర్యం ఎంతలో
కరిగిపోయింది? గాఢమైన స్త్రీ హృదయం ఎవరు తెలుసుకోగలరా?

కళాపూజోన్మాదంచేత ఈ సవీనాగతుణ్ణి పూజలుచేసి నాడు
తాను. ఈ నా వనితని భాగధేయమని ఎంచుకన్న అరవిందాదేని రాజ్యం
పోయినచంద్రావతి భువుతనయిఅనితనకు తెలిసింది అరవిందతనహృదయాన్ని

పూలమాలతో అలంకరించే మహాగంగా చంద్రావతి మహారాజుకు ఉదయగిరి రాజ్యం తొలింటి సర్వస్వాతంత్ర్య దేశంగా అర్పించాలని తాను గురువుగారితో పట్టించే ఉదయ దోషమా? చిరభూ! అనంత తాండవ సరిత మందరపాదా! ఏమి తనకుకారి! ఈ కొత్తవటునివలది అరనిందతనకు కానిదై పోవునా చిరభూ!

మహారాజు డిల్లు తలపోతలకు జిక్కి ఇతిక గ్రవ్యతామాధుడై నిలుచున్నాడు.

అనూత్తరమూర్తి:- ఓ వెత్తికల్లీ! నీ లేతహృదయానికి అనంత గంభీర ప్రేమయొక్క ఊతులు ఏమి తెలుస్తాయి నన్ను ప్రేమించడం దుష్కరం. దేశదేశాల్లో, అడవుల్లో, ఎడారుల్లో తిరిగినచోట తిరక్కుండా తిరుగుతుంటాను

అర:- సమస్తమూపరిమితో ఎక్కడికైనా సరే మీనీడలో అనుగమిస్తా చిరభూ! నన్ను చిక్కిగోయి! ఇకరం నాకేమివద్దు!!

మహా:- స్వామీ! నువ్వెవ్వరివో నాకు తెలియదు. నేను ఈదేశ చరిత్రకు రాజాన-

నూత్తర:- అవునయ్య అవును నీకు భరతవిద్యఅంటే పరమప్రీతి! నువ్వు ఈ మహారాజ్యం అంతావదలి నాతోరా! నీ ఊహకు, నీ జ్ఞానానికి నీ శక్తికి అసీతమైన మహాత్మను దివ్యనాట్య విధానాల్లో నిన్ను ఆత్మ్యంనో తక్కువ విజ్ఞానంతుణిగా జేస్తాను!

మహా:- స్వామీ! ఏమిటి తను ఆదేశం?

శృధు:- స్వామీ నేను సమస్తమూ తెలిసినవాడినని గర్వపడినాను. ఈ భువనంలో నాతోటి సమాన పరిజ్ఞానాంతరభాషిస్తూ లేడని విర్రవీగాను. నీ నాట్యమూచూది మహాకొద్దవంతు ణయ్యాను అదేక దోషాలున్న కుపండితుడ వనుకొన్నాను. నేను నా అజ్ఞానానికి తలవంచుకొంటున్నాను. నన్ను నీతో తీసుకొనిపో, నీకు శిష్యాతి శిష్యుణ్ణయి ఏకదశం మాత్రం చేసిన నాట్యవిద్య నీవద్ద పూర్తిచేసుకుంటాను.

నూత్తర:- మంచిదయ్యా; శృధు: లాచార్యా! నీకు నా నమస్కారాలు నువ్వు నాకు తిగివనాడవయ్యా! లే! ఈ యువనీ యువకులు ఒకరి నొకరు ప్రేమించిన్నీ తమప్రేమ తాము గుర్తింపలేనియోవనమ దాడుతులు. వీళ్ళకు కళ ఏమిటి? కళారాధన ఏమిటి?

అరవింద:- పగిభూ! పగిభూ!

కుమారవీరుడు:- స్వామీ నేను దిగ్భ్రమలో పడ్డాను. ఏదో నిస్సహాయత, ఏదో పరవశత్వము నన్ను ముంచివేస్తోంది. ఈ అరవిందాదేవి నీకు సాదాకాగ్రింత అయింది,

నూత్ననటుడు:- ఓయి వెట్టివాడా! అరవిందకు నువ్వోయి నూర్యుడవు. ప్రేమకు కళకు అనంత గహ్వర్య సంబంధముంది. పృథుకల్పచార్య మృదంగం ధరించు, అరవిందా వీణతాల్పు, కుమారావేణు.

ధిం ధిమికిటనోం, తోం, నోం!

ఆతని నవ్వులు సంపూర్ణ జ్యోత్సాన్ని సహస్రాల గర్భీకరించుకొన్న బెలుగులైనవి.

ఆతని కాళ్ళను బంగారుమువ్వలు 'కింకిణికిణాం, కిణాం' అని ధ్వనించినవి. ఆయన ఒక అన్యుత ధింగిమ తాల్చినాడు.

పృథుకల్పని మృదంగం, అరవిందవీణ, కుమారుని కేణువు ఆ గతికి సమన్వయలయ రూపంతాల్చింది. కేవలగౌళగాగిణి ఆవిర్భవించింది.

ఉదయాదిగ్మై అప్పుడే అరుణా లవుతున్న ఉషఃకస్యచేలాంచ లాలు గాలిలో దిక్కులు పగిసరించినవి

కోమాలలో గోమాతలు చేపు బరువున అంభా అరివత్సముు పిలుస్తున్నవి. జేవాల యమంతానాదము లా పగిత్పూన గాయువులతో కలసి వీతెంచుతూ ఉన్నవి.

సూదిగ గనాక్షాలలో తోటయున్నూ, తోట వెనక నోటకు ఎరుపు రంగు అద్దుతూఉన్న ఉదయ సంధ్యాకణ కాంతులున్నూ విప్పారిన నేతల నిండుతున్నవి. పక్షులు సా-రీ-గా-మా-సా-సా-మసా-సా అని పాడుతున్నవి.

ఆ నటుని నాట్యమునందు కరణాలు మూగయినవి

ఆ మంచిగాన కుడ్యాలు, స్థంభాలు, నోరణాలు వితానాలు మాయమై పోయినవి. హిమవన్నగ కిక్కిలు దవుడవుల తోచినవి. కీర్తన వాయువులు పగిసరించినవి. పవిత్ర పారిజాత పరీమళాలు కలవంపులై వాకలైనవి.

అప్రయత్నంగా అరవిందా కుమార పృథుకల్పలు తమతమ నాద్యాలు మోగియించి మానినారు. చంద్రావతి దివ్యనాట్య సృష్టిచూస్తూ మ్రోసిపడి నిలుచున్నాడు.

ఆ దివ్య నాదాలు, కిన్నరీ స్వనాలు, మహతీ వీణానాదాలు.

నగరమున, జోవిశ్చిత సముద్రమున, శిఖర, వర్షి, ఘోరకాశ్యలే
అనయ, నాదాలు అడివోమన్నవి. ఆకాశ చారిత్రం : వాగినికీ సుచాలన
సుమరాల్లై భౌమ్యచారముల ముగిగల్గె నీకల గాదిస్తున్న వా నాదాలు.

సీతములవలలై గడకుండా దండాలై ఆతని పాదాలు విరవలవేగ
విఘాత లోతున్నవి. లీ : తావై ఆతని ద్విష్టు : భూమ్యకాల ఏవీతి
నానా నాగొంటున్నవి. ఆతని రేచిత భూమలానాలు విరగల్గివా విష్కర
తొలవుతున్నవి

అ పిఠిమిది జగత్కల్యాణ వత్తరాశోగ్య జ్వల కాంతి.

అన్యోన్యం ఉదయ సంధ్యా వ్యము.

“ ఆంగికం భువనం యన్య
వాచికం సర్వ వాఙ్మయమ్
అహ్వర్యం చంద్రతారాది
తన్నయ న్నాతకం శిషమ్ ”

అటూ పృథులైన వృథు : చంద్రాదులున్నా కళాశేఖరైన ఆరవిందా
కుమార పీఠాన్ని భక్తితో విగ్రహమిల్లినరు.

కరవౌతూకన్న ఉదయూనం రక్తమలో మహానటుడు లీనమై
పోయినాడు.

“ అరవిందా కుమారులారా ! రాగరంజితమైన మీ ఆలౌకిక దాంపత్య
వసంతం భరితి సంప్రదాయ ఎల్లకి కొంజిల్లెళ్ళు పట్టుగాకి ” అన్న ఒక
దివ్యవ్యం ము వారికి వినుపించింది.

సూర్యనిధిం విహ వేగంతో కాశ్మీర వారా గాలు నెడలలుమూ
యిపయ్యుత్ర దివ్యమర గిలలా ఉదయించింది.

నాట్యకాలాంశరాని ఎట్టయేడులన్ను ఎటేశ్వర పీఠానికి అరవిందా
కుమారులు సమీలితి నయనాలతో విగ్రహమిల్లారు.

అ వ్విమ ప్రభుః ల్పచార్యుః

“ రాక : నాహూయ సర్వాన్ డమయక నినదైః

ఘోరిసంసారిమగ్నాత్

దత్వాభీతిం దయాళుః నిగతిభయహరం

మంచితం పాదనిద్మం

ఉద్భృత్యేదం విముక్తే రయఃమితకరా

ద్వియన్ విశ్వయార్థం

విధిద్రోహం సభాగంగాం కలయతి నటనం

యస్యసభాగంగా నృత్యేశః

అని నిమగ్న గర్భాభివ్యుత్పాదనతో కీర్తనా సాహిత్యంగవడివాడు.

ఒక్క మహాగ్రంథిని శిశువైన తేజసోయినది.

అవ్యక్తాః శాస్త్రమునైన కమ్యాయతోః కలయింప అరవింద
యెరుట కుమారుడు మోరల్లి,

శ్రీ! నా లలితాభవహారిం విష్ణునించినాను నీ కోనా? అన్నాడు.

అరింద శిశువారియే మాటాడలేక కలవంప నిజమన్నది.

కుమార! శ్రీ! నీవు ఒక్కరి ఈ నాచో గర్భం వాకు రిరిగ్గ క్కలు.

చంద్రావతి! మహావిధూ నాదురిదృష్ట బలంవల్ల నాకై పిల్లధుల
నడిపిన కుబ్జివల్ల నీను జనకుల అనునావాఃకి నురై వాద్యం కోలుపోతూ,
బ్రహ్మకేవలతో ఇక్కడ ఉంటి.

కుమార! మహావిధూ! తిలచుకొని అంతా మాతనగర్భం వాకు నేరీకు
జెప్పినాను. నీను గర్భం అంతా ఎప్పుడయ్యింది తిమి భాగ్యచాళి కల
నిండి. చంద్ర! కుమార! మనకు అన్నివిధాల భాగ్య!

శ్రీ! చంద్రావతియనాం జాననాను శిశువారితో శోరిం ముగ్ధమిదిమ్మ
చేసివల్ల కోటికలగని ప్రార్థనా శుండేనాన ప్రభూ!

అరింద! శ్రీ! ఈనందభాగ్యమిమ్మనాః తెలియని ఆవేశంలో.

కుమార! శ్రీ! నీవు ఒక్కరి ఈ నాచో గర్భం వాకు మాత్రం భారంకాదా
నాను నీకేగ్గగాజ్జ పాడించడానికి నాదేశ మేమనకు ప్రతిబంధం మేలే
నేను అరిఅంతాగర్భించికేవలం నీకీ అప్పుడుగొంటూ ల. అనునాచనా?

శ్రీ! ప్రభూ! నీ దివ్య శేషునాహి లో నాకు నిలకడ విడిచిపెడద. అరి
అంటూ అరవిందాదేవి ముగ్ధుల కన్నుల అరింద కాంతి మిమిలలాడ
మోరల్లి కన్ను ఈ మృగగాధి నానడ కోమలహస్త ద్వారా కలవాలతో
ప్రకాశించి తేనె తిలక మూడుతల స్వేచ్ఛా ఎరిచి తన గర్భ సహసా
పుణ్యాల పూర్వ శిశువు ప్రంజీనించిన అరివిందకు తన వెడలగొమ్మన
దిగ్గకాల నాత్మగొన్నాను శివానందమైన మద్దుమోముల అరివింద ఆ
వికాల క్షౌర్య దామకన్నది

వారిమధ్య చంద్రావతి శ్రీ! ఒక్కరికు ప్రణమిల్లి వారు.

23

మనుషానంకోసం, మానవ వాసులకోసం పోసుచేయకొనే అల్లముట్లలోంచి
డబ్బులు అప్పు అయినా అంతే కాగితము అవసరమే పచ్చలయ్యకి
యోజ్యోయోయేమన వచ్చేటప్పటికే రెండువేల అయిదువందల మూడైదు మామ
రూపాయలు పోగయ్యాయి. కన్ను కలిగి అయిన తెలుగు దేశం పిలుపు
వినిపడింది.

రంగం కట్టువాసపు ఛండాలపుకంపులు అప్పటికితనికి వివరింపు
పుట్టి చాయి అంధ్రదేశంలో గోదావరి దెబ్బలో తన గ్రామం జాబికి
వచ్చింది. కన్నుతెరిగిందే తన తండ్రి భూమిలు కవులకు తీసుకుని వ్యవసాయం
చేసి రోజులు, తాను చూడగ్ని కానీ రోజులు, మక్తా భార్యం ఇవ్వలేక
తండ్రినిడిన అగచాట్లు, భూమి అజమాని తండ్రిని పెట్టిన కష్టాలు, తండ్రి
బకీదాడై బకీదారుల జయియకే వెలడం, తన లెక్క పెళ్ళిక తండ్రినిడిన
ఇబ్బందులు, వానకాలపు మల్లె కంటికే మంటికే ఏకధార్తే తల్లి పల్లిపోయిన
విషయం, తనకున్న ఆస్తి మాస్తి లాకట్టుపెట్టి తండ్రి డబ్బు తెచ్చిన సంగతీ,
తాను రంగం నిక వారిపోవడం తల్లి లుడు, లుడు తానువార్యులచిన గత్తిరాలు,
అప్పుడప్పుడు పంపించిన బడి వాతీ, తండ్రికి అప్పించిన తిరిఖాన రుడు
వ్యాజ్యమేనీ, వేలంలో ఎల్లా దొడ్డి తనే పాడికొడం, ఒకరి తిరువారి
ఒకరు తల్లి తండ్రి చనిపోవడం, ఇంన్న ఒక్కసారగా తెలియబ బొమ్మలా
అరిని ఎనో నిత్యం ఎడల అడిపోయాయి.

తాను పోసుచేసుకున్న డబ్బు సంగ్రహించుకొని పచ్చలయ్య
స్వగ్రామమైన ఉండే అగ్రహారం చేసున్నాడు.

తండ్రికరవానలు వుండి, బీటాకట్టి యిండి కన్న పోలాయి తిడినీ,
అపోలాల్లోంచి వస్తూన్న సువాసన పచ్చలయ్యకి వాయి సమకూర్చింది.
పోలాలన్నీ వాగదాలున్న వ్యక్తులై పచ్చలయ్యకు ప్రత్యక్షమయ్యాయి.
ఆతః అప్పట్లోకొడి స్వగ్రామంలో కాలగట్టున రెండవరాల పోలం
అవ్వకాక వచ్చింది. వెళ్ళూ ముందుగా నాగించి కిగంవా మావా బడి,
పచ్చలయ్య అభూమి రెండువేల రెండు ఎడలను స్వాధీనచేసుకున్నాడు.
తండ్రి అబుడదస్తూరు లెఫ్టనులో విత్తం జిచ్చి చేయించి మహాబల్లంమన
రంగాన్ని విరవాళించిన పచ్చలయ్య నూరు రూపాయల కొక ఎద్దుల జత
ఇరవైరూపాయలకొక నాగలే కొని వ్యవసాయం ప్రారంభించాడు. వ్యవ
సాయం అతనికి అనంది పూరి మన తిన్న అయినది. పోలం మరమ్మలు
చేయించి తాడు పాటిమన్ను తోలించాడు. అపోలం బాతీకును తాను కన్ను

కూతుర్ని చేయకున్నాడు. ఆమెను అలంకరించాడు. ఆటలు వేర్పాడు పాటలు వేర్పాడు చుట్టూ పెద్ద గట్టు వేయించి తోట తయారుచేశాడు. తూర్పు గట్టుమీద తాను పాక వేసుకుని పొలంలోనే మకాం పెట్టాడు

3

పచ్చలయ్య అనవసరంగా ఎవరికోసూ మాటలాడే వాడుకాడు. తన రెండేక రాని వ్యవసాయమునా వేసర్పడు తన పొలం గట్టుమీద కల కల లాడుతూ అవశించిన తోటకి కేవలం ఒకడు కష్టపడ్డాడు. తన పొలం తులన క నో కాపో గహస్యంగా నాకుంచేయడం ఇదే అతని జీత మార్గం.

పచ్చలయ్య పచ్చలయ్యనూట అంగడికి పళ్ళం కాసాగింది. రెండేక రాలకు నలభై బస్తాలు పండుతాయి అమ్మితే కగవుళోజులలో కూడా అతనికి రెండువందలు వస్తాయి. ఎస్టల మేకకు, తనభోజనానికి సంవత్సరానికి రెండువందల నలభై కర్చు అవుతున్నది.

కళ్ళకూ, కూరగాయలకు, కొబ్బరికాయలకు, గట్టులోనే మినుములకూ కందులకూ పాలుకు రెండువందలు వస్తున్నవి. ఆకుమళ్ళకు నూరు రూపాయలూ నాయం వస్తుంది కర్చులు వ్యవసాయానికంశకూ యాభై అవుతుంది. లెక్కలన్నీ చూచుకుంటే కన్నులు, మామూళ్ళు, మర్రి తిరిగిరాని చేబడుగూ, వారికి వీరికి నహాయలూ అన్నీ పోతే అతనికి పాలుకు నూరు, నూటయాభై రూపాయలు మిగులుతున్నాయి ఈ పదేళ్ళలో తన పొలంలో రూపాయల కాసులుగా మార్చుకొని, ఎక్కడ దాస్తాడో పచ్చలయ్యకు పన్నెండువందల రూపాయలు పోగయ్యాయి.

4

పచ్చలయ్యకు అరవై ఏడో ఈడు వచ్చింది అతనిది విజయనగరం పక్క గ్రామం ఆకోగ్యం ఎప్పడూ చెవరలేదు. కాని పచ్చలయ్యకి ఆ పేదన ఎక్కువైంది. తన కూతురు 'పాలం లచ్చిమి' పెద్దదయింది. ఈడు వచ్చింది. ఈ అమ్మాయిని ఎవరికిచ్చి పెళ్ళిచేసేది. మంచి సంపాదనదరురాలు ఇవారే కాక పోతే తన తదనంతరమున్నా ఎవరో అమ్మాయిని పెళ్ళి చేసుకోవలసిన వారే!

తానూ పెద్దనాడవుకున్నాను. వికాఖరట్నం నీమనాడు ఆశనితాత. ఆశని చుట్టాలు ఉండీ గామిగో చాలామంది ఉన్నాను. ముఖ్యంగా తన అక్క అప్పలమ్మ, తన మేల్లుకు సోమన ఉన్నారు. తన అక్క మొగుడు పోయినవెళకరణంగా ఇంట్లో పనిచేసుకుంటోంది. మేనల్లుడు పెద్ద కాపు సుబ్బన్న నాయుడు గారికి పోలేరు కాని ఆ కుటుంబంక ఇరవై ఆయిదే ల్లోచ్చి పెళ్ళాన్నోదిలేసి, ఉండీ కాలగ వం తె న వి క్కకొత్తగా పెట్టిన హాటలులో ఓ అమ్మాయిని మరిగాడు.

అలాంటి ఎదవకు తన కన్న తల్లిని, తన బాగా రబొమ్మను లచ్చిమిని ఇస్తే దాన్ని గంగలో కలిపేస్తాడు కదా! అనుకున్నాడు.

ఆ వేసవి రాత్రి భీకరామయిపెట్టిన తన పొంకాకి వెళ్ళి ఓ గట్టు మీద కూర్చున్నాడు.

“ఓమ్మో లచ్చిమీ! ఏటంతవు? నిన్నింతదాన్ని చేసి పెంచు కొన్నా! నీకు వెళ్ళి నీకుకపోలే ఏటను కుంటుంది నోకం?”

ఇంట్లో ఆ పొలం కన్నె పడ్డాంగేండ్ల బాలికలా వచ్చినట్లయింది ఆశనికి. ఆ అమ్మాయి వచ్చి ఆశని చక్క కూచుంది.

లచ్చిమి :- ఓరక్క, నీకేటనేది. నాకిప్పుడేటి వెళ్ళి! యారన్నా నర్సిపోతరు. అందులో ఓయబాబూ! ఏ చందిగాడన్నా నా మొగుడైతే నాతిప్పలా సింహదిరప్పన్న కూడ సయించలేవంత ఆయిపోతది బాబూ!

పచ్చలయ్య :- నాకన్నతల్లివి గావంట్లో?

లచ్చిమి :- అయ్యా! మంచి మొగుణ్ణి నానీ ఏరుకుంతాను గాడేంటి?

పచ్చలయ్య :- ఎప్పుడేగుకుంతవులమ్మో!

లచ్చిమి :- బాబూ! నీ కెందుకుంత గొడవ, నానీ పెపుతాను గాడంటా?

పచ్చలయ్య :- నానెల్లి తొంగుంటాలమ్మో!

లచ్చిమి :- బాబూ నువ్వుతొంగో నేను నూతో ఉంటానులే!

ఈ సంభాషణ ఆశనికి ఏ మాత్రమూ అనుమానం లేని విషయం. పచ్చలయ్య సంతోషంతో వచ్చి నిద్రపోయాడు.

లచ్చిమి ఆ వెన్నెట్లో అలా చవ్వలించి కన్ను మూసింది.

౨

ఆ మర్నాడు వచ్చలయ్య మేల్లుడు సోమన్న భార్య పైడమ్మ వచ్చ
లయ్య దగ్గరకు వచ్చింది

పైడమ్మ:- బాబూ నీ ఆల్లుకి యిసయం అంతకన్న అంతకన్న ఎక్కు
వోతోంది బాబూ! నిన్న రేతిరి, తాగి ఇంటికాడకొచ్చి -దు ఇంటికాడ
మా ఆ తతో దెబ్బకాట ఏనుకున్నాడు ఆ కళంగా కొపంతో వచ్చి, నన్ను
పావగొట్టి, తూలి వడిపోయి, ఈత దుమ్ముపాగు నుజ్జి నిదనోయాడు.
బాబూ నవ్వుతర్చు ఆడిని మంచిదారనోకి ఇంకేం పెకతారు చెప్పు!

వచ్చలయ్య:- పైడమ్మా! నీవన్నదంతా సత్యమే! నానునాతిగ్రేమేటి
చేసేది తల్లీ! బగమంతుడు రచ్చించాలి, నువ్వెల్లి ఏ ఆమ్మవారికో డణ్ణా
లెట్టుంటూ ఉండంతే!

పైడమ్మ:- బాబూ నన్ను సంపెత్తడు నీ ఆల్లుడు. నాకు బయమే త
దయ్య! నిన్న రేతిరి పెద్ద కత్తుయ్యకొని, 'నంజా!' పెతివోడి వక్కనోకి
యెడకా ఉన్నావా, నిన్ను సంపేసి, నాను సంపేమ్మంతను అని ఆ కమ్మ
కత్తి నాక్కొని నాకాడి కొచ్చినాడు. యెటి నేయమంతవు వచ్చలాయి
బాబూ!

పైడమ్మ కళ్ళ మహానదులు ప్రవహిస్తుండగా కుళ్ళిపోయింది. వచ్చ
లయ్యకి సటుక్కున తన లచ్చిమిని సలహా అడిగితే, ఆమె సరియైన మార్గం
చెప్పాలి తనకని ఆలోచన తట్టింది. తిన్న గాపాలంకోకి ఒక్కడూపోయాడు
ఆ వచ్చనిపాలం 'ఏటిబాబూ, అడికి నానే బుద్ధిసెపుకాగావా!' అని జవా
బిచ్చినట్లయింది. తిన్న గా తన పాకలోకొచ్చి "పెడీ! ఎల్లి, మా అక్కను
నానురిమ్మంగున్నానని తీసుకురాయే! మా అక్కనువ్వు ఇక్కడే నాలుగు
రోజులపాటు ఉందురుగాని" అని ఆమెను వంపించినాడు

పైడమ్మ వెళ్ళి ఒక గంటలో, తన అత్త అప్పలమ్మని తీసుకు వక్కా
వచ్చింది.

౩

ఇంటికొచ్చేటప్పటికి పైడమ్మా కనబట్టేదు, తల్లి అప్పలమ్మా కనబట్టేదు
సోమన్నకు! తాగిఉన్నాడు. కళ్ళుఎట్టచేసుకుని వక్క పూరింటిలోని ముసలి
దాన్నడిగాడు.

“ అర్జున నీ మామింటికి పొలంపోయారు సోమన్నా ” అన్న దా
ముసలిది.

“ ఏటీ! ఎక్కాను. ఆ ముసలెదవదారికి? అణి సంపేసి, నాను సంపే
స్కంతా ” అంటూ దుడుట్ట పుచ్చుకొని మేనమామ పొలానికి తన పేట
నుంచి, ఎల్లా తూలుతూ, కేక వేసుకుంటూ, ఉండీశుంచి. ఉండీ అగ్రహారం
పోగిమేగకు కాలవ గట్టు నేనడుస్తూ వచ్చాను రెండు మూడు సార్లు
వద్దాడు లేనాడు. వళ్ళి పోగినాడు.

ఉండీ తూగుపుకాపుల గూడెంలో సోమన్న నామని చంపేసాడేమో
నని అల్లరి బయలుదేరి పెల్లూ, పిన్నలు కదిగంది ట్టూ పుచ్చుకొని వచ్చి
లక్ష్మి పొలానికి నడక పోగినారు గం చట్ట వెలిగించారు ట్టూ వాళ్ళు
బీడీలు వెలిగించారు జట్కలోనే రామన్న సిగరెట్టు వెలిగించాడు

వాళ్ళంతా వచ్చేయ్య పొలంకిరికు వచ్చి. కాల్యంలో దిగి, దాటి
అపతలిగట్టునే ఉన్న వచ్చలయ్య పొలంగట్టుమీదక వెళ్లి “ వచ్చలయ్య ”
అని పిలిచారు. అదివరకే వాళ్ళందరూవచ్చే ఈతలి గట్టునుంచే “ వచ్చ
లయ్యో! ” అని వాళ్ళు కేలువేశాను.

వాళ్ళందరు తన పాతన్న పొలం గట్టుమీదకు గాగానే, వచ్చలయ్య
నిద్రలేచి “ ఏటిరా అది! అల్లార కే: రెనుకున్నరని ” అంటూ పైకివచ్చాడు
పైడమ్మ. అర్బలమ్మ పైకివచ్చారు

ఒకడు :- సోమన్న ఇక్కడకు గాలేనుగా నావా?

వచ్చలయ్య :- రానేనురా! అజేమయ్యాడేటి?

ఇంకొకడు :- ఏమో నిన్ను సంపేత్తినని ఇక్కడకు బయలుదేరినాడంట

వచ్చలయ్య :- ఏమే అంటాడు మీకు దారిలో కావడశేదంట్రా?

మొదటివాడు :- “ బే ”

ఇంకెట్లో పైడమ్మ హరికేక దీపం వెలిగించి తీసుకొని, వచ్చింది.
అందరూ సోమన్నను వెంకటానికి బయలుదేరి, ఒక వేళ, సంతనదగ్గర ఆవలి
ఒడ్డును దాటినస్తూ, తాగి ఉన్నాను గనుక, దారిలో వడిపోయి ఉండ వచ్చు
నేమో అని ఆలోచించారు దీపం పుట్టుకొని, ఒకడు ముందు నడిచాడు,
తర్వాత అందరూ బయలుదేరారు.

నాలుగు అడుగులు వేయగానే, వెంకటచ్చే ఒక పడుచునానికి వచ్చ
లయ్య పొలంలో ఏదో తెల్లగా వడిఉన్నట్టు కనబడింది. “ అడేటో నూ

సోత్తాను, " అని లాంతిగు పుచ్చుకొని పొలంలోకి దిగి, అవస్తవు దిగ్గికి వెళ్ళి చూసీ చూడడంతోనే, ఓరి రెండల్లో, ఇక్కడ వదున్నాడు సోమన్న గాడో, అని కేకేశాను. అందరూ పొలంలోకి వరుగెత్తారు.

ఆ పొలంలో ఒళ్ళు తెలియకుండా, సోమన్న రిడికన్నాడు వచ్చులయ్య వంగి, సోమన్న గుండెలో చేయిపెట్టి చూచాడు. గుండె దడ దడ కొట్టుకుంటోంది

" ఈడికి మత్తు తిప్ప మరెంజబ్బు లేడట్టా " అన్నాడు. ఇద్దరు సోమన్నను వెకెత్తి పొలంలోంచి వచ్చులయ్య పూరింటి:గ్గిరకు తీసుకుని వచ్చారు.

వచ్చ :- అణి అల్లా తొంగోబెట్టి మిరెల్లండట్టా ! మీకు నా దండాలు.

మొదటి :- ఈ కుంకన్న గాడికి మెలకువ వస్తే, అల్లరినేత్రాడేమా వచ్చాయి !

వచ్చ :- మెలకువ తెల్లారిందనకా, వస్తుందా? ఇచ్చాకాగినోణ్ణి ఈజ్లాంటి పదిమందిని మడతలేసి నీతిక మొడిసె న్యోగల్ను.

రెండవ :- ఓరి యొకటనామి, వచ్చులయ్య, మొన్న కాలవలో మెర కట్టి వన్నెండుటమ్మల నావకు తలకాడెత్తి, ఎక్కునెట్టి సంగతి యెరగ వేల్చా :

వారందరు కొంచెంసేపు ఆకబుర్లు, ఈకబుర్లు పెళ్ళుకొని, వచ్చులయ్య అప్పలమ్మలదిగ్గిర పెళ్ళు పుచ్చుకొని తమపేటకు వెళ్ళిపోయినారు.

౭

తెల్లారివ రెండగంటలకు సోమన్న లేచినాడు. తానెక్కడనున్నదీ సోమన్నకు తెలియలేదు. చేతులలో తల వట్టుకొని 'నా ఎదవ మతి! ఎక్కడున్నా నేంటి?' అనుకున్నాడు. ఆతనికి శుభ తిరిగి మూకలువడిపోయినాయి. కాని ఒక్కసారిగా ఆతనికి పూర్తిగా మెలకువ వచ్చింది.

తాగిఉన్న అంజనును, రాత్రిజరిగిన ఒక సంఘటన గుండెకు
 గుద్ది పెప్పిట్లుగా జ్వరకం వచ్చింది. తాను తనమామ పొలం దగ్గరకు
 వచ్చాడు గట్టు తప్పి పొలంలోకి వెళ్ళాడు. అప్పుడెల్లావచ్చిందో సిగ్గుతో
 చడిస్తే మెలకువ వచ్చింది. ఈ పొలం రాత్రి ఎంత అందంగా కనబడింది.
 “ ఆ కాపీహోటలు పిల్ల, దొంగవానంజ నానెల్లేపకి, అడవిడిపక్కనో
 తొంగుచుంది. ఓలబ్బో మాచెడ్డకోవమొన్నేసి అల్లిరినీ సంపేనేద్దామని మీద
 పడెటప్పటికి, అ కొత్తోడు నెగిసి సావలాట్టి, యికిసి మెట్టాడు. ఈడిపొగరు
 ఇల్లా ఉందిరా అని, నానెల్లి సారాయిగుకాణంకాడ రెండుబుడ్లు లోనేసి,
 కత్తికోసం ఇంటికెళ్ళాడు. ఆ తిరవాత నాకేం తెలుసు, మామపొలంలో
 ఉన్నానుగదా ఆ పైన నాకు చటుక్కున తెలివొచ్చి నూతే మామ పొలం.
 అది పొలమేటి, అది బంగారుపిల్ల కాదంటా, ఆ నీకటాతా ఎన్నెలే అయి
 పోయింది. ఆ పొలం నూతే మామ ఎంతదేముకంటినాడో గావకం వచ్చి,
 మా దుక్క మేసి పొలంలో చడిపోయి యేడిసి నాను గదా! ఆ తర్వాత
 నాకు నిదరే కట్టేసింది. ” అని తనమచ్చాచేరిన చచ్చలయ్యతో, పెడమ్మతో
 అప్పలమ్మతో సోమన్న సిగ్గుపడుతూ చెప్పాడు.

సోమన్న :- మానా! ఏటి నే ను మం త వు, రాత్రి నీ పొలంలో
 కాలెట్టినా! అంత దుక్కమొచ్చిందేటి ?

అప్పలమ్మ :- ఓరి కుంకన్నా ఈ పొలంలో క పుగ్గట్టడానికి నీకేమి
 అక్కండిరా ?

చచ్చలయ్య :- నీకిట్టమొత్తే, నా పొలంగట్టుమీద నీ బారెయ్యతో
 నుండు, యేరే సిన్ని లేనుకుందాం. నానూ, మా అక్కా మా ఇంటిలో
 ఉంటాం.

అప్పలమ్మ :- కోజూ తాగొచ్చి, పుత్తే గట్టిన పుత్తడి బామ్మూటి
 పిల్లదాన్ని కొట్టే చచ్చుకుంకని ఇక్కడ కాపురమేటిగా తమ్ముమా!

చచ్చలయ్య :- నాలచ్చిమి ఈడు తాగొత్తే ఇక్కడకు రానిత్తాదనే
 నీ ఉద్దేశం ?

వైద్యుడు :- బాబూ నీకింక సాకినీమనుషులూ వదుంటారు. ఆకు
నన్ను పెట్టావో భయంకారు. ఆ తాగొచ్చినప్పుడాడనేటి మాటలు రామ
సేవా, ! వాదం వోదం కుంతాడిందా !

౮

సోమన్న సిగ్గుండి లేచి ఆ పొలం మలక్ష్మిలోనికి నడిదిపోయాడు.
అక్కడ ఒక్క మడగట్టుమీద కూర్చుండి, ఏవో ఆలోచనలో పడినాడు.

తనమామ ఈ పొలానికి 'లచ్చిమి' అని పేరెట్టుకున్నాడు. ఎంత
సక్కనిపేరు. ఎంతసక్కని పొలం. తనమామ పచ్చలయ్య దేమండటివోడు.
ఎన్నిసార్లు తనకూ, తన కుటుంబానికి సాయం రాలేదు. అంతి ముసలోడు
ఆ పనేంటి, ఆ సగితేంటి ?

లచ్చిమిదేనే ఈ పొలం. తాను ఈ లచ్చిమిదేవి దగ్గర నుంచోడాని
కై నా తగడుకందా ! ఈ పొలం లచ్చిమిని కావులించుకోవాలి. తన మావ
తన కూతురంటా డీపొలాన్ని అప్పైపై నిజంగా పైడిబొమ్మే ! ఎన్నిచూర్లు
తాను దాన్ని ఏడిపించలేదు. ఉక్కుండా, మలక్కుండా ఎంత ఒగితిలో
తనకూ, తనమ్మకూ కాకరీ నేర్తుందికాదు. ఆ దగమడిచిన ఓటలు సయకు, తన
పైడికి మేలు దూరంలో నుంచోడానికి వోల్లా ? ఆ సచ్చు సరుకులు ఈ పొలం
లచ్చిమికి రావడానికి వోల్లా !

“ఏటికెక్కడి పోగలం. ఎదవ తాగుదు. మా అయ్య ఎప్పుడైనా తాగినాడా.
సంపాదించిన ఎకరా పొలం నేను ముగిసబుగారి కిమ్మేసినాను గందా !
తల్లి పొలం మా లచ్చిమి అంటేనసమ్మ రచ్చిత్తాది. లేదంటే నాకూ దానికి
ఏదో సమ్మందం.

“వెళ్ళా వెళ్ళోకల్లు తాగురమ్మగోరి వోళ్ళో ఏనేసినాను.

“పొలం లచ్చిమి ! కుక్కలుతుకు బాకినాను, నన్ను రచ్చిచాలి.”

ఆ పొలం బాలిక నవ్వినట్లుయింది సోమన్నకు. ఆ పొలంలో పాగి
కడ్డాకు సోమన్న. అతని కళ్ళవెంట ఉండీ కాయలు నూరు వివహించాయి.

పొలం లచ్చిమి బయ్యవలె నవ్వె "లే సోమన్నా ! నన్నా. పైదమ్మను
ఆపేచ్యతో నూర్తానని మాటియ్య మాటకప్పానా ! నువ్వు వాళన మైపోతవు
వాళకితి అలాటిని మామమాట కర్చక బుద్ధిలో మనసా. నేనూ. పైదమ్మ నీ
కీదరం పెళ్ళాలం" అని పలికినట్లు ఆతని హృదయానకు జిట్టింది.

౯

బయ్యవలె నవ్వెకుంటూ, కళ్ళనీరు కాదున్నా సోమన్న మేనమామ
కార్యమీద పడ్డాడు. "మామా ! మా బాబుపేర వచ్చి, నువ్వు నెప్పింది
ఇనుకుంటా ! ఈ పొలం పొలిమీర దాటి ఎల్లితే నన్ను బలెయ్య !"
అన్నాడు.

ఆతని మాటలలో సత్యవాక్కు వారి హృదయాలలో మాకు మోగింది.
అప్పలమ్మ సింవాదిరప్పన్నా నీదడు అంది. పచ్చలమ్మ నాలచ్చిమి
నువ్వు బర్త నేరుకున్నావా కల్లీ అనుకున్నాడు. పైదమ్మ మునిముసి నవ్వులు
నవ్వుకోని, పైట సర్దుకొంది. పొలం కన్నె, లచ్చిమి సిగ్గుతో తనపైట తాను
సర్దుకొంది.

అసుర కన్య

వెం ద టి బా గ ము

౧

కక్షీవంశ మహాబుషి కుమారుడు నుధన్వడు నూర్యాశ్వంలా బలమును, ఇంద్రునివలె ఆజానుబాహును.

ఆతని నవ్వులు అశ్వినీ నక్షత్రంతో చేరిన రాకాచంగుని కిరణాలు ఆతని కోపము ఆరుద్రాక్షుక్తాదిత్యమాస పేరున ర్తిత శంసాలతవలె జాబ్బల్య మానమైంది: సునన్దుని సౌహార్దము కమలదళశీతలము.

ఆతని ధునుర్వినిష్కృక్తశరము ఇంద్రవజ్రసముము. ఆతని యుద్ధనాయకత్వము వృశాక్షమానిఎదుర్కొనే ఇంద్రవిజయిత్వంవంటిది.

వనితని మంకిదిగిచ్చి కక్షీవంతుడు తన కుమారుని దస్యమూడడితడే అని ఆశీర్వాదించాడు

శల్లి దండులను మొక్కి అనుమతిసొంది ఆర్కసైన్యాలను నడుపు కొంటూ సింధూనదీ తరంగాలను నావలలో దాటాడు నుధన్వడు. వర్షతాలు బాటి, అసు దేశంలో విడిచిచేసి అసురరాజును యుద్ధానికి పిలిచాడు.

అసులు ఉత్తమ వాగరికులు, మిత్రావనిజాది దేవతా భక్తులైన ఆర్కాలకు సోదరులు. ఆర్కరాజైన నుధన్వడు ఉత్తమవీరు లభివసించి ఉన్న రథాలతో, గాలిలో ఎగిరే ఉత్తరీయాంచలాలు కలిగిన అశ్వకులతో తమ

రాజ్యంలోని చొచ్చి వచ్చాడని తెలియగానే అనుకుంటుంటే అఖండ శాస్త్రం చేత మరణిస్తామని వారి కళ్ళలో నిష్ఠురంగాలు రాలాయి.

ఉషాబాల దరిశ్రిత కాంతులు విసిరించి మందు శిఖరాల చోలిన సత్కులైన అనుకుంటుంటే అక్కాను రథాలకు పూన్చి ఉత్తర జాతీయం అధిన పించి ఆర్యుల వాశనం చేయడానికి నైశ్యం ఆరుత్తం చేసుకొని వచ్చారు.

౨

అనురాజు కుమార్తె సాంచర శవయానవతి. వడ్డీది వరాల సారి జాత పుష్పలాంటి ఎంపు శైవులు అంబాబొమ్మ. పురుగులే అనురాజు పుతి కను వీరుగలా పెంచాడు.

అమె కివడం ధరించి, మూడుసార్లు బల్లెలు మాప్టి పట్టి ది తండ్రికి దళరక్షులారా ఒక ఉన్నతాశ్వాన్ని అధిపించి యుద్ధానికి బయలుదేరింది.

మేఘవర్షం సానవుల మీల మీల లాడే లేతదేవదారు సాప్తవంతో వెన్నెలలో సాగుకాపు ఉపకాంతులు గంగరించిన శరీరకాంతితో వెళ్ళే తన బాకను చూచి అనురాజు గుండెలో రసమిద విలిచినాడు.

అమె అధిపించిన ధర్మాశ్వాన్ని స్వారి చేసి సుందరమూర్తిని ఎలా ఉన్నా అన్నట్లు గర్వంతో, వేగంతో అనుర రథాశ్వులు పంజెకి అహోస్తున్నది.

బంగారు శిరస్తాగిరికిరింద నర్తించే కాంతులు అమె నివ్యసూదన, వదనాన్ని ఇంకా మనోహరంగా చేస్తుండగా, అమె చిరువర్షను దిలకని పూవులా వికజల్లుతూ స్వారిచేస్తున్నది.

తపస్సున పోగొట్టు సౌందర్య స్వరూపులైన అసాచా వేగముగా గట్టాన్ని తొలగూ తడిసి అనురాజునున్నది.

తెలుపు ఎంపులు కాంతినో ఉషావేగలా అ సాంచర సూర్యుని వంటి తండ్రి రథానికి ముందు వస్తున్నది.

ఇంతలో రెండు సైన్యాలు తలపడినవి. అసురులు మహాబలము దృఢ
కాయలు, అశ్వులు మగజిమిగల బంటులు, అనుగాభ్యాలు ఒకే రూపురేఖా
విలాసాలు కలవాలు. ఆ పంతుల సమరంలో కవచాసులలో మాత్రం భేదా
లున్న ఆ రెండు సైన్యాల ఓరులు పాలసముద్రంలో నుడిసుడంలోని కరటాల
వలె పోరు సల్పేవారు.

పోరు ఘోరమైంది. శరశూలధిల్ల ఖడ్గకాంతులు, ముసలమద్దర పరిశు
గదాద్యాయుధ తాడిన నివాదాలు ఇందుడు వేఘాలలో ఆకాశాన అవతి
రించిస్తే అయినది.

పాంచర తండ్రి, పక్కనే ఉండి, తండ్రినీ తన్నూ కాపాడుకొంటూ
భయంకరయుద్ధం చేస్తూ ఉన్నది.

అంతలో అసుగార్య యుద్ధనామకలిర్వూ ద్వంద్వ యుద్ధాన
ఒకరినొకరు మార్కొన్నాడు.

3

యుద్ధారంభంనాటి నుఁ న్నవకు వేఘాలను దూరివచ్చే వజ్రపాతింలా
పొగరుంచును చీర్చివచ్చే మ్యాకాణాలా, అసు సైన్యాలను చొచ్చి, శంఖం
పూరిస్తూ, తన సైన్య ను చేయినిసిరి, విజృంభి వచ్చేస్తూ. అసుర నాగుల్ని
బాణాలతో, వివిధాయుధ వ యోగాలతో నిరిస్తూ, పూలతోఁడిన మోదుగ
చెట్టులా కత్తశిక్తాంగుడై, ఏమీ చలంపకుండా వేగతో యుద్ధవికాగ్రింతు
డైనాడు.

అతడు మహావేగతో అసుర జాతు ఎవ్వడుకలనీనాడో, అతడగు
చక్కరక్షుగుగాలై అశ్వసైన్యాల చెండాడే ఉపోజ్జాలా ఉన్న పాంచర
ముందుకు వచ్చి నుఁ న్నవకు తలపడింది.

అశ్వరాజా బాలకునివలె నన్న పా చను చూచినాడు. బాలుడే
అనుకన్నాడు. నుఁ న్నవకు పాంచరదునాలుగేండ్ల బాలికవలె నీతోచింది.

సుభస్యము :- ఓయి బాలకా, నువ్వు చిన్నవాడవు, నీ తండ్రి పెద్దవాడు. మీ కేతనము మాకు లొంగినట్లు ఒక పాతి దింపండి, మీరూ మేమూ సమాధానం కుదుర్చుకొని ఎవరిదారిని వాళ్ళు పోదాంగాక !

పాంచర :- ఓయి ఆర్యవీరుడా ! యుద్ధంచేసి ఆలసిఉన్నావు. నీ కవచంలాంచి రక్తం సూర్యరథానికి ముందు పగిలించే ఎఱ్ఱవి కాంతి ధారల్లా పగిలహిస్తూ ఉంది నువ్వే నీ వతాకాన్ని దింపినట్లుయితే, నువ్వు నీ దేహం బాగుపడేవరకూ మా కోటలో ఆతిథిగా ఉండవచ్చును. మీ సైన్యాలు మా రాజ్యానికి ఆతిథులు.

సుభ :- ఓయి పుణ్యమూర్తి నీ మాటలు మధురాలు కరిసే కలకంఠి కంఠసంవితగాన స్వగాలులా వినబడుతున్నాయి. ఇంత చిన్నతనంలో నీకు యుద్ధమేమిటయ్యా ?

పాంచర :- ఓయి యుద్ధమే శీవితం చేసుకొన్న కర్కశుడా ! నీకు బాలుడెవరో, బాలిక ఎవరో తెలియనో ? ఇవిగో నా బాణాలు రుచిమాడు. ఇవి వాలుచూపులుకావు. పొగబాలుహరించే తూపులు సుమా !

౪

సుభస్యుడా బాల సౌందర్యానికి ఆనందంచే ఉప్పొంగి పోయాడు ఈ బాలవీరుడు బాలికా ? ఓహో ఏమాతాకాసౌందర్యము ? సౌందర్యము భూమిదన్నిన వెనక విస్తూలు జల్లుగా ఇంద్రదేవుడు తన మేఘాలచే చల్లని వృష్టి ను రి పి చి నవ్వుడు, బయలుదేరిన వచ్చని మొక్కలతో నిండిఉన్న పొలంలా ఉన్నది;

ఆ బాలిక ఆందము, వెన్నెల ప్రసరిస్తుండగా, ఆ వెన్నెలలోని అమృతం ఆస్వాదిస్తూ తీపలు పొరించిన, దేవతలకు ఆతిథిగా మైన సోమ లక్ష్మిలా ఉన్నది;

ఆ బాటిక షునోజ్యము హిమాలయ శిఖరాల పుట్టి గీతాలాలపిన్నా
లోయలలో, చువహించే వితస్తానది ప్రవహింపులా ఉన్నది సుధన్వము ఈ
ఆలోచనలు తన హృదియాన్ని వెన్నెల్లు కింపగా తన రథంమీదనుంచి దిగ
నురికాడు. ఆశా రథముమీదే కగ్గాలు విడిచినాడు, అతడు ఆ రథంమీద
నుంచి యజ్ఞభాగం భోగిందడానికి ఆకాశంనుంచి దిగినచ్చే ముత్తునిలా
ఉన్నాడు.

అతడు తనమీద వడే అసురుల బాణాలు లెక్కచేయలేదు. అత
డాయుధాలన్నీ రథంమీదనే ఉంచినేశాడు. అతని చిరునవ్వుమోము, అతని
వెలిగిపోయే ఫాలం, అతని విశాలమైన కన్నులు, అతని సమున్నత మూర్తి
తెలుపు, అతని విక్రమము. అతని అశ్వినీదేవ సౌందర్యము. అమగవీరుల్ని
సమ్మోహ పరచింది. అసుర వీరులందరు యుద్ధము మాని, అతనివై పే చూస్తూ
ఉండిరి. ఆగ్యవాసుకులూ యుద్ధం మానికేశారు.

పాంచగనైపు చూస్తూ “ఓ శివ్యసౌందర్య గాత్రీ, ఓ ఇంద్రాణి వంటి
పరాక్రమం కలవాడా, నిన్ను నాయుడేవును మేఘాలనుకొని పోయినట్లుగా
నూ సప్తసింహు శేశానికి కొనిపోగలము. ఓ అనన్యోవ్య మనోహర గూఢం కల
అమోక న్యా! ఓ బాధవివంతి శేషమ్మకలవాడా నిన్ను అదిత్యుడు బాడబి
యైన సంజాదేవిని సముద్రంకోనుండి కొనిపోయినట్లు కొనిపోగలము.” అని
ఉచ్చైశ్వాన్ని కేక వేసి, సముద్రకెరటంలా కదిలాడు, సింహంలా ముందుకు
నాగాడు.

“ఓ ఆగ్యశూరుడా! రావన్యు వా దగ్గిరను, నేనే నిన్ను జయించి,
నిన్ను నీవు పీయిణ్ణి చేసుకొని, తన హృదయంలో యామినిచర్మగట్టి దాచు
కొన్నట్లు నిన్ను దాచుకొంటాను ఓ మిత్రునివంటి పరాక్రమం కలవాడా,
ఓ అగ్నివంటి శేషమ్మకలవాడా, మంచి గంధం తీసుకు అగ్నినిదాచుకొన్నట్లు
నిన్ను నా హృదయంలో దాచుకోగలను అని కేక వేస్తూ గుఱ్ఱంపై, రక్త
శిక్తాంగియై మావులుపూచిన ఫలాళ వృక్షంలా అధివసించి ఉన్నది.

తమ రాజసూయైత అడ్డవచ్చిన అనుభవము నుభవము లెక్క చేయక ముళ్ళకొంకలను విదల్బుకొనుచు తన సీమగాలైన ధేనువును కలిసి కొఁబోయే అడవి వృక్షభంలా, అది ఒడ్డున ఉన్న తన రాణిని చేర మహా ప్రవాహం వడికి ఎరుసేగాయే విరావశంలా, అది అనురనైవ్యాల లను ఈవలావలకు నెట్టికేస్తూ పాంచర దగ్గరకు చేరినాడు.

పాంచర మహా స తోషాన నవ్యతూ, తన విశిష్ట ఖడ్గాన్ని మొదలు నైపు తిప్పి నుభవము నిరాయుధుడై ఉండవంచేత, మెరుము వేగంగా ఆరిన్ని పోవారించడం పోరంభించింది.

నుభవము తనతలమీద శిరస్తానం పెడికి, ఎడమ ముష్టితో మహా వేగంతో విరపే ఆమె శిష్ట పోవారాలను ఆ శిరస్తానంపై పడెట్లు, ఆమెను సమీపించి, కుడిచేత్తో ఆమె కుడి కేయి పట్టుకొని ఖడ్గానికి ఆవలకు విసరినాడు.

ఇంద్రునివలె బలంగలవాడున్న, అశ్వినీ కుమారులవలె అందగాడును. సవిశ్వనివలె కాంతిమంతుడును అగు నుభవము ఆమె నకుము కట్టూ చేతులు వేసి ఆశ్వాన్నండి ఎత్తి తీసి ఆమెను గాఢంగా తన హృదయానికి అనుము కొన్నాడు.

ఆమెసంతోషాన ముసిముసినవ్యలు నవ్యతూ ఆ దృఢవిష్వంగంలో ఇరికిపోయి, అనుభవము చూచి ఆశ్చర్యం పొందుతూ ఉండగా, తిండి అయిన అనురరాజు నివ్వెరగంచి చూస్తూఉండగా, రెండుచేతులా ఆరిని చింపలు చట్టి ఆరిని శిష్టానికి తేరి పారచూచినది.

ఆమె చూపులు వెన్నెలకిరణాలు మావన సకోవరంలాతుల లోనికి ప్రసరించిపట్లయినది. ఆమె చూపులు కల్పవృక్షంపైన అమృత వర్షం కురిసి నట్లయినది.

ఆరిదామెను చూచి “ఓ హృదయేశ్వరీ! ఓ అనుర మహారాజ బాలికా, హిమాలయ పర్వతాగ్రాలు మేఘాలను ధరించునట్లుగా నిన్ను నా

హృదయంలో ధరిస్తున్నాను. నీ నా ప్రణామంతో కనుమరుగై కన
గ్రహించిన మృతసంజీవి నిలా మన శరణునకు ఆమృతత్వం పొందించు
గాక ! ” అని అంటూ ఆమెను పెదవులపై ముద్దిడుకొన్నాడు.

పాంచర గాయత్రి మంత్రంలాంటి పవిత్ర స్వరయుక్తంగా నవ్వింది
ఆమె మధస్సుని హృదయంలో తన మోము దాచుకుంది.

ఇంతలో సాయంకాలము ఆదిత్యుడూ, అతని వెలుగూ సముద్రంలో
కుంకిపోయిన రీతిగా, దివ్యరీతులూ వృక్షీన పూవు చెట్టునుండి రాలిపోయిన
రీతిగా, పాంచర కాలితో మధస్సును ఆ యుద్ధభూమిలో కూలిపోయినాడు.

మధస్సుని ప్రాణాలు పాంచర ప్రాణాలు ఆ ఆవృత మృతిలో
లీనమైపోయినవి.

అసుర సైన్యాలలో, అర్య సైన్యాలలో హాహాకారాలు మిన్ను మట్టి
సాయ.

రెండవ భాగము

౧

అహమ్మనానాదు కాంగ్రెసునకాంధ్రాదేశాన్నుండి పరినిధులుగా వెళ్ళినవారిలో చాళుగు వైకుంఠరావు ఎం. బి. ఎడ్స్ సి. యం. ఒకడు. వైకుంఠరావు మంచి ఒడ్డునాపాడునూ వున్నవాడి. ఆబుద్ధిలో అందె వేసిన చెయ్యి. మహాసు వైద్యకళాశాల బజట్టుల్నికీ నానకుడు. విద్యా ర్థులలో మేటితమన పెన్నిస్ ఆటకాడు వ్యాకుకళాశాల, పర్చికుర్తి కళాశాల, కిష్టికున్కళాశాల, పర్చికుర్తికళాశాలలు జట్టులలో ఒకటిన్నీ అతడు కాశీదీవిన్యాత్థిగా ఉన్నంతకాలం కాశీబంది, హాదీబంది, పెన్నిస్ ఆటలలో వైద్యకళాశాలతో పోటీ వేసి మొదటిరంగమైనా చాటలేక పోయాడు.

ఎన్ని వేల సంవత్సరాలనుండో భారతదేశంలో విజృంభించిన ఆర్య వీరల వీర్యమూ పరాక్రమమూ ఆతివిలో మూర్తీభవించాయీరా అనేవార తది స్నేహితులు.

నలుగురు స్నేహితులతోటి పరినిధులుగా స్వనాగిమమైన గుడివాడ నుండి బతుకు తేరి ఔజవాడ, కికిందరానాగు, ఎల్లగా, అజంతా, చాల్ గాన్, బాగోలీలమీదుగా అహమ్మనానాదు చేరుకున్నాడు.

అహమ్మనానాదు కాంగ్రెస్ లో కుర్సీలూ బల్లలూ శేవు. అందరూ ఆ మహాశివరంగంలో క్రింద కూర్చోవలసిందే. ఒక పర్చికుర్తి భిలాఫత్ మహాసభ ఒకరక్క స్వదేశవస్తుభాదీనదర్శనము, దేశ దేశాలనుండి వచ్చిన లక్షల

కలది జనం. అక్కడే సబ్బతీ నదితీరాన్ని మహాత్ముని ఆశ్రమం అహమ్మ దాబాదు ఏనాటి భారతీయ మహాత్మ్యవైగాధలనో స్మరింప చేస్తున్నది.

భారతదేశం తనకు త్వరలో విముక్తి వస్తున్నదని భవిష్య భవిషంభ భవిష్యత ఆపర ఆహింసావతారమైన మహాత్మునిచూస్తూ మరణిపోతున్నది.

ఆ వైభవం స్నేహితులతోచూస్తూ భారతదేశంలో జరగబోయే అఖండ సత్యాగ్రహ యుద్ధానికి మహాత్మునికే నాయకత్వమిచ్చి, శ్రీ శ్రీ హాకీంజిల్లాఖానుగారి యాజమాన్యాన కాంగ్రెసు తీర్మానం చేసింది.

నైద్యకళాశాలలో వైకుంఠరావు జీవనసంపత్తిని చదువుతూఉండగా మహాత్ముని దివ్యవాక్యాలు భారతదేశంతా మారుమోగగాయి వైకుంఠరావు ఆ తక్షణమే కళాశాలవెడలి పైకి వచ్చేద్దామనుకున్నాడు. కాని ఇంక మూడు నెలలు ఓపికపట్టి ప్రభుత్వోన్యాయశాఖలతో తాను నిశ్చయించుకొన్న కార్యక్రమంనూనివేసి విడిగా నైద్యశుత్తి చేసుకుంటూ కాంగ్రెసు కార్యక్రమంలో పాల్గొంటూ ఉండాలని వైకుంఠరావు నిశ్చయం చేసుకున్నాడు.

నాగపూరు కాంగ్రెసుకు వెళ్ళాడు. అప్పటికి అతడు పశ్చిమగజును నుండి ఉన్నాడు. ప్రమాణివైత్యము, కల్లనైద్యం పూర్తిచేసి గుడివాడలో నైద్యశుత్తి ప్రారంభించాడు. ప్రారంభించిన మూడునెలలలో వైకుంఠరావుకి నెలకు అయిదారువందలు దొరుకుతున్నాయి.

ఈ కారణాలన్నిటిచేత ఇదివరదాకా పెళ్ళిమాట తలపెట్టక, ఇప్పుడు పెళ్ళిసంగతి తర్వాత చూసుకోవచ్చునులే అని ఊహిస్తున్నాడు.

౨

అహమ్మదాబాదు కాంగ్రెసు ఆశ్చర్యంగా జరిగింది. అక్కడినుండి స్నేహితులను "ఆబూపోయి దిలావరా గుమలను చూచి వద్దాం రండ్రా" అని ప్రోత్సహించాడు వైకుంఠరావు.

ధిల్లీ మేల్కొల్పి ఆబూల్ కాదుల్ ఖాన్ దిగారు మనవార్లందరూ, ఆ బాడిలోనే ఆ సమయంలోనే మొదటితరగతులోనుంచి తహిమీనా బాట్లీ వాలా కన్యాయు, ఆమె తండ్రి బాట్లీవాలా గారూ కూడా మెయిలులో ఒక మొదటితరగతిలోంచి దిగారు.

తహిమీనా కన్య పాస్చీబాలికలలో దేవకన్యలాంటిది. గులోబకావలీ కన్యకు అందాలు నేర్చి ఎనోవారాంగి.

తహిమీనా ఇంగ్లండులో చదువుకుంది ఆంగ్లబాలికలు వారివరువు లోనే వారి తోసిగానీ దేసింది. ఆమె ఎం. ఏ; పియచ్. డి. పరీక్షలలో మొదటగా జయమంది ఇంటికి వచ్చింది.

ఆమె ఇంగ్లండులో చదువుకొనే సోజులలో ఆఫీసులో మొదట! నాట్లీంగ్లో మొదట. భారతీయ బాలిక అయినా, ఆమె అనేక ఆంగ్లకన్యత కుటుంబాలవారి ఇళ్ళలో వారి కుటుంబాలలోని బాలికలతో తిరిగేది. ఆమె అంటే అంత స్నేహం అది టీషుబాలలకు.

తహిమీనాను చూచినవార్లందరూ కొంచెం వేడిదేశంలో ఉన్న ఇంగ్లీషుబాలికే అనుకునేవారు.

టెన్సిస్, పుక, ఈత వంటలలో మొదటగా వచ్చేది. తహిమీనాను ఒకరినొకరు పెద్దకుటుంబాల ఆంగ్లబాలికలు పెళ్ళి చేసుకుందామనిచూశా కూడా.

ఎందుకనో తహిమీనాకు పెళ్ళి అంటే ఎప్పుడూ ఇవ్వలేదు. అనేక పాస్చీ పెద్దలు ఆ బాలికకు చాలా మంచి సంబంధాలు తెచ్చారు.

ఆ బాలిక స్త్రీగా ఎంత అందగత్తో, మగవీరుమలా అంత అల్లరిపిల్ల. ఎప్పుడూ మగవానిలా వేషం వేసుకుని గుఱ్ఱంస్వారి చేసేది. కారు నడిచేది. ప్రియాణంలో ఎప్పుడూ మగవేషంలోనే ఉండేది

బాట్లీవాలాగాకు కోటీశ్వరలు, ఆయన ఎన్నో కంపెనీలు పెట్టించి వాటిని అత్యంత లాభం కొనివచ్చే సంస్థల చేశాడు. ఎన్నో ధరిశ్రమ సంస్థలకు ఆయన ముఖ్యాధ్యక్షుడు.

ఆయన మొదటినుంచీ గాంధీమహాత్ముని శిష్యులలో ఒకడయ్యాడు. అందుచేతనే ఈ సంవత్సరానికి ముందు సంవత్సరంలో ఆయనకు పృథుత్వం పెద్ద దిశదం ఇద్దామనుకున్నారు. కాని బాట్లీవాలాగాకు ఖండితంగా తన కక్కరలేదని కబురుచేశాడు.

తడిగిగారూ మహారాయూ అహమ్మదాబాదుకాంగ్రెసుకుబాంబాయి నుంచి ప్రితినిధులుగా వచ్చారు.

వామూ కాంగ్రెసుఅయిపోగానే ఓరోజు అబూమాచి మల్లీవగ్దామని బయటదేరి వెళ్ళాడు.

అబూరోడ్డుస్టేషన్లో ఒక మంచి కారువచ్చిఉంది. స్టేషన్లో దాదాబాయి మెహ్తా తన చుట్టమైన బాట్లీవాలా కుటుంబానికి కారు వేసుకొని వచ్చాడు. ఆతిథ్యం ఇద్దామని.

స్టేషనులో బాట్లీవాలాతండ్రి మహారాజ్దరకు స్వాగతమిచ్చి అబూ కట్నం సీసుకపోయాడు బాదాబాయి.

ఆ మొయిలు బండిలోంచి దిగి వైకుంఠరావు అతని స్నేహియూ ఉదయం అక్కడ ఇన్ని పూరీజతని, పాలుకాగి బస్సుమీద అబూ చేరారు.

అబూనగరం ఆరావళి పర్వతాలలో దత్తాత్రేయ శిఖరానికి అయిదు వంకల అడుగుల దిరువను ఉన్నది. అబూఎత్తు నాలుగువే. అడుగులను తక్కువగా ఉంటుంది. అబూనగరానికి రోడ్డు వంకరటికరగా పైకి ఎక్కుగుంది.

బస్సు వెళ్ళుతూంటే రోడ్డుమీద ఒక పెద్దపులి వదుకునిఉంది. బస్సు అపి విద్యుచ్ఛక్తి కొమ్మా, మామూలు బూరా అల్లరి హంగామాచేస్తే ఒక్క

గంతు చేసి దిగువ లోయలోకి పలి మాయమైంది.

అంతరి చక్రియాణీపల పాణిజాలు శిచిసోయానున్నమాశే.

వైకుంఠః—ఓరే విశ్వం! ఇచ్చటికి మాశాకు రా బరిమిద పెద్దపులిని.

విశ్వంః—నేనూ పెద్దపులులను సర్కములలోనూ, జంతుచక్రిదగ్గర
కాలలోనేగా చూసిందీ!

రామంః—ఓహో ఏమిగొప్పగాఉందిరా! ఏమిదర్జారా! మనకేసి
నవ్వుతో చూసినట్లుగా అయిందిరా!

వైకుంఠః—దిగివెళ్ళి దాన్నిబట్టి దాంతో అడుకుందామనిపించింది.

కృష్ణమూర్తిః—ఈ వ్యయమ్యుతును కొడుకువా? లేక కాశీమజిలీకథ
లోని సింహనిమిషావనుకున్నావా?

అబులో ఒక సక్రింలో మకాంపెట్టి మన స్నేహితులు దిలావరా
గుళ్ళు చూశారు. అచలేశ్వరదేవాలయం చూశారు, ఓత్తాశ్రేయ శిఖరం
ఎక్కడ.

మూడుకోజులైన తర్వాత అబునగరానికి రెండువైళ్ళ దూరంలోఒక
లోయలోపకిష్టాశ్రమం చూడడానికి వెళ్ళారు.

౪

వశిష్టాశ్రమం ఎంతో అందంగా ఉంది. ఎన్నో ఫలవృక్షాలున్నాయి
ఒక నెలవీరు చక్రిసహిస్తూ ఉంది.

ఆ చక్రికృతి దృశ్యమూ, అలాంటి చక్రిదేవాలయం ఋషులు ఆశ్రమాలు
ఏర్పాటు చేసుకొన్న భావమూ సమన్వయం చేసుకుంటూ వైకుంఠరావూ
స్నేహితులూ తిరిగి అబూనగరం వస్తూ ఉన్నారు.

చలి హిమాలయాలలోని చలిలా గజ గజ వణికిస్తూ ఉంది.

అయిదు గురుస్నేహితులూ మాట్లాడుకుంటూ వస్తూన్నారు. స్నేహి
తుల జట్టుకు ముందుగా, ఒక వృద్ధుడు, ఒక బాలుడు అంగదుస్తలు ధరించి

నడుస్తున్నారు. వృద్ధుని కలపై పార్శ్వలోపి ఉంది. సాయంకాలపు బాలర
ఆ బాలడు హేటు ధరించి ఉన్నాడు.

ఇంట్లో వెనకవచ్చే నైకుంతరావు జ్ఞుకు ఓహో హో, అన్న ఒక
కేక వినిపింది ఆ కేకలో ఏదో వర్ణించలేని ధయం గర్భిల్చి మై తోచి,
మనవాళ్ళందరు ముందరకు పని గెత్తారు. ఆ ఇద్దరూ ఉన్న స్థలం దగ్గరకు వెళ్ల
గానే మనవాళ్ళ పొడవైన నిలవునా తేలిపోయాయి. ఎరుగుకుండా నడు
కుని వీరి అంద నైపు ఒక వహ వేదాంతాలా చూస్తోంది ఒక పెద్దపులి!

మనవాళ్ళందరూ ఓట్టబిరుసుకుపోయారు! ఆ కొత్తపురుషులూ ఓట్ట
బిగుసుకుపోయి ఉన్నారు.

ఇంట్లో ఉరుమాలా ఒక పెద్ద బొబ్బ పెట్టి తన చేతిలో విలాసంగా
తిప్పుకుంటూ ఉన్న ఒక అడవిదండూట్టుకు పెకెత్తి వీళ్ళందరికీ ముందుకు
ఉంకాడు నైకుంతరావు!

ఆ కేకతో పెద్దపులికి ఏమి కంగారు పుట్టిందో ఓ చెరువ గంకువకి
ఆ దారివక్క దుబ్బిలోకి ఉరికి నికువంలో మా తుసులుకి .

పెద్ద కేకలు వేసుకుంటూ పొడవైన బిగవట్టుకొని వారందరూ
అబూనగరం చేరారు.

బాట్లీవాలాగారు వారందరికీ ముఖ్యమగా నైకుంతరావుకి కృతజ్ఞత
తెల్పి తమ బలచెరుకున్నారు.

5

అబూనగరం చుట్టు నక్కలూ అంతా చూచి సానునున్న ఒక
న్నేహితుణ్ణి బస్ పొది పంపి, మిగతా నలుగురూ నడుస్తూ పాటలు పాడు
కుంటూ, అయిదవ రోజు సాయంకాలం నైకుంతర పూ న్నేహితులు అజ్ఞా
నేనకుకు పోతున్నారు.

కొండకి కొంత దూకం పోయేటప్పటికి, అశోడు మీద ఒక కానూ
చుట్టూ ఒక భీలజట్టూ కనపడింది. వీళ్లు నలుగురూ దగ్గరకు వెళ్ళేసరికి

కొంత మంది భిక్షులు వచ్చి నీళ్లు చుట్టుకున్నారు నైకుంతరావు నలు రైగుగు భిక్షును బంతులాపట్టి ఆవతలకు గొనాలు వేశాడు !

“ఓరే నీళ్లు గాంధీ దేవుడు బట్టు వాళ్ళురా” అని కేలు పెట్టి కను మూసి కను తెంచేటంతలో మాయమై పోయాడు భిక్షులు.

అప్పుడా కారులించి దిగింది బాట్లినాలాగారు, ఏమిటీ విదిత్ర సంధానాలు అని వారూ అనుకున్నారు. వీరు అనుకున్నారు!

తహిమీగా పాస్చీ బాగి, ఆ బాగిక వ్యాధయంలో నైకుంతరావు పెద్దపులిని అల్లరి పెట్టినట్లుటిమించి, ఏమి చికి మో మకాలపెట్టి కూచున్నాడు. పాస్చీ బాగికలు పాశ్చేరిలతో సాధారణ స్నేహం కన్న ఎక్కువ దూరం పోగాదు: అయినా ఆ కొంత బాలకుడు, చీకటిలో కూడా గంభీర వ్యక్తిత్వంతో, అశుభ్యమూర్తిత్వంతో పెద్దపులిని తరిమివేస్తూ ఎన్నిసార్లు బలశ్రమం అవుతూ ఉన్నాడు.

బాట్లినాలా మన స్నేహితులకు వందనాలప్పిస్తూ నవ్వుతూ “మీకూ మాకూ ఈ చిత్ర సంబంధం ఏమిటి?” అన్నాడు.

“నేనూ ఆదే అనుకుంటున్నానండి” అని నైకుంతరావు సమాధానం మిచ్చాడు. అందరూ కలిసి భిక్షులు నోడ్డు కడ్డంగా వేసిన రాళ్ళూరన్నలూ ఎత్తివారవేసి మోటారు కారు సరిగా పోవడానికి దారి చేశాడు. కాగు వెళ్ళి పోయింది. స్నేహితులు స్నేహనుకు పోయి అహమ్మనాబాదుకు రెండవ తరగతి టిక్కెట్లు కొన్నానోవేదో మెయిలు చక్కా వచ్చింది.

6

వెంటనే మన స్నేహితు రైదుగురూ ఇటు తిరిగారు అటుతిరిగారు ఏ పెకండు క్లాసులోనూ కాలీ లేదు

నైకుంతరావుకు కోగు వచ్చింది. రైలు కదలమని చెప్పినట్లుగా ఈల వేళి గాగుడు బట్టుకొని బుక్కున వెనక్కు నిప్పి “గాగుజీ ననుస్కాగం” తుమించిడి ! పెకండు తరగతిలో స్థలం అణు మాత్రం లేదు, అహమ్మనా

బాదుద యాణం. మొదటి తరగతిలో ఎక్కుతాం! తరవాత నేషనల్ చార్జి ఇస్తాం, సెంట్స్!" అని వరుగెత్త ఒక మొదటి తరగతిలో ఇద్దరే ఉన్న ఆరు స్త్రీల దానిలో ఎక్కబోయారు.

పెట్టె గుమ్మంలో తహిమీనా బాట్లీవాలా పునపేషంలో నుంచుని ఉంది.

నైకుంతరావు ఆతని స్నేహితులు గబ గబ ఎక్కబోయారు తహిమీనా ఎక్కడానికి వీలులేదు" అన్నది. "ఓయి కష్టాడా రైలు కదులు తున్నది. వాడుదడానికి వ్యవధిలేదు" అని అందరికీ ఆ బాల్కనీ నెయ్యదిగా నెయ్యకుంటు, స్నేహితులను దారిచేసినాడు.

బాట్లీవాలా గారు ఆతనితోవంతో లేచి "దశవువా?" అని కేక వేశారు.

నైకుంతరావు చిరునవ్వు నవ్వుకూడే ఉన్నాడు. ఇంతట్లో తహిమీనా తనతండ్రి చేతికట్టకొని నైకుంతరావు నెత్తమీద దబదబ బాడడు పొంగింభించింది, మరల పట్టి తనగంలో ఆకట్ట ఆమె చేతిగోంచి ఉడదీసికట్ట రెండు ముక్కులుచేసి నైకుంతరావు మూలవిడచేశాడు.

ఒక డబ్బు ఆతని నునుదుపై తగిలి చక్కం కొంచెంపగిలి, రక్తం బొట బొట కారింది.

"అనేమిటి అమ్మాయీ?" అని పార్టీ భావతో బాట్లీవాలా అన్నాడు

నైకుంతరావు తహిమీనా తాడన మారంభించగానే, ఆమెకలపై ధరించిన ఇంగ్లీషు టోపి ఉడిగడ గోయినది. ఆమె జిబ్బుముడివీడి నూలువేసిన ఆ బాక వీపుపైరుడి చుగిసిరించింది. ఆ బాలిక సిగ్గురడుతూ నిలుచుంది. నైకుంతరావు ఆమె ఇంత వరకు బాలడే నునుకొన్నాడు.

అందమైన బాలుడు, అశ్చింత సుందరి అయిన బాలిక అయింది.

ఆమెను తేరిపార చూచినాడు. ఆమె ఆతన్ని తేరిపారచూచించి

"నీవా!" అని ఆతడన్నాడు! "నీవా!" అని ఆమె అన్నది.

దాదాబాయి బాటివాలాగారర్పుకు వైకృతుడు కెడపులి బారినుండి
భిల్లు బారినుండి తమ్మా తప్పించిన పాదనాతి ఇంటిదే అని పోల్చు
కొన్నాడు.

దాదా:- ఆ యా క్షమించండి! అసీటువైన కూర్చోండి, మా అమ్మాయి
చాలా తొందరపడింది ఆ పుడు నేనీసా దొడ్డు గాయం కట్టాడు!

వైకుంఠుడు వస్తుతూ “వరనాలేవండి! తొందరలో ఈలాంటి సుఖ
టనలు కన్నా ఉంటాయి”

ఆశీర్వాద పరిచిన అంగలమాపులు తహిమీనా మరల్పలేదు,
వైకుంఠుడు తనమాపులు ఆమెకుంచి మరల్పశా పోయాడు.

అహమ్మీనాబాదు చేరేసాకి నారూ వీరూ నేనీసాకులయ్యారు. ఇరవై
వీళ్ళ బాలి! తహిమీనా వైకుంఠి అహమ్మీనాబాదులో తమ ఎకాముడ
ఒంటిగా కలుసుకొంది!

తహి:- నిన్ను ఎన్నివేల సంవత్సరాల క్రిందనో కలుసుకున్న
టుంది. ఇదివరకు మనం ఎక్కడ కలుసుకొని ఉంటాము?

వైకుంఠ:- కాంగేనుగా నీమో!

తహి:- కాదు! ఇదివరకే నీతో నేను యుద్ధం చేసినట్లు, సుప్ర్య నన్ను
ఓడించి—

వైకుంఠ:- ఓడించి నన్ను ఈ దేశానికి ఎక్కడానిపోయి వివాహమాడి
నట్లు కలగాని కల!

తహి:- నాకు అంతే!

వారట్లు గంటలు మాట్లాడు కొన్నాడు. ఆమె నిర్భయంగా నిస్సం
దేహమైన మాటలతో వైకృతుని తానుపేమిస్తున్నానని చెప్పింది. వైకుం
ఠుడు తహిమీనా! నీ పేరు ఎక్కడా ఉంది, నిన్నుయ్యకాల క్రిం
పోగొట్టకొని ఇప్పుడు మల్లి! దేశానా నీతో అన్నభావం నన్ను వీడదు! సజ్యే

స్వకాలం నా చూపులలో ! నా హృదయంలో నా స్వప్నంలో ! ఎల్లాగ
నిన్ను వదిలి ఉండటం !”

..ఓయి పెట్టిరాదా ! నేనూ నిన్ను వదిలి ఉండగలనా ? ఏమో నేను
అనుర బాలికవై, నువ్వు ఆర్య బాలుకుడవేమో ! గులాబకావలీ కన్య కథ
విసలేదా ?”

ఒక్క నిమిషం వారొకరి కొరకు విడిచి ఉండలేక పోయారు.

దాదాబాయి గారిక గొంతుకలో వెలక్కాయ పడినట్లుయింది. పార్వీ
కన్యక పార్వీ తనణ్ణి ఎల్లా వివాహం చేసుకోకలదు?

తహిమీనా పే ను నుతలుదాటింది, దేకాలు దాటింది దేకుబలం
జ్ఞానం కలుంబ. దేశ, ప్రపంచము చేతుడానికి ఎంతముఖ్యమో పేను
బలం అంతేముఖ్యం అని ఆమె అనుకుంది ఒక జాతిని చెప్పుచేరకుండా
కాపాడుకోడం, పురాతన వస్తు సంరక్షణ భావం కావచ్చును. ఆమూల్యము
భావం అన్ని విషయాలలోనూ ప్రతిచరమ శ్రీ జిన్నగారి వివాహం
జాతినిమించి నడిచింది. అని ఆమె దృఢశిల్పయ్యానికి వచ్చింది.

పేను ఒక్కటే సర్వమతాలను, సర్వ దేశాలనుమించి పైకి ప్రప
హిస్తుంది ఆ ప్రవాహం కొండలను గోవావరికోసినట్లు ప్రవహిస్తుంది. ఒక
నిగో) పురామణి శిల్పకాతి శ్రీ ప్రేమించి నడిస్తే అమెరికా తత్వం
అడ్డం వస్తుందా?

ఏ యుగాలనాటిదో ఈ ప్రేమ ఈ దివ్యసమాగమ యమునాగంగా
సంగమమే అవుతుంది.

ఎందరు సార్వీలు ముస్లిం మతంలో కలవలేదు. ఎందరు అనురకన్యలు
అన్యోన్య ఉద్వాహం కాలేదు?

ఈలా తండ్రితో గంభీరంగా వాదించింది తహిమీనా?

8

వైకుంఠరావును అనుచువచ్చుచున్న పోలీసు కార్యకర్తలలో ఆల్లరి ఆశకు గమనించలేదు. కొన్ని బెదిరింపు ఉత్తరాలకు ఆశకు లెక్కచేయలేదు.

ఆశకు మహాత్మునిగారిని అనుమతి తెప్పించుకున్నాడు.

పోలీసులకు నాకు చికిరాదన్నాడు. అనేక విధాల దానాబాయి బాట్లీనాలాగారిని ఒత్తిడిచేశారు.

వేదాలలో, బైబిల్ అండ్ అగ్నేష్టలో గాథలుగా, బుక్కులుగా పాడబడిన పాంచర మనస్వామీమ కథన మహాబలం ఎవ్వ రావలగు ?

తమిళా తిండి ఇంటిడనుండి వచ్చి సబర్బన్ వెళ్ళిపోయింది. వైకుంఠ గారు సబర్బన్ చేరాడు.

సబర్బన్ ఆశ్రమంలో తమిళానా వైకుంఠుని వివాహం అతివైభవంగా జరిగింది.

9

అ దండనుల పేర్లు చదివి సత్యాగ్రహవిజయం.

“ఓ దేవీ ! తమిళానా ! ఏనాటిని మన యీ పేర్లు ?”

“అశ్వనీకుడవు చంకం నెగ్గించుకున్నావు !”

..నీవు అశ్వనీకుడవు కావా ! అశ్వనీకు మహాత్మునిధర్మం అర్థంచేసుకోడంలో ఉండి కాదూ ! నువ్వు సత్యాగ్రహం మహాత్ముని సత్యాగ్రహం చేశావు పొగిగిపోయా !”

తమిళానా ! వైకుంఠుని వ్యూహంమీదవారి, అశ్వనీ తలవంచి మధుర చరిత్రగా ఆశని పెళ్ళులు తనివితీర ముద్దుకుకొంది. వైకుంఠుడు స్వర్ణానికి మొక్కుకొన్నాడు; ఈ దివ్యబామిని తనకు చంకం చేసినందుకు.

వారిద్దరూ శివనీవా మహాయుద్ధంలో ఒకరికొకరి దగ్గరగా, ఒకరి నడుంచుట్టు ఒకరుగా భావిభారతదేశంలోని అమెరికానా నడుస్తున్నాడు !

తిరుపతికొండ మెట్టు

౧

శ్రీ తిరుమల మహా పుణ్యక్షేత్రంలో గాగోపురానికిపోయే మొదటి మెట్టు వరసలో సగం దాటినపై, ఏకాకి కుంటి బిచ్చగాడు, పున్నెడు నివాసం.

ఏ బిచ్చగాళ్ళ ఋషి కులానికి చెందకుండా పున్నెడు ఆశ్రమం ఏర్పరచుకున్నాడు. రెండుకాటూ మొండే! కాని వాడికున్న బలం విచరీతం. వాడుచేసే దొమ్మర విశ్వం సాహసం, నైపుణ్యం ఏ ఇసాలోగాగ్గిండు రషి యను సర్కను జట్టులో ఉండే పరమసావాసికిన్నీ లేదు.

చేతులలో మెట్లెక్కుతాడు, కోరిలా కోమ్మనుంచి, కోమ్మకు ఎగిరి ఛాగుపోతాడు శోలాడుతూ చక్కింలా గి-గిర తిరుగుతాడు. దేవామంతా కాలభిక్షునిలా పైకెత్తి శేల్లమీద తలకిగ్గిండులా నిలబడి నడుస్తాడు. మెట్టుమీదనుంచి పై మెట్టుకు బంకిలా ఎగురుతాడు. ఒంటిచేతిమీద నిలస్తూ, శేతుల్లోంచి దూచుస్తాడు. ఆకలి విదిక్కెపు ఆసనాలూ మొగ్గలూ ముండుపాతయోగివిమాపాక్షానందుకుగాని, జపానుసర్కనువీరుడు వనుకాకో గాని విన్యాసంచేసే ఆసనాలూ మొగ్గలూ కయి శాస్త్రవస్తుల విద్యతో దీపం ముందు ఆముదం దీపంలా తెలతెలపోడలసిందే !

యతికుల కండాలు మేఘాలులా పున్నెడుమందర అగి, ఆరు
అద్భుతమైన మొగ్గలు. పనులు మాసి, ఆశ్చర్యంతో దిమ్మిడిగా, కానులు,
అనాలు వర్షం కరిపిస్తే, అట్టి తొమ్మిది అయ్యేసరికి, ఆముసా, ఆరు
రూపాయల చిల్లర చెరువులు కట్టవలసివచ్చే. ఏ బ్రహ్మాత్మశ్శవమో అయితే,
పది, పదిహేనురూపాయలు వరివలు కట్టయి.

తిరుమలకొండల ఎక్కడు దిగుదుల ఎక్కువైతే ఉన్న నాలుగవందల
ఏబదియారు బిచ్చగాళ్ళలో, పున్నెడుకు వచ్చే రాబడి ఇంక ఎంతకీ లేదు.

వికలాంగులు ఉన్నారా, ముక్క నోడ అంతా ఏకరంధ్రమైనవా
రున్నారు. కప్పురోసులు, మాంత్రికులు, సన్యాసులు, మళ్ళమీద పాంస
తులి-తల్పమీదలా వండుకొనే యోగీశ్వరులు, గుడ్డివారు, కోకిలకంఠ
మనో పాడే గాయకులు, అడవాళ్ళు, మగవాళ్ళు బిడ్డలు, భతుం కలగ
జేసేవి, పట్టి మొద్దువి, కళాసౌందర్యం వెల్లిరిసేవి విగ్రహాలూ ముందుంచు
కొని పూజారి పనిచేసే భక్తులు—ఎన్నిరకా లున్నారో తిరుమలశ్శరుని
కొలుపుచేసే ఆశ్చర్యంగార్లు, అయ్యారలు, అబ్బాయి, కెడ్లు, మొరేయార్లు,
పెట్టు, సిళ్ళలతోపాటు, కోతులతోపాటు ఈ బిచ్చకుల బృందాలు!

౨

ఆ విధతల్లి పగిలంపంలో ఉన్న బిచ్చగాళ్ళంతా పున్నెణ్ణి కూసి,
అసహ్యించుకునేవారా! పున్నెడు మప్పివాళ్ళందరికీ ఒక్కోధి అయిపోయినాడు.
అది సంతాదన వాళ్ళ కడుపుల్లో నంటులు చెలగేగజేసేవారా. వారికి ఉతుకు
బోతుకనం కాళ్ళిగదేకాన్ని సహాగా ఎడారి చేతులకత్తినో విజృంభిం
చింది. వికలా పగివాహాలు పున్నెడుగ్గిర అవకట్ట కట్టబడి; అక్కడ మహా
సగన్నై, స్కేవ ఏకు కొండలూ నిగ్గల వాహినులుగా ప వహిస్తున్నవి.

పున్నెణ్ణి శ్శరగా కొండమీద నుంచి జపానువారు మంచారయూ
అక్కమించుకొని చీనా రాజ్యాన్ని తరిమినట్లు పట్టివేయాలని బిచ్చగాళ్ళ

సంఘంలో ఉద్యమం బలం కలిగింది. బిచ్చగాళ్ళలో ఏ కబురైనా తీగతని వార్తలు శేషవలం అంతా ఏకేషంలో పగిలిపడ్డాయి. మాకాళ్ళ దర్శకం, చుక్కల శర్యతి, స్పృహ దృశ్యం అన్న ఆ వార్త ఆగిపోయింది. పున్నెణ్ణి శ్రీ వె క డేళ్ళ సా. హి. భక్త బృందంలోంచి రెండవ మైళ్ళన్నా విడిచి వేసే చుకు ౨ క మామకుర్త ఏకాదశిగాదు బిచ్చకుల ఆ ఆశ్రమాన్ని తీర్మానించుకున్నాయి. గీత కారణం ఏమిటంటే ఆ ఏకాదశి ఉదయం నుంచి పున్నెడికి మధ్యాహ్నం వరకు వై అయిదు రూపాయిలు వచ్చాయి. ఇంకా వస్తున్నాయి! సామంకలాలకి ఈ గీర్వాసం!

ఈ గీర్వాసం సహకారం బిచ్చగాళ్ళకు అన్నయ, సాంబారు ఆశ్రమ వాళ్ళు పున్నెడికి ఆశ్రమం మానివేశారు సగులు ఏమైళ్ళవారి పాదు గునా విక్రియించే వాళ్ళు విక్రియించడం మానివేశారు.

3

పున్నెడు మొదట వేరొక్కొక్కమవుతున్నాడు. కొంద ఆశ్రమంగా ఉన్న దిగుడుబావిలో నుంచి నీళ్ళు, వై ఆశ్రమాల వాళ్ళకీ, విడి బిచ్చ గాళ్ళకీ ఆశ్రమ నీళ్ళనుంచి అమ్మే పున్నెణ్ణి వెక్కిరించి "నీళ్ళు, నీళ్ళు" అని పున్నెడు గొంపడుగున్నా, నడుమూ కటిగారం అడించుకుంటూ వెళ్ళి పోయింది పున్నెడికి నీళ్ళు వచ్చబడ్డాయి.

ఆశ్రమం వదిలి క్రిందికిపోయి నీళ్ళు తాగిరావచ్చును. కాని పున్నె డున్న స్థలం అక్కడ లాభదాయకమైన స్థలం. యాత్రికులు వికారికి ఆశ్రమం. మెట్లక్రవమ్మంటేనే పున్నెడు కనబడతాడు. ఆశ్రమం వదిలితే పున్నె డికి వెళ్ళనూగు రూపాయలిస్తా "న్నాడు. కొంద బిచ్చగాళ్ళు: పున్నెడు ఆశ్రమా కి నెలకు పదిచొప్పున అద్దీ, పదిచొప్పున అమ్మకా, కీ ఇచ్చి పున్నెందు నెలలకు వెంకటేశ పెరుమాళ్ళ పున్నెమా అని సంపాదించాడు

చెయ్యి నీడనే కూబకి కల ఛాళియా వారిపోగా. పున్నెడు తన జీవితం అంతా కలబోతున్నాడు.

పున్నెడు అనంతపురం జిల్లాలో ఒక గ్రామంలో నివసించే అగ్నిమావళిమా అస్థివంశమా అయిన రెడ్డి భూస్వామి ఈ రెడ్డి కుటుంబానికి, వంశ డొబలో పెద్ద భూస్వామ్యులైన ఇంకో రెడ్డి కుటుంబానికి సహాధురీగాదా సచ్చి కుగసాంధవయ్యడమై పోయింది.

అప్పుడు పున్నెడిపేట పుణ్యంరెడ్డి. పుణ్యంరెడ్డి కండిగిన్నీ మగ్గుర అన్న మృత్యు వీర్యవర్మం సాందారు. వారితో పాటు అవతల కత్తనానూ చాలామంది రంభకోసం పెనులూడదాని! స్వర్గానికిగూడా ఈ రిగాదా తినునెళ్ళార అవతల కుటుంబంలో ఇద్దరూ, ఇటు పుణ్యంరెడ్డి మిగిలారు.

పుణ్యంరెడ్డి రెండుకాళ్ళూ ఆ యుద్ధంలో విరిగిపోయినాయి. జిల్లా పైద్యాయంలో రెండుకాళ్ళూ చేరించి మొండిగొట్టివేశారు కుటుంబం యాత్నా శోచించింది. వ్యాయాలలో అస్తి ఇదివరకే పోయింది. అన్న నాల్గయ్యకు వందలు వట్టుకొని కలివడు మయాణాలు చేసి రెడేళ్ళకు వంటాచు సోనావం క్రిపెన రెడవశేషాచవరిలా అవతరించాడు పుణ్యంరెడ్డి. ఇంక రెడేళ్ళలో పున్నె డయ్యాడు రెడ్డి.

అవతల రెడ్డికుటుంబం ఏమవుతుందో అన్న ! తు ? భగవంతుడు శేడా అన్న వేనాంతం, బ్రతుకుమీద ఆ అతన్ని తిరువతికొండ పెట్టలో అవతరింపజేశాయి.

పూర్వచరిత్రలగిన్నీ మాయమై పున్నెడికి కళ్ళ రెండుచుక్కలు కాలి నవి. అతఃగొంతు ఎండింది. ఆకలి కొండదిలవలా చుట్టకుపోయింది, ఎముకలు పిప్పిచేస్తోంది.

కొండమీద దుకాణాలకు నగలు అందుబాటుచేసే వర్తకులు సచ్చి నన్నుడు పున్నెమ్మ కొంత డబ్బు వారికి యిచ్చి సాయంకాలానికి వంట

సానుగి తెప్పించుకొన్నాడు. దోరిలవాళ్ళకు రండనాలు చేతిలో వేసి కండెకునీళ్లు తెప్పించుకున్నాడు!- ఆ సరుకుతో, ఆ నీటితో మూడుకోజాలు గడిపినాడు పున్నెడు.

నాలుగోకోజా తెల్లవారగ్గుల మూడింటికితేచి మట్టికి తయ్యారై నాడు. తెల్లవారేసరకు ఒకరూపాయిన్నర మూడు దమ్మిడీలు పోగయినాయి. ఇంకలో మమూలుగా కొండమీద దుకాణాలకు సరఫరాచారుడు కండసామి వంటసానుగి తెచ్చి ఇచ్చే సమయమైందని కొండపైకి దిగువకూ చూసి, ఆ చక్కనే నాలుగు కారం దూరంలో తాను నిద్రపోయే పొదకడకుపోయి, ఒక కెద్దరాయితీసి చూసినాడు.

ఆతని కళ్ళు తిరిగి “అన్మయ్యో!” అని వెనక్కు వారిపోయినాడు. ఆ కాలికింద పున్నెడు దామకున్న ఆయదుపందల డెబ్బదిఅయ్యిదు రూపాయల మూటా మాయమై పోయింది. పున్నెడు పోగింక నిజపునా కూలబడి పోయింది. కాలి చుక్కనే పున్నెడూ కూలబడిపో గాడు!

కొంతనేరటి ఆతని మొగం కేవలించింది. ఈ పని చేసింది. తనకు వస్తున్నట్టే కుర్చుసామి గాడే అని అతడనుమానం పడ్డాడు కండసామివార్ల జట్టులో వాడు కాదు గనుక తనకు సరుకులిచ్చాడు ఈ కుర్చుసామి రాక్ష నుడు వెంకటేశ్వరుడి ఆస్త్ర దొంగతనం చెబుగల పికాచి!

కట్టినలు తిరిగి కండలుకట్టి, హనుమంతుని హస్తాలవంటి బలమైన ఆతని చేతులు భయంకరంగా చుక్కలు తిరిగినవి ఆ సమయంలో ఆతని చేతుల కందినపోణి కబంధుని వాతబడినట్లే.

౬

ఆ కోజా దొరికిన డబ్బునిచ్చి వంటసానుగి కొనుక్కున్నాడు పున్నెడు, ధనంతోపాటు ఆతని ఉత్సాహమా శక్తి పోవడానికి కారణం అలివేలు చర్య !

తిరుపతికొంద మెట్టు

అలివేలు ఈ నోజూ అంక నిర్గుణగానే వడివిపోయింది! అలివేలు
శేషాచలకలికొండకూ, తనకూ ప్రియమైనది ఆమె = వ్యూ తనకోసం, ఆమె
వయ్యాం తనకోసం. ఆమె తన చింపిజ్జును దువ్వకొండంటే తనకోసం!
ఆ అలివేలకూడా తనమీద క్షమించింది!

ఆమె తనవైపు మాడలేకు తలవంచుకు వెళ్లిపోయింది. తనకు నీరీయ
లేదు. వెళ్ళించి వెళ్ళిపోయింది తానా భోజనం చేస్తుంటే అది కబురు
చెప్పడానికి రాలేదు! అలాగే జీవితేచ్ఛపోయింది.

కసికోద్దీ అనాలి రెడ్డి కటుంబం న తనం కోరుతూ జీవించి ఉన్న
పున్నెంకొడ్డి, పున్నెడుగా సంపూర్ణంగా మారి వెనకటి జీవితం మరచి జీవిత
య్యం ఈ విచిత్ర భిక్షునిగా నడిపిస్తున్నాడు.

అగనిలోని భిక్షుత్వభావమూ పోయింది. ఆతడు జీవితయోగము
బ్రతుకొక మహాయోగం అందులో గోజుగోజూ నిజమును! ఆ నిజమూ
నీకీ, పేమీ, నేవ, కసి, భగం, అళ, జీవితకాలంబనాభావమయి!

ఆ పేమీనివానం పున్నెంకొడ్డి అలివేలు అలివేలు పెడమాయుపెట్టింది.
మూలమూలల దాగి ఉన్న పున్నెడు తేమీ ఈనాడు అనివ్యక్తమైంది.

చిరమనంతరం యుగం కలిమిగా ఒంటిగా సంసారయాత్రలేనే ఆ
అడుగుంటింక, తన నిష్కల చూపించి ముప్పిరితనం మానవేళాడు పున్నెడు.

ఆ డబ్బు మాగుమోని, నోజూ పెచ్చే డబ్బులేను. గూతిగూ
నలకరించి పున్నెడు నాటాడను. ఏదైనా జబ్బు అంటే పున్నెడు
నాటాడకుండా వుండుకొంటాడు.

2

అయిదుగోజు లయ్యేసరికి పున్నెడు అస్థి వంజగమై పోయాడు.

పున్నెడు దుశ్శున్నము వెంటాడలాన్ని గాళ్ళూ ఆశ్రియించి
ఉన్న వర్షకూ మొదలైన గూవన్నాకీ తెలిసిపోయింది.

శేళాచల బిచ్చకుల లోకం అంక పున్నెడు సిరికి వండుగ నేనకుంది.
వదులుతాడురా పికాచి అనుకున్నదా లోకం! అండకీ ఇక కొంచెమూ

గొప్ప దొరుకుతుంది. ఇంతవరకు . పున్నెణ్ణే అప్పుడేవర ఆసనాంచింది. ఇంతటినుంచి కొండ మెట్లదారి ఏమి మెళ్ళాకొండికి పైకి ఆమె తిరుగుతూ ఉంటుంది మళ్ళీ ఎన్నాళ్ళకో మంచి దినాలు వచ్చాయరా అనుకున్నారు.

నీరించిపోయిన పున్నెడికి ఆరవదిగం రాత్రి స్పృహవచ్చింది. కొండమీద నుంచి చక్కనున్న లోయలోనికి ఉరికి వెళుతేళ పాద సన్నిధి చేరుదామనుకున్నాడు చేతులతో పాక నూరుదుగుల దూరంలో ఉన్న ఎత్తుబండలమీదికి పోయినాడు. గోవిందా! వెంటింటిగా, ఏమి కొండలనాడా! అని ఉరకపోయినాడు. ఇంతలో చల్లని చేతులు ఆశని నడుం బట్టి వెనక్కు లాగివేసివాయి!

౮

కళ్ళు మూముకున్న పున్నెడు శ్రీ వెళుతేళ్ళుడు చక్కను మెళు దనుకున్నాడు. ఆశని దేహం పులకరించింది. చల్లని గాలులు పీరించి నట్లయింది వెన్నెలలు పిండి ఆరగా కాచివట్లయింది.

అతడు కళ్ళు తెంచేసరికి ఎట్టఎదుట చాటుచక్కల బిచ్చగాళ్ళ ఆశి మాలకు నీళ్ళతోనే పిల్ల ఆలికేళ కబడింది. ఆమె నీరైన మోముంతా ఆ వెన్నెల్లో పోవాహారై చూపించే కంటేనీరు మెరుస్తూ కనిపించింది.

ఆమె వెక్కిరిచెక్కిరి ఏడుస్తూ. "పున్నెడు, నానుబహుపాపిని, నిండా దొంగంచేసి నా ఆరుబాపాల కిరిం రోగంవచ్చి, దుడ్డులేక నబ్బుపడి నన్ను నాకు పత్తురూపాయలంపిన నీ పల్లని గుండెను నాను దొంగం నేసి నా! మక్కల పర్కతం ముసలిదానికి నువ్వుచేసిన పాకిరి దేముడే నేను గల్లు! నీ బతుకునిండా దేముడే వున్నాడే; వీళ్ళు పికానును, నాను రక్కసి! వాళ్ళ మాటలను లోబడి, ఈలా పాపి అయిపోతినిదా! ఓయ్! ఓయ్! నాకు నరకందా రాసినాడే."

అని పొంకమయిన తన వక్షోహాలు ఉబికి పోగా, అరిదీనంగా. పొర్లి పొర్లివచ్చే ఏడుపును అనకుండా ఏడ్చింది.

పున్నెడు నిశాంకపోయినాడు. అరివేలును, నీరసంలోకూడా బలం తగ్గని చేతులతో దగ్గరకు లాక్కన్నాడు.

..పిల్లా, నాకు కలిగిన ఈ నెబ్బకు నేను దుఃఖం పొందనేలేదు. ఇంతకుమించి కష్టాలు తీరినవి ఈ పొగిణికి! కాని అతిమెత్తని నీమనస్సుకు, ఎంతకాయితనం వచ్చిందని విచారం పొందినాను. ఎప్పుడూ ఎన్నెల్లకురినే నీ చూపుల్లో కారుమబ్బులు కనబడినాయెకదా! ఇక పెరిదంచకంలో నుంచీ, పున్నెండేదనే తోచినదే! ఏల ఈ పొగిణి బ్రతికేది?"

..సామీ! చెమించు నాను కాకినిదా! నీ సొమ్మ ఏక నీవు దాచేది నాకుదా తెలుసుకే, అది, కుప్పుసామికిగా నాను పెప్పిరినే! అది నాదుదా తీసిండు!"

పున్నెడు పక్కన నవ్వాడు. ఆతని హృదయంలోనూ చెన్నెల కాసింది.

..పొయ్యే! ఈ పొగిణికి చేతులెచ్చిన యెంకన్నపున్నెమా! పది అయినామార్లు సంపాదించనా? నువ్వు నాదగ్గరే ఉండు! అంతే! నా సంపాదం నువ్వు!"

పున్నెడు ఆమెను తన చేతుల్లోకి నీమకొని తలా, కళ్ళూ, ముక్కుచెవులూ, పెదవులూ ముద్దుపెట్టుకొన్నాడు.

అరివేలు తాను తెచ్చిన మంచిదీళ్ళూ కూడా పున్నెడికి నెమ్మదిగా తిరిపించింది.

మళ్ళీ నవ్వింది! చెన్నెలలవరి మరీ చల్లని గాఢమయిన ఆడవి పూవుల బరీమశాస్త్రాని కాంతులు వాళ్ళపై ఆక్షతలుగా చల్లాడు.

శ్రీ కంటకతి తన ఎదుట జరిగిన వినావాలకన్న తానే స్వయంగా జరిపిన యీ పెద్ది ఉత్తమమైనదినుకున్నాడా!

టాంకు దళము

౧

భారతీయ సైన్యానికి ముందుగానే వెళ్ళుతున్నాయి, వారిపొట్టి టాంకు దళాలు. ఈ టాంకులను మరుగుజ్జు టాంకులు అంటారు కూడాను. ఆ టాంకుల గర్భంలో నిండి ఉన్న వారూ భారతీయ పీకులే!

ఆ ఇనుక మహాసముద్రంలో ఇనుక గుట్టలు, ఇనుక కరటాలు, వేడి వేడి గాని దుమారాలు, ఎండమావులు తర్చి ఏ అందమూ ముందు టాంకును నడుపుకొని పోటూపున్న రావుకు కనబడుటలేదు.

టాంకు కన్నులలోంచే అదేదూ చూస్తూ, టాంకును నడుపుకుపోయే యంత్రాలను సవరిస్తూ, చుక్కాని చక్కాన్ని తిప్పుకుంటూ ముందుకు తీక్షణంగా సాగిపోతున్నాడు.

గంబవ్వరికింటి చిన్న సంఘర్షణలో ఆతని రక్తము కరటాలులా పొంగిపోయింది. మహాకోపధూరితమగధనిహిషాన్ని వడిపే యముడులా తన టాంకును ఈ కండరంలోకి ఆ అడ్డతీగలకట్టపైకి దుమికించాడు, ఎగిరించాడు, పగులెత్తించాడు.

ఆతని కన్నులు కప్పిన ఎర్రతెరలు ఆతని మెదడునిండిన జ్వాలామ్మ లింగాలు టాంకు సరసరాలికికమ్ముకుపోయి, ఆ టాంకే ప్రాణపూరితభయం కరి పీకావమయింది.

టాంకులో ఉన్న తనలోటి భారతవీరులు తులతల మాగడాన్ని
వ్యయోగశతఘ్నికాలనుండి జగ్మనలను చెండాడి వేటాడుతున్నాడు.

ఆ టాంకుపై టాంకు విస్ఫోటకాన్ని గోళనిపాతిము ఇంతైనా తగ
లదు. తగిలితే దూనుకుపోతుంది. ఛేదనే చచ్చబడి మూల ఒదిగి
కురుపుంటుంది.

౨

రావు యుద్ధంలో టాంకు నాశనమైతే జేరక ముందు సహజ కాంతి
శీలమై, మితిభాషి, తగిలిపోతే.

యుద్ధంలోనే చాలా భయపడ్డాడు పాతకాలకే వెనకాడు రవా
స్యంగా స్నేహితులను యుద్ధంలో చేరవద్దని పరిబోధించాడు.

ఇంకలా ఒకనాటి ఇండియన్ ఎస్పెక్టేవ్, వర్తకంలో జర్మనీలు
ఒక రవ్యును గామంలో ఉన్న యావద్దండి స్త్రీ పురుషులను నాశనం
చేశారు అని చదివాడు.

ఆతని భుక్తి మూతలవడి, చూడడం వివరశ్వం పొంది, ఆతని మెడడు
రక్తం నిండింది

ప్లాటన్, మీ యుక్కు, మీ కిడ్నీలు, మీ భార్యలను జరిగే విషయ
అలాచి మిగిలేది, మీ కిడ్నీ మీది కావాలి అని భవిష్యత్తు ఆలో
చించండి! అని రవ్యునుల పరిబోధించడం చదివాడు.

విమిళబట్టెండో తల్లికి చెప్పకుండా — నైవ్యాధిక-రోద్యోగానికి
దరఖాస్తు పెట్టినాడు రాజ ముద్రాకితోద్యోగము కొన్ని మాసాలలో
వచ్చింది.

మహాయుద్ధానికి శత్రుు ఇచ్చిన వారిలో ముందువాడయ్యాడు.
టాంకునడుపుట, టాంకుయుద్ధము చేయుట, శత్రుుల నవలీలగా పేల్చుటలో
అద్వితీయు డయ్యాడు.

ధీరలలితుడు ధీరోవాత్తు డయ్యాడు.

1 బి.య. ఎడారిలో భారతీయ సైన్యాలు అవిరళ పురోగమన వేగవంతాలై బి.టి.య. సైన్యాలతో పాటు చొచ్చుకు పోతున్నవి.

లోమెయి నేనాని జర్మను దళాలను అనేక వ్యూహాలలో, అనేక బంధాలలో గట్టింపుకొంటూ నిలువ నీవలేక వెనక్కు దూగెత్తుకుని పోతూ పోతూ ఎల్ అఫేలియా వ్యదేశంలో మోహరించాడు.

మూడునాజీ లక్కడ వ్యవంశయుద్ధం జరిగింది శతఘ్నము పోగలు ఐదుగ పోగలు దిబ్బిండలం అంతా కప్పాయి. ఎక్కడమానినా కుప్పగా ఐదుగు ముళ్ళతీగలు అడ్డాలు, టాంకు విధ్వంసక గర్తరాలు, అడ్డాలు కత్తెర బంధాలు!

రావుటాంకు ఎల్లాదాటింకో ఇవన్నీ జర్మను వ్యూహ మధ్యాంతి వెళ్ళేటప్పటికి ఒక్క జర్మను లేకు! జర్మనులు ఇంకా తురోగమన ప్రగల్భ నము నాటకమాడినారు.

౪

ఎల్ అఫేలీ విజయయాత్ర సాగుతోనే రావుటాంకులో చక్కం మీదకు నాటిపోయాడు.

ఇన్నాళ్ళకుంచీ చెక్క చెదరని ఆరిని పేరేను నిధానమైన దిట్టిటాంకు దెబ్బతిన్నది. మా గాన్తుంచి ఒక జర్మనుగుండువచ్చి పేరి, రావుటాంకుకు పూర్వంలో కి, చొచ్చి రావుకు కలంకింద నీ కిగిరి ఆరిన్ని మూర్చా గతుణ్ణి చేసింది.

దక్కనున్న సహాయ ఛోదకుడు రావును నిమ్మనిగా కప్పించి తనా చక్కాన్ని ధరించాడు.

దెబ్బతిన్న రావుచేతులు ఆ మైదురపులో ఏదోతిప్పుతో నీడ న్నాయి.

శన టాంకువకు రావు 'మహిషాసుర్' అని పేరు పెట్టుకున్నాడు. మహిషాసుర్ని అగిరి రావును తాత్కాలిక నైద్య శిబిరానికి తీసుకు వెళుతుంటే ఆమె కన్నుల నీరు వచ్చినట్లు ఆమె గర్భంనుంచి వచ్చిన ఇతర భారతీయ యోధులకు కనిపించింది.

నైద్య శాలకుడు పరీక్ష చేసి, కంఠంలోనుంచి వెల్బిసతీక్షూగ్నిమయ శకలము శుభ్రంగా అవలికిపోయింది, ఒకటి, రెండు చిన్న రక్తవాళాలు త్రోవబ, రావు వారంకోసాలలో మల్బీ యుద్ధానికి సిద్ధం అని అన్నాడు.

౨౪

రావును ఆపరేషన్ జరిగిన వెనుక స్వర్ణలోకంలో విహరించే మత్తు తనలో, వైద్యోపకారికైన ఒక ఫ్రెంచిబాలిక ఆకడు ప్రేమతో 'మహిష మర్దనీ' అని పిలచుట విన్నది.

ఆమె ఆశ్చర్య మందింది. ఎవరాబాలిక అని ఆమె చిక్కించుకొన్నది.

రావును మెలకువ వచ్చింది. 'నీనా' అన్న ఆ బాలిక రావుని మహిష మర్దనీ పేరు తెలుపుతున్నా మాస్యం చేసింది.

“ఎవరయ్యా! అబాలిక నీపిరియరాలా?”

“అవును, ఆమె కులాసాగా ఉన్నదో, లేదో? నామిత్రులొకరూ చెప్పేవకారు!”

“ఏమీ ఉత్తరాలు రాలేదయ్యా!”

“ఉత్తరా లక్కరలేదు. మాస్నేహితులకు తెలుస్తుంది. నవ్వులలో చిస్తావేమి?”

“ఏమీలేదులే? నీపేరు ఇంగ్లండుకు పొగడుతూ వంపాకటలే!”

“అయితే నీ అందమైన ముఖంలో చిన్న అలలులాంటి ఆ ముడుకలు ఎందుకు?”

“మహిషమర్దని అంటే ఆర్థం ఏమిటి?”

“మహిషమర్దని అంటే, దున్నపోతులచంపే తల్లి అని”

“నీ పియ్యారాలికి అంత భయకరం పేరు ఎందుకూ?”

“అంత గొడవ ఎందుకు లే, మీ పూరువది?”

“టునీషియా”

“నీ పేరు?”

“నీనా!”

“ఎంత అందంగా ఉంది నీ పేరుకూడా!”

“నీ పియ్యారాలికి నన్ను ఎక్కడ అందంగా ఉన్నావా?”

“నా పియ్యారాలు ఎవరని నీ ఉద్దేశం? అది కాటాంకు”

“టాంకు?”

“ఆవును”

ఆ బాక చక చక నవ్వింది. ఆమె వదనము ఆనంద కాంతితో
బల్లమైంది

“నేను నిజంగా భయకరంగానూ కావ్, అని ఆమె అన్నది.

అతనికంతా అవగతమైంది. అతడు నవ్వుకొన్నాడు; ఆ కిదిర
మంచముమీద పడుకొనియే ఆమె రెండు చేతులూ వట్టుకొని తన హృదయాని
కదుముకొనినాడు.

బతుట వైద్యము చేయబడుతున్న మహిషమర్దని నిశ్శబ్ద గజనచేసి,
సంతోషముతో నవ్వుకొన్నది.

వసుబాలుడు

౧

వసుబాలరెడ్డి పరవకల కమ్మవారి బిడ్డకు. గజపతుల రాజ్యమైన కొండ
 కల్లి మండలం గుడివాడ సీమలోని 'మమమద్దాలి' అను పల్లెటూరునుంచి
 శ్రీ గా ఈరా ఈ వరసి-వా దేవర శ్యావార్లంగాను చక్కని రైయికోలువు చేయగా
 శివబాలరెడ్డి ఈ కుడెక్కడ పడిపై గూడకట్టుకొని కలిరయ ప్రియాణాలు
 చేస్తూ విజయనగరం పుట్టించాడు. అప్పట్నుంచి కల్లి నదుమీద కట్టి,
 దాలు బుకాన వేమకొని రాయలదండులో కాల్యలంగా జేరాడు. దళవాయి
 అడదం, చమూపతి అవడం, చివరకు శ్రీమూరు రాయలగండ శ్రీకృష్ణ
 దేవరాయ ల శ్యావార్లంగారి నేనాధిపతుల్లో ముఖ్యుడవడం, శివబాలరెడ్డి
 అదృష్టమో! పరివృతా కోవణి అయిన ఆతని భార్య అదృష్టమో?

విజయ నగరంలో జన్మించాడు మన వసుబాలుడు. కాని పుట్టినప్ప
 ట్నుంచి వసుబాలుడు కవిత్వం పొరంభించాడు. 'అన్య', 'అక్క', అనే
 మాటలు రాకముందే 'శివమొయ్యెవ్వలు ముకతకలను ఇయ్యరై' అని
 పద్యాలు ఎవరికీ అర్థంకాకుండా గళ గానివాంగా చదివేయడం పొరం
 భించాడు. శివబాలు డతిన్ని చూసి ఒక్క నిట్టూర్పు వదిలేయకేనాడు.
 పెద్దవామాయల శిష్యుడయ్యాడు, పండితుడయ్యాడు, కవిస్వరూపం
 దాల్చాడు. వసుబాలరెడ్డి! తిండిగారి మోస్తరుగా కల్లి కటాకు
 తిప్పడంలో చాక కక్యం ఎక్కడా కనబడలేదు ఆతనిదగ్గర.

శివబాలరెడ్డి తీరివిచారానికి ఎప్పుడూ ఉదయమన వాక్యాలుచెప్పేది
వృద్ధులైన తమ్మన్న నాయకులు; నీనానాయకులలో చాలా పేరుపొందారు.
అయినా తన విచారమంకా వెళ్ళబోనుకున్నాడు శివబాలరెడ్డి నాయకుడు.

తమ్మన్న :- అబ్బాయికి యుద్ధంలే ఏమీ యివ్వలేవా ?

శివ :- మరేరామూ ! ఈ గహస్యం తమరితోతప్ప ఎవరితోనూ చెప్ప
లేదు. నూనాడు—నాకు చెప్పడం సిగ్గుగా ఉంది—నూనాడు పిరికివాడు
నూనానండి !

తమ్మన్న :- అ! మరీమీయ! ఏలాతెలిసిందిమీకు. మీ ఉద్దేశం
ఏమిటి ?

శివ :- (ఒక్క క్షణ విచారం విడుస్తూ, చిన్నతనాన్నుంచి నేను
చూస్తూనే ఉన్నానండి. చచ్చడవులే ఉరిక్కోవడి కెవ్వన కేకవేస్తాడు!
పిల్లిని చూస్తే భయపడేవాడు చిన్నతనంలో ; చీకట్లో ఒక్కడూ ఉండ
లేకపోయేవాడు; ఒక్కడు పడుకో లేక పోయేవాడు—

తమ్మన్న :- అదేమిటండీ! ఇంతమాత్రంవల్ల—

శివ :- త్తిట్టడేదు; గట్టం స్వారిచేస్తూంటే కొత్త పెద్దనామాయురి
నడకలా ఉంటుంది. గత్తం కళ్ళూనస్తే మూర్ఖులౌతాడు. నాకుటుంబంలో
ఇంకా దురదృష్టం ఇదివరకెప్పుడూ లేదండీ ! నా అత్తవారివైపునా ఈపిరికి
తనం లేదండీ. ఎక్కడనుంచి దాపురించిందో ఈ దురదృష్టపు పిరికిదేవత !

తమ్మన్న :- కవిత్వం సగం పిరికిమందు పోస్తుంది మీనాడు మంచి
కవిగా ?

శివ :- కవిత్వంవల్ల ఈ పిరికితనం రాదనుకొంటాను. తిక్కన్న మహా
కవి, మహానుజులెవరి మహావంశనాయకుడు ! పెద్దనామాయులు చిన్నవృత్తులచే
మావాణ్ణి బుజగిస్తూ చేరతీసారు. ఇంతవృత్తినుంచీ కవిత్వం గంటం, వక్రం.
రాత్రిళ్ళు నిద్రపోడు ఆ పిచ్చివస్తే, ఊరూనిరాగాలు తీస్తూ రాస్తూనే
ఉంటాడు.

తమ్మన్న :- దీనికి ఉపాయం నేను ఆలోచించి తమకు మనవిచేస్తా.

శివ :- ఈ రహస్యము ఆధిగోప్యముగా ఉంచి నా కుటుంబమునకు తాము ఉపకారం చేస్తే మి మ్మెప్పుడూ తలపోస్తూనే ఉంటాము!

తమ్మన్న :- నే నేమి చేసేది, కొన్నాళ్ళు పోయిన వెనుక చెప్తాను లెండి.

పెద్దనామాత్యుని భవనముననే సదా వసుబాలుడు మకాం. ఇంటికి కూడా రావడం మానివేసాడు. అంధ్రభాషలో “విద్యాధరచరిత్ర” అను నరవాహనద త్తవిజయమును అసాధారణకవిత్వం ధారాళంగా వ్రావహిస్తూ ఉన్న గ్రంథం రచించడమే కాక, కర్ణాటకభాషలో వసునెనిమిదేండ్ల బాలుడయిన వసుబాలుడు ఒక వ్యాకరణము, రామచరిత్ర అను కృతినీ రచియించి రాయలకు అంకితం చేసాడు. సాస్కృతములో నిధే అన్నాడు వసుబాల్లి. కావ్య వ్యాకరణ మీమాంసాది కాస్త్రాలన్నీ భాష్యలతో పెద్దనామాత్యులు తన ప్రియశిష్యుడికి మారపోసాడని విజయనగర పండితబృందం ఆమెకుంటూంటే శివబాలరెడ్డి నేనానాయకులువిని, తనభార్యతో, ‘అబ్బాయి కత్తి ఏలా ఉంటుందో తిలుచుకొని మూర్ఛబొయ్యేరోజులు వచ్చాయి’ అని ఆనాడు.

వసుబాలుడికి పారశీకం ఆరబ్బి మహారాష్ట్ర భాషలు నేర్చుకుండా మని తోచింది అదేవర్ణిపట్టింది. తండ్రిని, సుఖము వేపుకుంటే సరే అని ఒక్కకున్నాడు. బీజపురం వెళ్ళడం మహోత్తమం అన్నాడు. నవాబు గారికి స్నేహితుడుగా వెళ్ళడం మరీ ఉత్తమంగా! తండ్రి గారిగ్గననుంచి కొండపల్లి మండలాధిపతికి ఉత్తరం. అక్కడనుంచి కటకపురి గజపతికుహారజాలుంగారికి ఉత్తరం తీసికొని వెళ్ళాడు. వారి సభలో వాసుకుగోపాలు గౌరవాలు పొందాడు; పండితులతో వాదించాడు; ‘సింహంపిల్లరా, సింహం అయితే ఎట్లా ఉంటుందో’ అని అస్థానకవులు శిల్పసాయేట్లుగా ప్రతాపం చూపించాడు శ్రీమహారాజా మెప్పుకుని, ఆతని ఉద్దేశం గ్రహించి, బీజపురం నవాబ్ బహదూరువారికి స్నేహపు ముదిరిక ప్రిసాదించగా, ఆతడది తీసుకుని వెళ్ళాడు. ఒక ఏడాది నిరాటంకంగా బీజపురం నవాబు మన్ననకు

పాతుడవునూ, పండితులచే గౌరవం పొందుతూ, రాజబంధువుల స్నేహం సంపాదించుకుంటూ, ఆ భావలు మూడున్నూ నేర్చుకున్నాడు. పండితుణ్ణి అయ్యావని తల ఊపుకున్నాడు కూడాను!

౨

రాజవంశీకుడు మొహమ్మదు ఇలీస్ బహనల్లా ఉస్మాన్ అమీర్ జంగ్ నిజాముల్ ముల్క్ అనే బాలడూ, పనుబాలుడూ ఒక రోజున హుక్కా పీలుస్తూ కూర్చున్నారు ఆ మహమ్మదీయ బాలకుని యింట్లో.

అమీర్ జంగ్ : భాయ్, నీకు చదువు పూర్తి అయిందే, యింటికి పోరాదూ ?

పను : ఎందుకు ?

అమీర్ జంగ్ : మా నుల్తాన్ బహదూర్ వారికిన్నీ విజయనగరం కిష్ట రాయలకీ యుద్ధం గా ! ప్రారంభం అయిందీ, నీ గతి ఎట్లా అవుతుందో ! ఆలస్యం ఎందుకూ ?

పను : రాయలకీ సవాల్ బహదూర్ వారికిన్నీ యుద్ధం లేదు గా ! సంధి రాయబారాలే జరుగుతూ ఉండేవిగా !

అమీర్ : వెళ్ళవాడా ! మా సైన్యం సర్వం సిద్ధం. ఒక చిటికెలో బెల్గాండ్ గర్భించి ఉస్మాన్ పూర్వాకా సైన్యం బారులు తీరుస్తుంది. ఒక రాత్రిలో కృష్ణ చాటుతుంది. రెండవ రోజుకు ఆ విజయనగరం వాళ్ళు నిద్రకళ్ళు నలుపుకుంటూ ఉండగానే ఆ ఊరుమీదబడి నాశనంచేయడం!

పను : అబ్బా ! విజయనగరం చాలా ఆందమైన మహాపట్నం అంటారు. అది నిష్కారణంగా పాడుచెయ్యడమే ?

అమీర్ : అవసరమైతే అంతే. ఇప్పుడు ముఖ్యావసరం కాబట్టి మగ పురుషులన్న వాడు కత్తి కట్టాలని నుల్తాన్ బహదూర్ వారి ఆజ్ఞ. సెలవు తీసుకుంటా. కట్టక పురినుంచి మహారాజావారి బేగిరావులతో నీ ఉత్తరాలు నాకు

వంపుతూ ఉంటావుకామా! నీ పెళ్ళి అయినప్పుడు నీకు వివాహానికి హాజరు "

అని ఆ కాలుడు వనుబాలునికి సలాంపెట్టి చేయి ముద్దుపెట్టుకొని వీడుకోలిచ్చాడు.

వనుబాలుడి గుండెలో రాయిబడింది. ఈ పాడు యుద్ధాలేమిటి? ఒకళ్ళు ఒకళ్ళు లక్షలకొలది వంపుకోడమే! అనుకున్నాడు. అని చెప్పుకు వోయిపోయాడు; కళ్ళు తిరిగిపోయాయి. రక్తమేఘాలు దశశతలు కమ్మి నట్టే కనిపించాయి! యుద్ధం మొదలైతే లోపుగా, తాను నెమ్మదిగా గడవతులరాబ్యం చేరి, అక్కడనుంచి విజయగంగం చేరాలి! ఎంత విద్య చ్చికోమణి అయితే శిం; కళాహృదయం కలనాడయితే నీం; సకలశృంగార రసనీధికాసలావసంతోషశీలి అయితే నీం; శ్రీశ్రీ కాలువాడు ఈయుద్ధాల విషయంలో టిక వారే! అనుకున్నాడు వనుబాలురెడ్డి ఉన్న గాఢ్యం చాలదా? అబ్బా!

రెండుగురూరిల రథమీద నవాబు కోటలో మొకమేదిగానీమనాన నుంచి తన విడిది మంజీర్ కు వస్తూ ఉంటే లోకం అంతా ఫిరంగులు మోగి పోతో ఉన్నట్టే అయింది కత్తుల కాపిర్లు కతాకుల పోతుపుళ్ళు. కూలాల మెగులులు, మన్నీల వరుపులు మహావేగంతో ఎగుట దృశ్యం అయ్యాయి, అతడు నణిపోయాడు.

జేవురింగిన భీష్మకూపాంతో ధయంకర కగాళా తో పికానాలు ఒకటికొకటి పిక్కురింటూ నికారతాండివంచేస్తూ అనంతంగా కోపాను కోట్లు కనబడ్డాయి—

ఉరికిందడి బండివారితో మాట్లాడితే ధైర్యం అనుకొని "ఏమయ్యా బగీవాలా. శ్రీ పాదుషా వారికి ఎన్ని అరిబ్బి గుర్రాలున్నాయి?" అని పశ్చి వేశాడు.

బగీవాలా:—క్షల్ - సఫేన్ మోడా - హాతీ ఆందం, వేగం - విష్యాసం - లడాయిమే - బయం గియం నై - అఖరి పాణం పోవాలా, రాతు కాపాడవాలా, మహారాజ్!

వసు :- యధాః కేమిగానీ—

బస్ :- ఖరవాద్, యద్ధిం అంటారే, శేన్కు యెల్లి యాయూ, రేపు యికోడల్కి ఎంతామిక్కి సంపియేస్తాక—

వసు :- సరే, సరేరే!

అలాచాతో ఇంటిలోనికి వచ్చివాడు వసుబాబుడు. బస్లో తన బేడి అంతా కం గారుగా ఉంది—తుమ్ సర్దాయు కొందరు వచ్చి “మీ సామానంతా వెతుకుతూ ఉన్నార, మహాల్సూ, వెళ్లి చూసుకోండి” అన్నారు. రెడ్డి దడదడమనే సుడెతో లోపలికి వెళ్లి, “ఏమిటివ్యాజ్యం” అన్నాడు. నలుగురు సిపాయీలు, ఒక దళవాయి రెడ్డిగారి పెట్టెలు బేడలు అన్నీ కలగాపులగం చేసి, మంచిమంచి ఒరకండువాయి, అంగరకాలు, ధోవతులు అన్నీ చిందిరిపంపరగా పారేసి ఏమిటో వెతుకుతూ ఉన్నారు. రెడ్డి గారు లోపలికి రాగానే ఆ దళవాయి పంకిమింకంమీద కూర్చున్నవాడు లేచి సలూముచేసి, “జనాబ్ మీరు పరాయిదేశంవారు. మీదగ్గర ఏమైనా రాజద్రోహకరమైన గ్రంథం ఉందేమీనని వెతుకుతున్నాము. ఏమీ తన బడలేదు” అన్నాడు.

వసుబాబును ఏమన్నా ధైర్యమనేదిఉంటే వటువాయమైపోయింది. “నువ్వెవరవు ? నా సంగతి తెలుసువా ! ఇంగ్లీష్ స్కూల్ పాపాబ్ బహదూరువారి ఫగ్మావా !” అని దళవాయిచేతి కిచ్చాడు వసుబాబుడు. పివాయిలందరూ మోరించారు. దళవాయి పంకి సలూముచేసి ఆ ఆజ్ఞాపత్రం నెత్తిమీద పెట్టుకొని కన్నుల కద్దుకొని మద్దుపెట్టుకుని “శ్రీ సుల్తాన్ శ్రీ కటకపురనివాస రాజాధిరాజ మహారాజ అనంతవాధ సర్వకలుగ్రివిహ రణ శ్రీ గజపతిరాజుబహమాన స్నహితుల రాజ్యసభిపదైన వసుబాలరెడ్డి గారు మారాజ్యము విడిచి క్షేమంగా వారిరాజ్యం చేరుకోడానికి చేసే ప్రియాణంలో ను పంజరు, నేపకుడు, నేనాధికారులు, రాబేదారు యావ

వసు బాబుడు

న్నందినీ చక్కగారవాలతో వాకి నామి చేయవలసింది. ఇది పాడు మా
అజ్ఞ" అందు చివర దవాబ్ ముద్ర ఉన్నది.

ఈ అజ్ఞావత్త, చూసేటప్పటికి ఆ దళనాయి కొంచే మెరుక్కుగా
పడికాదు—అస్తనానం సలాములే—“అన్నీ సద్దండి” అని పారశీకంలో
సిపాయీలకు ఆజ్ఞయిచ్చాడు. అదిమాచి పొంపంలో వసుబాలవయ్యను
చుక్కవ నవ్వాడు.

అంతా నిమిషంలో పడ్డారు. ఆ దళనాయి పలాము చేసి, “నవాబ్
ఖుద్దావంద్—మీరుక్కుగా మీదేశంసాండి—తాళికోటమీదుగా అక్కడ
మాస్తావ్యాలు వుండాయి. చ్చిజలు మిమ్మల్ని చాలగౌరవంచేస్తారు. నేను
తాళికోట తినానీర్, తాలుక్దారులకు అంచెదంపుసులగా. తమకు ఆకబగ్గీలు
నాలుగు ఒంటెలు, ఒక ఏనుగు, ఇంకా ఇంకా పలుకుం,”

వసు :— తాళికోటలో కుధర్ మైన బస వుండేయ్యా ?”

“తీహా పాండేరు బస సద్దధానం: అన్నీ సౌకర్యాలు, చాలా
మంచిది.”

వసు :— సరే: యిక నువ్వసోయి నావెంటవచ్చే దళం చంపించు
బల్లీ !

ఈలోపుగా అన్ని సర్దినె శ్యాదం అయ్యింది. ఆ దళనాయి సైనికులు
బెర్బిపోయారు

వసుబాలుని గుండె నిమ్మరించింది. ఏమో తను రాయల మునిషి
అని గొప్పించి, ఇన్నాళ్ళనుంచీ వాళ్ళకు చేసిన మోసం ఊహించి కొరత
వేయిస్తే ! చాలా గొప్పగొడం అప్పింది. ఇక్కణ్నుంచి త్వరగా చ్చియా
దాలు పొగించి బెవలిహాతే కొంతపొగొం ముడుపడుతుంది.

తాళికోటలో పాండేరు గృహంలో మకాంజేగాడు, వసుబాలరెడ్డి, స్నానం భోజనం పూర్తికేసుకుని ఊరు చూద్దానికిబయలుదేరాడు. అక్కడ కొన్ని గొప్ప దేవాలయాలున్నాయి. మంచి వశీనుంది.

శివచాతుర్వేద, భవనిర్మాణ కళలరిచూచి చాలా మెచ్చుకొంటూ బజారలో చిత్తమై వస్తువులు కొన్ని కొనుక్కంటూ, వసుబాలరెడ్డి కూలి వాని నెత్తిమీద సరుకులతో యింటికి వచ్చి వాడు. ఈ లెచ్చిన పామాను తనకుండ్రుతోలు పెట్టెలో, కొంత కావడి పెట్టెలోను సర్దుకుంటున్నాడు. అప్పుడు తనబట్టామధ్య నివ్యమైన రవికపిటి కనబడ్డది. ఆరవిక పొంకంచూసే టర్పుటికి వసుబాలని హృదయం పోయిమనే రాగాలు పాడింది, ఘుమఘుమ పరిమళిందింది ఆ రవిక. జరీపువ్వులు, అణిమత్త్యం అంచులుకట్టిన ఆ కులి పట్టు ఊదారవిక మట్టుకోవడంతోనే వసుబాలుడి ఒళ్ళు జలుముంది. ఒక దివ్యనుండరవిగోహయైన చాలామణి రవిక విప్పి, మడత పెట్టి తన పెట్టెలో పెట్టిపట్టే వుంది.

అతనందంలో ఈ రవిక తనపెట్టెలో ఎట్లా వచ్చినది అని ఆలోచన. కలిగింది. విద్యాగరిం బయలుదేరినప్పటినుండి వుందా? తనపెట్టె లోను సాయలు సర్దుకున్నాడే; వుంటే కనబడకూ? పైగా తనయింటిలో ఇల్లాంటి రవిక తోడుక్కనే చాలికలు ఎవరున్నార?

రవిక చేతో కట్టుకునే వున్నాడు, ఇంకా గుడ్డలు తీస్తూ వుంటే వనోపారమైన చీర కనిపించింది మాయా? కలా? మనశం చేసేటంత అందంగా ఉంది ఆ చీర. ఉదయాగణకాంతిలా మృదువుగా వుంది, వెన్నెలా లాగియ్యం లెచ్చింది. చుక్కల మినుకులా లేనే లేదనునట్లుగా అరిపన్నదనం, వయిపూవుల తావులు పొర్రాలు కరిగించే మడతలు అక్కడక్కడ!

ఈ యంద్రజాలం అర్థం కాలేదు. ఆలోచనలేని ఆనందశక్తి శక్తి ముగ్ధ ఒక నిమేషం మునిగిపోయి వసుదాయకు ఇంక “అనగా అనగా ఒక్కరాజా కుమార్తె రావాలి—”

అంటూ ఉండగా గభాలన తలుపుతోనుకొని మేఘులలో మెరుపులా ఒక శక్తికి మగంధంతో నిండిపోయిన మడి గాలిలా పచ్చి వసుదాయణ్ణి కాగిలిచుకొని “అదా! ఎన్నోళ్ళకు కలువమన్నాము!” అన్నది:

శక్తిచిహ్నంగా అది దిహిన్ని చుట్టివేరుడంతోనే అకంకి కెరటాల్లాంటి పులకితాలు పుట్టినవి. కవుగిరిందిన ఆ శక్తి అంతో పోసిచ్చినదా? కళ్ళు మిరితలు చేసి, వసుదాయడి తలవంచి, అది పె పులిమిద ఊపిరాడమందా ముద్దువర్షం కురిపించింది. వసుదాయడు తక్కుయై అదృయశ్నంగా, అద్భుతంగా, ఆనందితమంగా వచ్చిన ఆ మధాద్రీవాహులలో పొగిణార్ని ఎక్కడికో పోసిచ్చి ఏమి తెలియకుండానే ఆవ్యక్తిని తన పక్షానికి గట్టిగా అదిమివేసుకున్నాడు ఎదురు ముద్దులు బదులిచ్చాడు!

ఇంతలో ఆ నూతనవ్యక్తి కాగిలి సడలించుకుంది. వెనుకను పోయి అచ్చట ఉండే ఒక పీఠంపై చినికిలబడి, “ఇద్దరికీ నాప్రాణం మరల వచ్చింది” అని మెల్లగా అనుకున్నది.

ఆమె నడిహారేశ్వ ఎలప్రాయాన వెలిగిపోయే బాలిక. చాలా అంద ముగా ఉంది. మోము మాటగట్టిన ముద్దులే; మంచి వెడల్పుయిన కళ్ళు, ముక్కు సముగా సన్నంగా రాగంలోని “సంగతి”లా ఉంది, ముద్దుకరనిరం మొగ్గలే కెదవులు. చిన్ననోడు! దివ్యగిలాసమూర్తి. గాలిచేతి చెవిరిన నీలి మబ్బులా ఆమె జట్టుమంగురులు చెదిరిపోయివున్నాయి. కళ్ళల్లో నీరు తిరుగుతున్నది. కాంతులు కెందు ఆ కళ్ళల్లోనే వెనక వెనక కనబడినై. పెన వుల చివర సంతోషాన్ని విషాదాన్ని సమైక్యం నేసిన సుదిగుండాలు ఆతి చిన్నవి తిరుగుతున్నవి.

“మీరు చంపిన వేగిరావుల్లో అందగానే ఆలస్యంలేకుండా అందలం
మీద వచ్చాను”

వమకాలక్షిణికి పిచ్చిఅన్నానిత్తికిందారి, శక వైశ్యం అన్నా కప్పి
వుండాలి: తెల్లబోయి అలాగేమాన్నవున్నాడు. చాటశను.

ఆ అమ్మాయికో వచ్చినదాసీదన్నా ఆయింట్లోకివున్న చనికలై
లన్నా వెళ్ళిపోయాడు.

ఆ బాలిక లేచి ఆ గోతలపు మానుకున్నది. అప్పుడామెళ్ళు లేడి
కళ్ళలా బెడతగిన్నవి. కెడుచేతులనూ కళ్ళుమానుకుని వెక్కి వెక్కి
ఏడవటం మొదలుపెట్టింది.

ఇదంతా తన చుట్టూ కనకొక్కటానికి వబాబురన్నవ తంత్రింకాడు
గదా అనుకున్నాడు వమకాలుడు. అతనికి చెవిటకట్టింది.

అయితే ఈ అమ్మాయి కళ్ళకుండా చక్కబోగంది, ఎంత చక్కా
గం చన్నింది? తన నుట్టు తెలియడానికి ఏమన్నా పొరపాటునూ చేయ
లేదుగదా తాను! అతికాగిత్తగావుండాలి. ఈ రాయలువిశ్వాలు
వింటూ సమస్తభోగాలు అనుభవస్తూవుండక యీ యుద్ధం ఎందుకయ్యా!
తనకి ప్రాణాధిపతింలేదుగదా? అని అలోచన లేడిచిరునా నుకున్న
తోంది.

“వమకాలక్షిణివగ్యా!”

అరిక్కివకి తయైల్లిమాకాను వమకాలుడు ఆ బాలిక తన కైపు
దీక్ష్యం పెడకలై ఆహంగవీక్షణం చంపిస్తూఉంది

“మహావీరడల కివరాంరెక్కి కీనానా యుద్ధే ప్పొందుకోకి!”

ఏమిటికి ఎంత బాలిక? కుంట్టు అలాకెరిసింది వబాబురన్నవ
చక్కాగం ఇం! నాకు తలాగేపుగా కు మొగిగెనుం. చాలకిభావ
వేస్తుకోవటానికి ఏమిట వీరపురా వచ్చాకో!

వను:— నువ్వు వివరము ?

బాలిక:— మాది రాయచూరు కాపురము.

వను:— అయితే ?

బాలిక:— నేను ఈ దేశంలోంచి పారిపోవాలి.

వను:— ఏమిటి ?

బాలిక:— బీజనగరం నవాబుకు శ్రీ మూరురాయరగండ శ్రీ శృంగేరి రాయసార్వభౌములవారికి యుద్ధం పచ్చింది.

వను:— ఎందుకు ?

బాలిక:— శ్రీ శృంగేరిరాయలయ్యవారల్లాగారు రాయచూరు మాట్టాడిందారు.

వను:— మాట్టాడిన ?

బాలిక:— రాయచూరు నవాబుది. అందుకని యుద్ధం.

వను:— నాకీ గొడవ అంతా ఎందుకు ?

బాలిక:— మీ చేతిలో నా పొగం వున్నది.

వను:— నీది రాయచూరు కాపురం అయితే మీ యుద్ధం అంటే నీకు భయం ఎందుకు ?

బాలిక:— రాయచూరు పూర్వకాలంనుంచి విజయనగరం వారిది.

వను:— అది నువ్వు పారిపోవటానికి కారణమేమిట ?

బాలిక:— రాయచూరులోవుండే బీజనగరం విజయనగర చతురపాతము—నేనున్నా విజయనగరచతురపాతాని—అందు చేత విజయనగర రాజ్యం లోకి పోవాలి.

వను — నువ్వు యొక్కడనింటే ఏమి భయం ? నువ్వు యొక్కడవుండడం ఏలా తగ్గింది ?

బాలిక:— నేను ఈ చుట్టుప్రక్కల మా చుట్టూల యెళ్లలో వుండడం

తట్టించింది. రాక్షసులను సంహరించాను. శేను శ్రీ రాక్షసుల
వారి వేసువారిలో ఒకరైన అంతఃపుర వారివలన మెలగుతూ అనేక
శేషభాషలతో సంచరిస్తూ సంచరిస్తూ రహస్యములు ఎన్నో గ్రహించాను.
అన్నీ ఎల్లూడి పది యింట్లో గా అప్పటివారికి అందాలె! అట్లా అందాలంటే
తనరొక్కరే ఆధారం.

వసు:— మా చక్రపురుషున్నా మీ రాక్షసులవారికిన్నీ మనవృద్ధులు
చాలావున్నాయి. మాది కటకపురం. శేను నవాబువానికి స్నేహితుణ్ణి శేను
దీకు ఎట్లా సహాయించేస్తాను. నా దగ్గర మా చక్రపురు గజదతి మహారాజుల
వారి అజ్ఞాపితము శ్రీ నవాబుగారి ఫర్మానాయుక్తు ఉన్నది.

బాలిక:— మీరన్నది కొంతనిజమే కాని మీ చరిత్ర నాకు పూర్తిగా
లేకుండును. శ్రీ శివబాలరెడ్డివర్యులను అందుకోసమే జ్ఞాపకం తెచ్చుకో
మన్నా శేను నవాబు తిరుపున మనిషిని అని మీరేమిన్ని భయపడవద్దు.
మీరేమైనా సంవత్సరంకిరించచ్చి పొందకం నేర్చుకున్నాను. మీ గ్రంథా
లన్నీ చదివాను.

ఆ ఆఖరుముక్కకు ననుబాటుది వృద్ధులం పోయిమంది.

“శేనుగ్నా, మా తండ్రి చక్రతాపనాయులవాడమ్మా రాక్షసులలో
రాక్షసులవారి వేసువారిలో పనిచేసేవారం. అంతఃపురంలోని రహస్యాలు
గ్రహించడంలో అతిచతుర్మూర్తిగా పనిచేస్తానని మా నాయనగారంటారు.
అయిన గ్రహించిన రహస్యాలు, శేను గ్రహించిన రహస్యాలు నా దగ్గర
వున్నై; అయిన దారిగా అయిన, నా దారిగా శేను పాకినోదామని అను
కుంటూవుండగా అయినపట్టుపడ్డాను. మా యాదగ్గరికితప్ప యింక ఎవరికీ యీ
రహస్యాలు లేలికవు. మీ చరిత్ర మొదటకు చీ ముకు లేకుండును. మా
తండ్రిగారు పట్టుబడినకర్వార శేను మా చుట్టూల యశ్చల్లమాయమయ్యారు.
నా సంగతి నవాబు వేరే నైవ్యాధిరతికి, అతిని తాచేవార్లకు చాలామట్టుకు

తెలియవచ్చింది. పూర్తిగా తోయి. చిన్నది నాన్నంచి వగడిక్కులేని మా
తండ్రి నా కీ కేసువిద్య చాలా బాగా నేర్పాడు."

వను:— అయితే నేను నీకు ఎలా సహాయము చేయగలను ?

బాలిక:— మీ దగ్గర నవాబు ఫర్మానావుంది. అందులో వసుదాల
రెడ్డిగారు అన్నది సంక్తిచివరఉన్నది. అక్కడ భార్యతో అది చేరిస్తే సరి
పోతుంది.

ఆమె ముఖం సిగ్గుతో కంపువారింది.

వను:— నువ్వూ అవివాహికావా ?

ఆ బాలిక బొంబి తలవంచుకొనే తలఉంచి, కన్నులెత్తి ఆశనిమోము
ఒకసారిచూచి మళ్ళీ కన్నులెప్పువచ్చింది.

వసుదాలునికి ఎలనో ఆనందం జరడలుకట్టిన సావిత్రీలా కర్రతెత్తింది

వను:— నువ్వూ చెక్కిరింపగలుగు యదాగ్రములన్న గుర్తేసి ?

బాలిక కలెత్తిచూచి, మరలవాళ్ళి చివరభ్రమ 'పెడవులనికనుమలు
లికగుతూ ఉండగా వెనుకకు తిరిగి ఏకాంతపురీసి ఆశనివైపు తిరిగి ఆర
చేతిలో ఉంచుకొని అరిగివైపు చేయించింది.

అది శ్రీ కృష్ణ - యస్వాభోయనిముద్ర, ఆ ముదిరక విద్యావగర
దోజలగా చాలా కొద్దిమందికే తెలుసును. వసుదాలుడు అశ్చర్యంపొంది.
గడగడఃటి, ఆ ముదిరక ఆసు వాస్తవాలలోంచిదీసి కన్నుల దుగొని,
కింన్నుపై ఉంచుకొన్నాడు. ఆకికి ఆ బాలిక అంటే భయమూ, భక్తి,
గౌరవమూ కలిగాయి.

..సరే! సరే! అట్లాగే నీ యివ్వం వచ్చిస్తేదేము కాని నేనుమాత్రం
ఆ ఫర్మానా దిద్దేశాను"

..ఆ విని నాదం; ఆ ఫర్మానా నా చేతికివ్వండి"

..కాని నా ఫర్మానాలో ఉన్నపరిగతున్నీ నీ కట్టా తెలిసినవి?"

“అయ్యా బీజపురంలో మిమ్మల్ని తనిఖీచేయడానికి వచ్చిన ముస్లిం దళవాయి సైనికులు శ్రీ చక్రవర్తి వేగునైన్యంలో ఉన్నవారే!”

వనుబాలుడు అత్యంతాశ్చర్యంలో మునిగిపోయాడు.

“అయితే నా పెట్టెలో ఉన్న రవికా, చీరానీవా? అవి బీజపురం లోనే ఆ దళవాయి నా పెట్టెలో నర్దిఉన్నాడు కాబోలు?”

“అవి నావే! ఆ దళవాయే మీ పెట్టెలో పెట్టాడు. అయినీ మీకీయ బడిన ఫర్మానా చూశాడు. మీమీదే మా వేగు ఆధారపడి ఉన్నదని మా నాయకులు నిశ్చయించేసి మిమ్మల్ని సహాయం కోరుతున్నారు.” అని అంటూ ఆమె ఫర్మానా తీసికొని, తన కాటుకభరిత తీసింది, ఆ భరిజెలో రెండు రహస్యమైన మీటలు నొక్కగానే ఒక చిన్న అరతెరుచుకుంది: ఆ అరలో సిరా ఉన్నది. ఆ సిరాతో ఆతనిపేరుతో పక్కనే, ఆమె భార్యతో! అని నాలుగురేఖలతో పారశీకంలో రచించింది.

■

వనుబాలుడి కవిహృదయం యావత్తు ఆ బాలికలోలయమై గంగా యమానాసంగమమైంది. ఆమె కొగిలింతవల్ల స్మృతివచ్చినవ్యక్తల్లా ఒళ్ళు యుల్లునుంటూ నీఉంది. ఈ వదనాశ్లబ్ధబాలిక ఎన్ని కష్టాలకైనా ఓర్చి స్వామి కార్యం విజయంతో నిర్వహిస్తూన్నది, ఈ బాలిక తన విషయంలో జరిపిన తంతు ఇతరులంటే కూడా జరవలేదు కదా? అని అనుకున్నాడు. అప్పుడా బాల తానెక్కిన చోడుగుత్తాల బండిలోనుండి ఆతన్ని నాలుచూపులతో నీ గమనిస్తూ, వనుబాలరెడ్డిగారూ! నా విషయంలో కొన్ని అపోహలు మీకు రావచ్చును. నేను నా రహస్య చాణిచీచరిత్రలో మా తండ్రిగారిని తిక్క ఇంకొక్క పురుషుని తాకలేదు. మీ విషయంలో ‘నువ్వు ఈలా, ఈలా చేయి!’ అని మా తండ్రిగారు అజ్ఞ ఇచ్చారు. ఆ అజ్ఞప్రకారం..”

వ ను బా లు డు

“అబ్బే బేబ్బే!” అని వనుబాలు చామెమాటకు అడ్డము వచ్చినాడు. ఆకలికి చిరుచెమటలు వట్టినవి. ఈ బాలిక తన హృదయములోని ఆలోచన ఎల్లా గ్రహించగలిగింది! అంతటి దివ్య పౌందర్యాంగి, ఉత్తమచరిత్ర! ఎన్నమా హీనత్వంలో పడిపోయిఉండదు! అయితే ఈయెడ అట్లాపండరించవలసిందని ఈ బాలికతండ్రి ఎల్లా ఆవరియ్యగలిగినాడు? కాని తన విషయంలో ఈ రీతిగా విచిత్రంగా సంచరించమని ఎందుకు చెప్పిఉంటాడు ఇందులో ఏదో ఖరమాథ్యం ఉందని ఆకడమకొన్నాడు.

ప్రేమాలోచనలు! వచ్చే ఆయ్యో అన్నభాగం! ఏమిటి ఆమె తన్నలా ముద్దు పెట్టుకొనడానికి కారణం? భార్యగా నటించడం అంత ఎక్కువగా?

వాడు ప్రియాణం చేస్తూఉన్నాడు. ఆకను గుట్టమీద ఆధిపసింది ప్రియాణం సాగిస్తున్నాడు.

ఆకని ఆలోచనలు గ్రహించినట్లా బాలిక “బెడ్డిబ్బిధూ! నాతోవచ్చిన దాసీలు మీ ఇంట్లో ఉన్న దాసదాసీలు నవాలువేరులోవారు. అందుకని నేను చాలా నటించవలసివచ్చింది. అప్పటికి గాని వారి అనుమానంపోలేదు!”

ఆ మాటలు ఆకని హృదయాన్ని కుంగ చేశాయి. అంతేనా, నటనా? లేకపోతే తనకూ ఆమెకు సంబంధంఏమిటి? ఆమె మహారాజ కార్యాలికి తనశీలంకూ నా శంకితదానికి మీయిన నటనలేస్తే తాను పశుచై ఆమెకు ఎదురుముద్దులు గట్టిగా గాఢంగా కొగిలించుకొన్నాడు. ఒకనా! ఆ ఊణం ఆద్యంతరహితతగమించింది. ఆమె పెదవులంత మధురముగా ఉన్న నేమి? ప్రియురాలి పెదవులంత మధురముగా ఉండు నేమి? అబ్బా! ఈ ఆలోచనలేమిటి తనకు? ఈ బాలిక ఆవ్రుస్తే పేరలు లెక్కపెట్టుకొని ఈ అమ్మాయి దగ్గర ఎవ్వరు రహస్యం దాచుకోగలరు?

వనుబాలు దెక్కినకట్టా ఆమెబాడి వెనక్కు పోనిస్తాడు. ఆమెను ఎన్నోవిధాల వర్ణించుకుంటాడు. ఇది ప్రేమా? అనుకుంటాడు. ఈమెతండ్రి

ఎవరు? ఈలా ఈమెను ఒంటిగా విడిచి పారిపోయాడు కదా? ఏలాగో విధివకాదు తానక్కడ ఉండడం సంభవించింది. లేకపోతే ఆమె బ్రతుకేమి గావక?

ఎలాగ తాను ఈ నవాబు నైత్యాలు చాలడం? ఏలాగు ఈ బాలికను తాను నురక్షికింగా శ్రీ నవాబునైత్యాల పాలనడకుండా కాపాడుట?

ఈ బాలిక ఎంత తెలివైనది! ఎంతచక్కగా చాట్లాడింది. తాను ఎంత శూన్యంగా వ్యాపారంసర్దుకు పట్టింది. ఏలాటికిష్టమైన సిరికిరిచ్చినా ఆ బాలికే అన్నిసర్దుకు పోగలదు!

అదృష్టవకాదు ఆరిన బ్రతుకానం కూడా రాయచూరు దక్కనుంచే వెళ్ళవలసిఉన్నది. అక్కడనుంచి ఉలింగి, అక్కడనుంచి పానగల్లు, అక్కడ నుండి జిరికొండ, పిల్లలవాట్టి ఆటుకుండి నిజమవారే అలా బీజపూరు వవాలు ఉద్యోగులు ఆరిన బ్రతుకానం విప్పలుచేశారు.

దారిపాడుగునా బీజపూరు నైత్యాలే ఎరుకుమిమిన్నవి. వారు మన క్రయాణీకల్పితపు చేయడం, మనయాత్రికులు నుల్తాకాగరి ఫర్మాకా చూపిస్తుండడం, సైనికులు, ఆ ఫర్మాకాకు సలాములు చేయడం పోనివ్వడం వాలు గైదు నాయలు జరిగింది. ఎప్పటికప్పుడు వసుబాయిడి వాగ్దానాలు అయిదున్నూ ఆరిన ఆరచేతలోక చేరేవి.

రెండు రోజులైన వెనక వసుబాయిమను, ఆ బాలికయు తమ అనుచరులతో ఉలింది ప్రోగొన్నారు. దారిపాడుగునా ఆ బాల వసుబాయినికి వంటచేయించడం, పట్టిపించి, తానాతని పెండ్లికండలలో ఆతడు భోజనం చేసినవెరుక భోజనం చేయడం మొదలైనవినులు చేసేది. ఆరినికి తాంబూలమందిచ్చేది. వారితో కూడా వచ్చే చిన్న ఎమ్మెలలో, ఆ అమ్మాయి దాసీలలో పిల్లిమాపులుగల వసుబాయిని అమె ఆరినతో కారితో వార్పిర్దుకు ఒంటిగా ఉన్నప్పడొక నాదామె యాతనితో చెప్పింది.

ప్రయాణపు పట్టిమంచములు వారిసామానులో ఉన్నవి.

వాడు తమ గదిలో చేరిన కొంతవరకు ఆమె వీణ వాయింపేది, ఆతని పాదాల నొస్తువది, ఆ వెనుక ఆమె తలుపు గడియవేయవది.

గడియవేసి, తలుపునకు తెరకప్పి, తనమంచము దూరముగా లాక్కొని, ఆమె విశ్భతుముగ నిద్రపోవునది. ఆతడు నిద్రలోనున్న ఆ బాలిక అందాలు గమనిస్తూ, ఆమెనుకూర్చి ఒకగంధర్వ కాలికోపాఖ్యానము రచించసాగాడు. ఆతని ఆలోచనలకు మేరలేదు. తన గురువు రచించిన మనుచరిత్రలో వ్రాసిన రాఖ్యునిలా తాను అసిధారావ్రతమాచరించాలా! ఏమిటి విపరీత దాంపత్యము? తమ ఈ నాటి చరిత్రసుఖాంతమైనచో, ఆ బాలిక మరల తనకు కనపడునా?

ఎవరీబాలిక ఈమె? ఈమె కండ్ల బీజపూరు నైనికులవారినుండి తప్పించుకొని పారిపోయినట్లు దారిలో ఒక రెడ్డివేషమున ఒక చారుడు యాదాలోషమున వీరికి తారసిల్లినట్లు, వచ్చి ఏదో వారి సంజలప్రకారము ఆ బాలికకు తెల్పి తన దారిని తాను పోయినాడు?

ఉభింది సామంకాలానికి చేరుకొని, దేవాలయ సత్రింగ్లో బస చేశారు వారు. ఊరంతా బీజపూరు నైస్వాలు నిండిఉన్నాయి. సత్రింగ్లో దిగగానే, ఒక సర్దారు కొంతమంది ఫౌజతోవచ్చి వసుబాలుణ్ణి వనాబుగా. ఫర్మానా చూపించమని కోరాడు.

వసుబాలుడు లోపల వణికాడు. కొంచెం కోపమువచ్చింది. ముక్కుడ కుండా ముఖం చిట్టించుకుంటూ ఫర్మానామతీసి చేతికిచ్చాడు.

ఆ సరదారు దిక్షతో ఫర్మానాను ఎగాదిగా చూశాడు; కాగడాలు తెమ్మని ఆ వెల్తురిలో పరీక్షించాడు.

సర: మీ భాగ్యవేద?

అమ్మయ్యా, ఇదిమి వ్రాళ్ళ? వసుబాలుని గుండె గుభిల్లుమన్నది. అయినా ఆమె పాతాలు కొన్ని చెప్పిఉన్నది. "సిరియాలదేవి" అని ఆతడు వ్రాసినదనమిచ్చాడు.

సర:- మీ కెప్పుడు వివాహం అయింది.

వసు:- ఏ కష్టం!

సర:- వెంటనే చెప్పేటప్పుడు భార్యతో వచ్చారా?

వసు:- లేదు; కాని మా అత్తవారూ! లేనిరావులపా చంపాడు అనిడవచ్చింది.

సర:- ఏవూరినంది?

వసు:- మధ్యస్థిగ మడవకొంత!

సర:- అవును మీరు కొండపల్లి జాగీరునుంచి వచ్చి ఉంటారే, నాకు అర్థం అయ్యింది. నాకు మీ సంగతి ఇదివరకు తెలుసు. అయ్యే, మీరు మా బీజాపూర్ నుండి యెల్లెయాల మీదగిరికి వచ్చినారు. ఆ అత్తవారికి ఇంట్లో ఎల్లరిక పోయినారే మీరు ఒక్కరికే?

వసు:- ఖమ్మం మెట్టులో మా భార్యగారి మేనమామగారు ఉన్నారు. వారిని చూనిమ్మడ నెలరోజులు మకాంకిద్దామని అనినా, కలిసి పర్యాయం చేయడం వదులువాళ్ళను సరదా కాబట్టిన్నా.....

సర:- సరేయ్యా! పయానంలో టైం ఉంటే దొంగల్ని బయట ఎక్కాకాడు అండీ?

వసు:- మీ రాజ్యంలోనూ, గోలుకొండ రాజ్యంలోనూ మేము దొంగలికి భయపడం!

అయిక్కు వసుదాలు దనగానే, సరదాకు అనందంకలిగింది. అతడు మళ్ళీ మాట్లాడకుండా వసుదాలుణ్ణి ఒక గదిలోకి తీసికొనిపోయి, అన్ని దుస్తులు విప్పించి కల్యాపరీక్ష చేశాడు.

“సరే మీరుపోండి! .. అని ఆసరదాకువచ్చాడు.

“మీకీ భార్యకీతఃభివేయాలి మాలో ఆవేశం వాళ్ళు వున్నారు అండీ. వారికి తగ్గి చెప్తారు. నిత్యం,, అని ముగించాడు.

వను:- ఏనుఱ్ఱా! నీకు శ్రీరఘదత్త మహారాజు వారి ముఖ్యపర్యు
లో ఒక శ్రీ వాస్తవీ అయి ఉన్నా. వారికి పాఠ శిక్షిగానులైన శ్రీ శ్రీ
మహాత్మ్యం 'మహామూర్తి' ఫలకా ఉన్నది అర్చనకు మహా అగౌరవం చేస్తు
న్నావు ఇది మాద్రీపుత్రుల విన్నవించుకోవాలి అటుపైన ఏమిదరగేనీ నువ్వే
అలాచించుకో!

నువ్వే:- సలామ్! సలామ్!! మీరు చెప్పింది. నిజం! అయితే నేకావీడ
పూర్వ వేదపైఠ్యం సరకార్. మారాను మా గ్లాజరహాపాఠ్యాలన్ని ఒకటి అడ్డి
మీకే క్షోభ అంతా ఉంది. తీస్కిపోయింది. ఆమి మామామంత్రంలా
మాయం అయిపోయింది అండీ! అండ్రు వేము ఈలాంటి కట్టునట్టాగ్లా
చేమం: అండ్రు మీకేక్షుమించాలి.

ఇంతలో ఆధారిక ఒకేక్షు అయింది. ఒక శ్రీ మేలిమనురు వేమకు
వచ్చి ఒక కాగజ్ ముక్క ఆ సరదాకు ఇచ్చింది. అది వమబాలుడు తన
మామగారికి భార్యకు బంధుమని రాసిన ఉత్తరం భాగను త్వరగా పంపించని
మడవకొండ మామగారు నివాస గాగ్లియ కాను కొంతకాలం బీజపూ రుగా
భార్యతో ఉండాలని ఉన్నదనీ, తన పారిశ్రామిక భాష నేర్చుకోడం
పూర్తి కాగానే, తనూ తన భార్య బంధుదేరి ఖన్తం మెట్ట పోయి
అక్కడి నె.రోజులు ఉంటామనీ ఆతర్వాత మడవకొండ వస్తామనీ నను
బాలుడు మామగారికి రాసిన ఉత్తరం.

మర:- అయ్య నీకు నెప్పన లడ్డికి పరిగిన ఔరతులు కొంత
మండ్లి ఉన్నాను. వారు రానుమానువాళ్ళు వాళ్ళో మాకలుకు ఎల్లించి.
తనల్ని వస్తూ అందాకా మీరు ఈ షరీయా అండ వాలా ఉంది.

వసుబాలుని హృదయంలో రాయివడింది. అతడు, సరే! అని అతి ధైర్యంగా రిలీ, లోనికిపోయాడు. గదిలో ఆబాలిక కేవలం పరచిన తివానీ వైన కూర్చుండింది.

“ఇది అంతా విట్లా—” అని వసుబాలుడు ప్రారభించబోయాడు.

“ఓ” అని ఆబాలిక సైగ చేసింది. తన దగ్గరగా కూర్చుండమని ఆమె వసుబాలునికి సైగ చేసింది.

వసుబాలుడు ఒళ్లు ఘుఘుమంటుండగా ఆబాలిక దగ్గరకు పోయి కూర్చున్నాడు.

సోరికిమూ నాకు జడపురుషు అ నాటకము వసుబాలుణ్ణి ఏ దివ్య లోకాల్లో తీసుకొని పోతున్నది. ఆమె బంగారు చాయలో స్వర్ణ-దీ ప్రినాహ రేఖలు పోల్చుకొన్నాడు. అది దేవాసౌభాగ్యంలో దేవ చారు బాతి పుష్పం మ లిక చూచినాడు. ఆమె సన్నని వడుంలో ఆధ్యాత్మిక రహస్యం పోల్చుకొన్నాడు. పయ్యద అంకిరించిన ఆ బాలిక పక్షం పొల్కడలో అమృత కలకాలుగా ఉహించుకున్నాడు. ఆమె చేతులు రామ యూరత్యగీతాట. ఆమె కన్నులు, ఆ కన్నులలోని చూపులూ రాగ తాళాల మేలిమికలయట! కొలగాక గుండ్రము గాక కరివిశిల్ప స్వర్ణ మైన ఆ బాలిక మోము కారదవీణాదనిత దేవ గాంధారి రాగమట ఆమె పెనవులలో లక్ష్మీహస్తాంచితి లీలా కమల మాధుర్యాలు రూపు పొందాయట.

ఈ బాలికల తన జీవితంలో ఈలా ప్రవేశించడం పాపమునా? అని అనిచిన రంగనాథుని ఎదుట లక్ష్మీబాల ఉదయించడం వంటిదేనట!

“వసుబాలయెడై గారూ!”

వసుబాలుడురిక్కి పడి ఆ చీకటిలో ఆమె నైపుకు మోములిప్పినాడు.

నువారుక పూరితారై ఆమె నిశ్వాసలు కల్లగా ఆరిని మోము తాకినది. ఆమెనుక సమీపంగా కళ్ళవముగాక వసుదాను దామెను హృదయానికి గాఢంగా అనుకుకొని, తనవేయి జన్మాలు, తన కోటికనితార్తలు పార్థం చేసే కమిపూరిత మంటవాన్ని పొందుదామన్న కాంక్షను అన్నదక్కడే ఆపుకొన్నాడు.

ఆ చాలిక రహస్యంగా ఆరినిచెవిలో బుగారు కాటిభరిణి చూసి మీట నంగతి తెలియక నాకు తిరిగి ఇచ్చివేసింది. తేవు నన్ను నుర్తిచగల ఆకలేదనాట్లు వస్తాను. నన్ను ఆసనాలు కడతాను. నీకు మినుక్కి వృథాగా పొగిడాపా నస్థితికి తీసుకుగానాలి! నీకు పాటిపోతాను. మిన్నల్ని ఏమీ చేయకు ఖైను మార్గిం వేస్తాను. అని వెళ్ళింది.

ఈ చాలిక తన్నుకదిలి పాటిపోడమే అని వసుదానుకనుకున్నాడు. తన్ను రక్షిందదానికా ఈమె ఈ మార్గంలేలుపుకున్నది?

“నువ్వు పాటిపోతే వాళ్ళకి కట్టుబడకుండా వెళ్ళగలవా?”

“ఏమో? నాకుక క్లిశిన్నంకవరకూ ప్రయత్నం చేస్తాను. నాదగ్గిరువు కోసం నా పొగిం పోతే ఏమి?”

“ఒకవో! నువ్వు ఒక్కదానవే పొరిపో గలవా? ఒకమఃషి వస్తే, చురుగత్త గలవా? నీకు సహాయం చేసే వాళ్ళు ఎవళ్ళు వయకొతారు?”

“మానాయన గారు నేనునారు చురల సహాయం కోరక; ఎవరికి నాకే సహాయం—పొగింకు వెనవపర్దు. అని చెప్పేవారు.”

వసుదానుడు గజ గజ పడికాడు. ఆహా! ఏమీ పొలిపోలేదు. ఈ బాగతో వెడితే, తానూ ఆమె కూడా కట్టుబడతాడు. తక్కును! అప్పుడు ఇద్దరికీ మృత్యువే. మృత్యువెంక భయంకర మైంది? ఎన్నెన్ని భాషలు నేర్చుకొని—

ఈ ఆలోచన కష్టమవచ్చి, ఆచారీక ఆశయాల వర్తితా! మీకు
 సకలభాషా కోరికలు, మహా కవులు మీరు కట్టుబడితే, వారు కోరికతో
 మీకేదై నా కిట్టవిధిస్తే, మీరు భరించలేరు. నేను వేదస్త్రీని ఈ వృత్తి
 ద్వేషకోడమే కోరికం ఒడ్డకం. మీరు మీవార్గిని గంధాలు మీ గురవు
 గారైన పెద్దనామామ్యువాకి వినిసిం గా. శ్రీ రాములువారికి అంకితం
 ఇవ్వాలి. తోటి సహాధ్యాయుల మేల్పొందాలి! గాబట్టి నీ నిక్కడ
 ఉంటాను. మీరు ఇల్లిసాగి. నన్ను విరక్ష చేసి నాచే విజా చెప్పిందా
 మొదలగు వసులో ఎంతో గాం వ్యవధివస్తుంది. మీరే లోపుగా చాలా
 దూరం ఇల్లి నాకు మైపోవచ్చును!" అని అన్నది.

వసుబాలుడు గురికి వచ్చాడు! ఆచారీకమాట ఒక్కవిమేషం మరిచి
 పోయాడు. భయంతో ఆమె దగ్గర బంది కొంచెంమూరగా జరిగాడు. శ్రీ
 రాముల సభావైభవం, ఆనందంతో కూడిన ఉన్నతన దైవందితీవీర్యం, న
 ఉత్తమకావ్యరచనా అన్న జరుగుతుంటామే!

కాని, ఈ బాలికను నిలాడిది ఉండటం? విరిసూదిరాగి? ఎంతటి
 వీరవ్యాసయ! మహా రాజనివా, తండ్రిఆనా ఎంతో అందంభక్తి. వ్రాణా. కైన
 పెరివనిధి! అయినా స్త్రీలు గా జనేన అవసరమేమిటి? సామ్యతనీ, వడినీవా
 చేస్తూకుర్చుండకూడదా?

ఓహో ఈ బాలిక కష్టమవు అధిదేవత అగానా, తన వర్తితునేక
 నిర్భయంగా రాజనేవా ద్యవధాల సుఖరించే అన్యక హంసిలాఉంది.

ఇంతలో అప్పడంగా ఆరిని చెవులకు వెక్కివెక్కి వీరుపువినవద్దండి,
 వసుగాడు ఉలిక్కిండివూరకుండులు కప్పి ఆ ఆస్థయి నైపు తిగిఆమె
 చేయి కట్టుకొని, ఆచారీకను అసహ్యంగాని కదుముకొన్నాడు. ఆరిని ఎక్కడ
 పైవెచ్చి కన్నీటి మిక్కిలు జలజలకలాము.

“ఓ బాలికా! నీ నేను సిరియాలకేవి గావచ్చును, కాకపోవచ్చును.
 నామూర్తిం సిరియాలకేవివే. అలాదు నాబ్రతుమలోకి నువ్వు ఒక ఇంద్ర

జాలంలా, అమృతవర్షపాతంలా, వేగంగా, అవిచ్ఛిన్నంగా వచ్చిన
 మహారాగవ నేను దివ్యభూములకు తేలిపోయాను. నేనుపట్టి పిరికిగాడి!!
 నిన్ను రక్షించుకొనుటకే భయపడే పీతజి! నిన్ను వదిలి, నన్ను నేను రక్షించు
 మగ్గించానునుకొన్న నిర్భయశీలిని. నువ్వునీరకశ్మవ్రతవు, ఉత్తమచరిత్రవు,
 అదర యనిమవు, నువ్వుశ్యాభానువు! విజీవిశము చనిత్రకాహ్వానీ ప్రవాహ
 మే! నన్ను తీసుంచు!! పిరి గూలదేవీ! నన్ను తీసుచి! నన్ను నీ నేపథ్యణి చెనుకొ
 నువ్వుఒక్కదానవే వెళ్ళలేవు. నువ్వు నవాయునినియల చేతుల్లో వదివోతావు!
 నువ్వు వేగంగా వరుగిదలేవు. అవసరమైతే యు...గ్ధ...గు...ద్ధం...
 చేయ...లేవు. కాబట్టి మనం ఇద్దరం కలిసి ఉండవలసినది!!

“మీరు కవులు! భక్తులు! మీరు పరిజల హృదయం ఆకంగ కాండవ
 గతులకు ఉన్నట్లు చేయగలరు. మీకుకుచ్చ యుద్ధాసంధ్య. ఈహింసాపద్దు. కాకు
 కళ్ళనీళ్ళు రావడానికి కారణం భయంకాదు. ఆకదాన్ని — చేతగానిదాన్ని
 ఇదిచరకు ఏదోపురుషునీముట్టనె నా ముట్టలేనిదాన్ని! ఆలాటి అబలను, బాలికను
 నేను నాద్రోపువునకు నేవచేయలేను, నాకు నానాయనగాను అర్పిగిందిన
 ఈ కరమోక్ష మమభ్యాతిమఖ్యకార్యమ నేను చేయలే నేమో అనిఅలోచన
 కలిగి, బెంగకలిగి, కంటినిళ్ళు వచ్చినవి. కంటినియ కెప్పుడం నా ఆకవాళ
 స్వభావమేకదా అండి!”

వనుబాలుడు ఆమె మాటలకు పరవశ్యమే పొందినాడు. ఈమె
 జీవితమే కవిత్వమే అని అనుకొన్నాడు. తనద్రోపువు కృష్ణగాయను మహా
 కవి, ఉత్తమవిద్వాంసుడు, ఉత్కృష్టహృదయ. అసమానవీరడు, అనుంతరభక్తుడు
 అతిదు లోకకల్యాణంకోసం తన పాశ్చాతానికి వెరవడు! ఇకతానా ఏమికవి
 ఏమివీరుడు, ఏలాంటి పురుగు తాను మహా నేనా నాయక శివబాలకెడ్డి
 ద్రోపువును? ఆలాంటి తానీ బాలిక నీడనైన కరించడానికి తగునా? ఓహో
 ఈమె లోటలోని మంచి గంభీరతయవు, వెన్నెలవెన్ను, పారిజాత కనుమము
 అవృతము, భగవద్దీతా మాధుర్యం!

వసుదాను ఒకసారి విశ్వత్ ప్రవాహు ప్రసరించాడు. ఉత్సాహ తేజస్సానికి కర్కశై మురిచాడు. ఆమెకు మరేగ్గికగా అడుగుకొన్నాడు. ఆమె చెవులు తన హస్తశాలతో అదిమి ఆమె మోమెత్తి, ఆమెకు లాచీటిలో పొక్కించిరాడు. ఒకటి తెరిచి ఆమె పెదవుల చుట్టించినాడు.

వెంటనే ఆతడు ఎంత కల్ప వేసినాను అని కుంగిపోయినాడు. ఆమెకు తన కాగిలిలో నుండి వచ్చి, "కుమారులే! నేను పికాది నైలాను" అన్నాడు.

ఆమెవసుదానుని మెకమట్టు చేసుకుంటుంది. "అధూ. ఇదివరకే నాకు ప్రభువులుమారు. ఆవసుదాను కొలది బుద్ధుపెట్టుకొనుట నాకు గ్రహింపు కాబోవువాని దక్క. నేనెంతలా చేయకలుగుదాననినుకొన్నాను. ఆహార్యం శ్రీ శ్రీ కృష్ణగారు ప్రభుస్కంధానారం చేరిన తర్వాత నువ్వచేస్తాను" అని బంటుమగల ఆమె ఆతని పేదవులు గాఢంగా చుట్టించి ఆతడు కాగిలి పడలి వంగి, ఆతడు పాదాల తన కన్నుల కద్దుకొని, "నువ్వే! ఇక మీరు మహావీరులుకండి" అని అన్నది.

ఆతని చెవిలో ఆమె ఆగవాక్షపుకట్ట పోవలు లాగివేయమని కోరింది. ఆతడట్లచేయగానే. ఇద్దరూ చచ్చుకుపోయిందా ఆచీటికిదిలోంచి సరిగ్గి వెలికి అన్ని సందులలో ఏది ఊరియట వాలాల్లోని చీట్లలో నూయి మయ్యారు.

సరిగ్గాలో వీళ్లగది కరుగకుండా కనారా జనాను ఏ ఏమయిపోయూ లేకుండా రాగా ఇన్స్తానే ఉన్నాడు.

ఆ రారోల్లా భయంతో ఒణి! పోతూ అలసట వడి ఒరిగి పోతూ కాళ్లు నొప్పిలతో కణకల బావుతో యివ్వెనుకర్పు నడిచారా కాంది శీతలు! డొంకలు గట్టలు, కత్తులంటిరాళ్లు పేర్ల బాడరాళ్లు చాటాను గునా, అదశ్యకులులా, ఎదురుపదురున్నాయి. ఆ అదశ్యకులలోని అదశ్య

గాలులూ కీమరాలు, అశివిన్యూగాల ధ్వజాలు గుండెలు కంఠ పెరుగు
 న్నాయి. ఈ అవశ్యతస్సరాల మనస్స తప్పించుకొని వ్రేలిచేయ్యేస్తావాణి
 రాగినిలా వాగువునూ, ఒకరికొకరు అసరాగా ఆకాశాన చుక్కలే
 వీణమేలుగా ఆనవాళ్ళు సరిమామకొంటూ ఓక్షిణంగా పోయారు.

చల్లనిగాలి వీచింది. ఆస్పష్ట మనుగీతము విసబడింది. కొంత ఆర
 గ్యము దాటగానే, ఎట్టఎనుట, పుష్పావది.

దారిలో నవాబు పైన్యాల శిబిగాలు కనపడ్డాయి. డేగాలు ఆచీకట్లో
 వెల్లని గొడుగులూ ఉన్నవి భయపడుతూ చుట్టుదాను మట్టివడుస్తూ కృష్ణ
 ఒడ్డున వారిద్దరూ వ్రేరారు.

నీరసము కన్నకుంటున్నకొలది. ఆ గూస మెక్కినైవకొలది, వను
 బాలుడికి ధైర్యము అందదు ఇనుముడిస్తున్నాయి.

ఇక కృష్ణ ఎల్లాగుదాటడం? అక్కడ కృష్ణుడు రథంలో కత్తిరి
 గట్టు మరుపుకొని ఉన్నది. అవతల అప్పర్చంగా, ఎక్కడో, గుట్టలూ కన
 పడుతూన్నవి. నెమ్మదిగా అడ్డుకుండి నీజీవట్టానికి దిగడానికి వార్డును
 ప్రయత్నం చేసేసమయంలో ఆచీకట్లోనుండి ఒక పికాచర్స్, ఎందుకాడ? అక్కడ
 కదలకుండా ఆగండి, అనివిన సచ్చింది. ఇద్దరూ నిశ్చేష్టులై ఆలాగేరియం
 డిపోయారు. ఇంకోలో ఎవరో చెమటుకి వెగిలింది కాగడా మట్టి చారు. ఇద్ద
 రు నవాబు పైనికుం కీళ్ళుగ్గిరికు వచ్చి వీరివరసా ఎగాదిగా చూచి
 వారిలో వారేకో సెగకనకున్నారు.

ఒకడు:- ఎవరు మీరు?

వరు:- మీరు దారికిప్పురోయి బాబుసాగులను.

రెండు - ఇక్కడ ఎక్కడదారి తప్పిపోయారు?

బాలిక:- మువ్వమట్టి కిమిమంచి గద్వాలపోతూవుంటిమి. ఇక్కడ
 డికి నాలుగు పైళ్ళలో దొంగలు కొట్టి దోచినారు. మేము ఎక్కడికి వారినా
 చెడిపోయాము. మా యిద్దరం ఇలా పారిపోయి వచ్చాము.

ఒకడు: అల్లా మిగ్గర్ని నూస్తే నూకి సాలా అనుకుంటా వుంది.
ఇక్కడ కొడిమూరంలో మా సైన్యం చుకాంచేసింది. అక్కడి మార్గం రావాలి
వనుబాబుడు తన సిరి చాల దేశానికి పారమాకాదు అమ్మాయి అతని
వైపు ఒక తీర్పు వైచ వీక్షణం ఉంటుంది. అతను ఒక్క
పొంగిపోయింది.

అతడు వార్షికోత్సవం వైపు ఆ కాగడా వెలుతురులో పారమాకాదు.
తుంతులులా ఉన్నాడు. కత్తులు దాల్లు, ఉన్నాయి. ఈలాంటి ఈ రాత్రి
నువో కాదు యద్దం చేసుకోవాలా ?

ఇంతలో అందులో ఒకడు సిరి చాలావది చేయిస్తున్నాడు తనవైపు
లాక్కన్నాడు, అమ్మాయి ఓయి! అని అరిచింది.

ఆ మరుసటి క్షణంలో ఒక్క నింహపు గాంధుగివెట్టి ఒక్క గంతు
లో వనుబాబుడు వానిమోదకునికి ఆ చేయిస్తున్నాడు సైన్యం పొట్టు
మీద తని వాని చేతిలో కత్తి లాక్కన్నాడు. వాడు వెనుకకు ఒక
రాయి నగిరి. వైతన్య రహితమూడు. ఈ సంఘటన ఒక మేరు
పులా జరిగింది.

రెండవవాడు కాగడా అవకల పొరవేసి కత్తిమాసి వనుబాబుడి
మీదకు ఉరికాదు.

తరాలనంచీ వనుబాబుడి కుటుంబంలో ఉన్న ట్రాకింగు పుక
లింసుకొని వచ్చునదిగా చిత్తులంటూ వచ్చింది. తిండి మాహవీరుడు. శివ
బాలకృష్ణి శివకుర్తి పొంగివెళ్ళు రాయలదేశంలో వదిలివచ్చేతి
పొంగడ్ల పొందింది. ఆ పొంగి వీణ్యము వనుబాబుని
అక్కడ ఉంది, దేహంలో సమైక్యము దాగిఉంది నాగైగు పొడు
పులు, అడ్డుకోతలు, ఏలులు, మెరికలు కళ్ళ కళ్ళ నాడించి, ఆ సేవాయి
దొక్కలో చిమ్మటి గొట్టంలోంచి చిమ్మ రక్తం చేత్తో అపుడేసుకుంటూ
వదిపోయాడు.

ఆ బాలిక ఇదంతా చూస్తూనే ఉంది. వనుబాలుని సావారం చూసి ఆశ్చర్యభరితంగా ఆమెను అవరిమిశసంతోషం కలిగింది. ఆమె కన్నులు నడు త్రోలులా మిల గిల లాడినవి. కడిపున్న సిపాయి లేవకుండా ఆమె ఆశని పీకపై కాగవైచి తొక్కితూంచి, ఆశని నడుమున ధట్టి వేలాడు కైబారు. తీసి, కదిలితే పొడిచివేయవలెనని ఉన్నది.

ఆశనికి స్పృహవచ్చి కదిలినాడు. బాలిక వెళ్ళుకు తిప్పుకొన్నది. వనుబాలుని వహోగ్రహుడైన నేపీహితుని అవస్థాచూచి ఆశడు వనుబాలుడికి మాకరించాడు. వనుబాలుడు పారిసామ్మని నానికి సెగ చేశాడు ఆ ధటుడు ఒక్క చిటికెనూ అడొంకల్లో నూయమివోయాడు.

వనుబాలునికి ఉత్సాహం సడలింది. ధ అను కలిగి గన గజ లాడి పోయినాడు. తా నేలా చంపగలిగా దొకనునమ్మణి మాంసభోజనాదికాలు మానివేసివా తాను?

ఆశడు కూలగడి పలుకుతూ ఆశ్చర్యచే ఎరుపు లలము ఆశ్చర్యవ్యసంధ్య లో లీసమైపోయే శుఖం రెండుచేతులా మూనుకున్నాడు.

ఆ బాలిక గలుక్కున బాకుపావేసి వనుబాలుడి దగ్గిరు గంతు వేసి ఆశన్న కాగలించుకొని. .. మీరు చూడొక్కో. వీ క్కమా, ఆయధ కుశల ఆశమితిమైన అనందాన్ని కలిగించినది. మీకేవిధం? మీ కివ బాలకెడ్డి కమాళ్లగదా? ఒక్క మనుష్యుణ్ణినిలోధిని. నాన ప్రాణాల్ని నిశ్చూరిగా నల్లి చంపివేసికట్టు గీసివే గురిలంచుకొన్నవాడిని చూపుట ఏమి దోషము? అని సానందాకు 'నానా'లతో ఆశని ముఖం చూసింది. వను బాలుడికి జీవితము ధన్యమనిపించింది. ఆనెలగుచీట్లో చెవిపోయిన మాం గురులతో కాంతులకు పెదజల్లే మోముతో సౌందర్య నిదులైన కన్నులతో, తన్ను కాగలించుకున్న బాలికను చూచి వనుబాలుని విరికితనం తెల్లవారి మంచులా పటాపంచలైంది. ఆతడామెను ఒడిలోనికి తీసుకుని మూర్ఛ మా

ఘోషించి, “ నవ్వు నన్ను ప్రేమిస్తున్నావా? ” అని చిన్న చిన్న వేదాదు.

“నాకు మొదట ఇష్టంలేదు; కాని మిమ్మున్నీ చూచిన కొద్దీ నాహృదయం సంపూర్ణంగా మీపాటున అప్పగిస్తా నా ఆత్మ నా సర్వస్వము తమలో లీనమైపోయింది”

వసుదానుడి హృదయం రాగాలు పాడింది.

“అయితే దరపుకుమ్మటి అనెనా ఎంచక నన్ను తాళికోలులో...”

“నూ నాయకుడు కొద్ది వారాల క్రిందట నూ నాయనగారికి రహస్యమైన అంచెరింపించాడు. అదిగూచి అయిన గడిజల కొద్దీ అది ఆలోచించుకున్నాను. ఒక సోదాన ఆయన నన్ను నాగుణం వేరుకోలున్నాను; ఆయనా వేరుకున్నాను. ఇద్దరం బయలు దేగాము బీజపురంలో నవాబుగారి మొహన్ ఖానాలో మీదిగ్గరికు వచ్చాం. ఒక బుధవారం ఒక యువ తురక నవాబు, ఆయనకుమారుడూ రాలేమా!”

“అగడ్డకు మీ గా! నిజం గా!” ఆ బాలికను తన వృద్ధయానికి ఇంకా అనుము కున్నాడు.

“మేము బయటికి వెళ్ళిపోయిన సమయం మా నాయనగారు నన్ను చూసి, అన్యాయా అరిచిందా, ఆ అబ్బాగమ్మే నీ భర్త; అది శ్రీ శ్రీ మహాదేవత వర్తి అజ్ఞానమా!” అన్నారు

వసుదానుడు ఆశ్చర్యంచేత అనిమితుడయ్యాడు. “ఎమిటి! నీ పేరు అరిచిందా ఎ.తననోవార నామం. అరిచింది! అరిచింది!! ఈ నానుమేం, నా బతుకు దరమావధి? నాకు పరిత్యక్తం జేయగలదా?” అని ఆకిడు పులకరించిపోయినాడు. ఆకికి వేల ఏనుగుల బలం వచ్చింది.

శిల్పవారి పోతూన్నది: గుంచువిడిపోయింది: చిన్న అంత తూర్వా రావాములు పాడింది.

వనుబాలుడు అరవించాడేని చేయకట్టకొని నెమ్మదిగా కృష్ణనాటడం ప్రారంభించాడు. కొంతకూరం పోయేటట్టుగా నానుతానా. వనుబాలుడికి ఈతరాగు మల్లి వెక్కువచ్చాడు. ఇద్దరున్న ఒడిపోయిన రెండు చెట్లు కష్టపడి కృష్ణానికి తోకారు. ఇద్దరూ కట్టుకొని నెమ్మదిగా కాళ్లు కొట్టుకుంటూ నదిలోకి లోతుల్లోకి తేలిపోయారు.

ఆ ప్రవాహానికి నదిలో చాలా దిగువను గట్టు ఎక్కారు. ఎండ వచ్చింది. దం ధావనాదులు చేమనని రానుమారు ఎటువు దో అని కృష్ణా నదితీరం వెంటదే నడక సాగించారు. వనుబాలుడు తలకడుపుకన్న పై కండువా తడవలేదు కాబట్టి అది చీర పీడునుకొని కట్టుకొమరి అరవించాడేనికి ఇచ్చాడు

ఆమె పునహాకట్టుచీర పాముకలుసంలాంటిది. ఆ ఎండలో ఒక అంగంటికి ఆసిపోయింది. ఆసిపోయిన బట్టలు కట్టుకుని ఇద్దరూ దారి సాగి నారు ఆకలి పొడక్కినకొద్దీ ఆలి ఎక్కువఅయింది.

ఎలాగే వెనుకూపుండగా నెమ్మది నెమ్మదిగా ఫీరంగుల చక్రదు విసవచ్చింది పెద్దకల్లలము హోయ. పీర్లు నెమ్మదిగా ఒక గుట్ట ఎక్కారు. ఎదుట రెండు పైకాయలు హోరాహోర పోయతున్నాడు. రెండు కోమలు క్యాసిందివున్నవి ఆ పైకాయలు. బండారాలు; తోపుఖానాలు చెవుల పుటా లను బద్దలు కొడుతున్నవి. అతిపార వశ్యంగా కిందిత్తు భయతోచూస్తూ నిలచుండి పోయాడు వనుబాలుడు. అరవించ ఆలిచేత, ఒకలి: చేత ఆయాసంచేత ఒడిపోయిన పువ్వులా నేలవారిపోయింది. వనుబాలుడు చూచి, 'అన్మయ్యో' అని ఆ బాలికను ఎత్తుకొని నెమ్మదిగా ఆ గుట్ట డిగాడు "అవతల పైకాయ రాయలపైకాయ అయివుంటుంది. ఒక్కడను ఎలాగైతే జేయకంటినా, మా పొడ్డాలు మా:" అనుకుంటూ వనుబాలుడు ఆ వైపుకు ఆ చెట్లచాలునుంది వెనుకూ వున్నాడు.

అతని హృదయాన్ని పసిపాపలా, హత్తుకుపోయిన ఆ బాలిక అతని మొగంచూసి, “ఈ సమయంలో నేను బ్రతుకుతానని తోచదు. నన్ను వదిలి మీరు వెళ్లిపోండి” అని అన్నది.

వసుబాబుడు భయపడి కోవంతో, “నేనా నిన్ను వదిలడం? పెన్నిధి దొరికిన పేదలా వున్నాను. పాలసముద్రంలో లక్ష్మీ విష్ణువుకు దొరికినట్లు నాకు దొరికినావు నా ప్రియం అంతా నీలోనేవుంది. నువ్వులేని ఉత్తరం లో ఏదాలరెడ్డి పుకుగుతులేని తండ్రి—!!”

ఆ బాలిక నవ్వుతో అతని నోరు మూసివేసింది.

“అవకలికి శ్రీ చక్రవర్తి సైన్యం, మనం ఎల్లాగో అక్కడకి పోవలె నాకు ఏమీ ఓపికలేదు, కాబట్టి మీరు నన్ను దింపండి, కొంతదూరం నడవ గలను ఆలా వదివలేనట్లుకు మీరు నన్ను..... ముఖ్యంగా ఈ రెండు వస్తువులు మింగిగ వుంచండి: ఇది శ్రీ చక్రవర్తి రహస్యముదిరిక; ఇదిమీరు నాకు అనురాధాడు నంపిన బేగిరావు ఉత్తరం” అని నవ్వుతూ యిచ్చింది. “ఎందుకూ ఈ ఉత్తరం” అని చిరునవ్వుతో వసుబాబుడు ఆ వుత్తరం చూసుకున్నాడు. ఉచ్చంగా తన వాగ్దే.

“ఈ వుత్తరం ఎందుకు దాచుకోటం?!!”

“ఆ వుత్తరమే అది ముఖ్యమైంది, ఒక వేళ మీరు వొళ్ళరే మట్లాడె క్కిరిలా వుంటే ఆస్పాత్రీ వారికి ఈ వుత్తరం యివ్వండి!!”

“ఈ వుత్తరం ఈ ముదిరిక ఎలా దాచావు బేబి! ఆ సరవారు ఒక స్త్రీ చేతి పక్కరీ చేయించాడు కదా!!”

“వేగులవారిలా శ్రీ చక్రవర్తి వేగుల వారికి పరిపోయిన వాళ్ళు భాగ్యఖండంలో లేరు! ఆ రెండున్నూ నా తలముడిలో దాచుకున్నా బేహ మంతా నెరికిన మసపి తలకట్టు పెరిక లేదు నునుండి!!”

వసుబాబుడు ఈ నాలుగు దినాలుంచి కృత్యకూడా ఎవని కొత్త సంగతులు నేర్చుకోడమనే ఆశ్చర్యంలో పడివున్నాడు.

ఆ రెండు వస్తువులున్నూ వనుబాలుడు వదునుకు కట్టుకుని బట్టలు
 సర్దుకున్నాడో, లేదో విరిగిపడ్డ ఒక కొండ పగివాహంలా గుట్టపునైవ్యం
 పారిపోతూ ఆ దారిని వచ్చింది. ఆ నేక మంది గాయాలు తగిలి వసుకున్నా
 ఉన్నాడు. వారిగుట్టలు రక్తాలుకారుస్తున్నవి. వారికవచాలుముక్కలైపోయి
 వున్నవి. విరిగిన కత్తులు ముక్కలైన కాళ్ళతో పొడాలకోసం పరుగెత్తుకు
 పోతూ వచ్చారు. వాళ్ళు మనవారిని చూచారు. కొందరు రౌతులు ఓపికలేక
 పోయి నా గుర్రాలవళ్ళ మీదకి తిప్పారు. వనుబాలుడు అరవించాడేమిని
 బెనక్కతోసి, కత్తిలాగి ఝులిపించి, జీవురించిన మొగంతో వృషయంలో
 ఏ మూలలోనూలేని భయంతో నిలుచున్నాడు. గుట్టలు పకిలిస్తుండగా వలు
 గురు రౌతులు నాలుగు వైపులా వచ్చారు. అరవింద కూచున్నది. ఆగ్నిహాన
 వనుబాలుడు దెబ్బ తగిలిన సింహంలా పోరాడు; దెబ్బలు తిన్నాడు; రక్త
 ధారల ఎరుపుతో ఉదయబావబింబం. అయ్యాడు. కొండోపిరి వున్నంత
 నేపు ఏటుఏటుకు తప్పుకోడం; పొడుపు పొడుపుకు వంగడం, ఆలా యుద్ధం
 చేసి వేటకుక్కలమందర కొమ్మజింకలా, పెద్దపులుల మధ్య వృషభ
 రాజలా, తమ దగ్గిరికు వాళ్ళని రానీయకుండా యుద్ధంచేశాడు.

చేతిలో కత్తి యెగిరిపోయింది; నెత్తిమీద బలమైన గాయం తగిలింది
 కళ్ళలో మెరుములు కమ్మ గిట్టున తిరిగిపోతూ గజాక్కున చైతన్యం వదిలి
 పడిపోయాడు.

అరవింద ఛంగున ముందుకు ఉరికింది; దాచి వుంచుకున్న బాకతీసింది;
 నాలుగు దెబ్బలుతిన్నది. ఒకడి గుట్టని పొడిచివేసింది; మహాకత్తి అణు
 పోయింది అరవించాడేమి. నాలుగు క్షణాలు జరిగినవి.

ఇంతలో డెక్కలచప్పుడు, సింహనాదాలు వినబడ్డవి. రాయలు
 గుట్టపు దళం కాబోలు విల్లునుంచి వచ్చే బాణాలా వచ్చింది. దానితో చెల్లా
 చెదరే పారిపోయారు. ఆ బీజపూరు రౌతులు ఆందులో ఒకడు కసిగొని

గుట్టమీదనుంచే వంగి, తూలివడపోతూ ఉన్న అరవిందాదేవిని ఒక్క అదలున మీదికి లాక్కొని పారిపోయాడు.

అవచ్చిన రాతులిది చూశాక; వాళ్లవెనక అమిత కేగంగావచ్చిన సైన్యంయూపత్తు ఉదాయించారు. కాని వాడుకును చక్కనున్న రాతుకి ,, ఇప్పుడు జరిగిన ఆ అధర్మయుద్ధంలో ఒకవ్యక్తి వడిపోయి వున్నట్టు వున్నాడు: చచ్చినాడో బ్రతికివున్నాడో చూచిరా.. కొనడొప్పి వుంటే నెమ్మదిగా నీదగ్గరనుండులు ఇచ్చి మన కిరిరానికి తీసుకుపో " అని అజ్ఞ యిచ్చాడు. అతడు వెనుతిరిగి మన వసుబాలుడు వడివున్న స్థలానికి వచ్చాడు.. వాడి చూశాడు. 'ఊ' అని కల ఊపుకున్నాడు. మందులనంచి లోవున్న ఒకచిన్నమాతగీసి పళ్ళు బిగిసిపోయివున్న వసుబాలుడు నోరు బలంతో విడదీసి అమాతగి వేళాడు.. దానితో వసుబాలుడు ఒక్క నిమేషంలో మూలగడం పొరంభించాడు..

—

వసుబాలుడికి మెలుకువ వచ్చేటప్పటికి ఒక గుర్రారంగువున్నాడు. మంచి వరుపులు, దిండ్లు నులకనుంచంపిద వరిచివుండగా, అందుమీద వడుకొని వున్నాడు గలుక్కున లేవబోగా అక్కడేవున్న ఒకాయనవద్దని వెనక్కు వడుకోబెట్టాడు,

వసు.— వే నెక్కడున్నాను?

అతడు:— శ్రీ విద్యానగరాధీశ శ్రీ శ్రీ మూరురాయరగండ కృష్ణ రాయ సార్వభౌముని కిరిరంలో వున్నావు.

వసుబాలుడు ఆకృర్యంతో మర్చిలేవ బోయాడు, నెమ్మదిగా చిరు నవ్వు నవ్వుతూ ఆ వ్యక్తి వసుబాలుణ్ణి వెనక్కు వడుకో బెట్టాడు.

వసుబాలుడు— ఒక చాలిక వుండాలి!

వ సు బా లు డు

“అమె క్షేమంగా వున్నది” లెండి”

వసుదాయుడికి అమ్మయ్యా ఆని పించింది.

అతడు:— ఈ దినానికి నువ్వు కదలకూడదు గాయాలు చాలా తగిలాయి అందుకని నా స్పృహ.

వసు:— అదంతా నాకు తెలియదండీ నేను ఇప్పుడు తత్క్షణం అప్పజే పారి దగ్గరకు పోవాలి. నేను వారికి అతిమఖ్యమైనటువంటు వేసు యివ్వాలి.

అతడు:— రేపు యివ్వకూడదూ?

వసు:— ఇప్పుడు జరిగే యుద్ధ స్థానముఖ్యం మీకు తెలుసునా?

అతడు:— నేను వైద్యుణ్ణి య్యా!

వసు:— వైద్యులకి కూడా ఎందుకు యుద్ధంచేత కాకూడదూ? కవులు అందరూ ఆ యుద్ధం చేయవలసిందే కాదా!

అతడు:— నిజం, నేను వరశింహ దేవరాయ పార్వభౌముల దగ్గర నేనానాయకత్వం చేశాను—

వసు— అమ్మయ్యా! అటులేసరే మీకు నమస్కారము! నాకు ఇప్పుడు బలం వచ్చే మందు యివ్వండి నేను అప్పజేపారి కిదిరానికిపోతాను

భీరంగుల మోతవిసబడుతూనే ఉంది ఆవ్యక్తి మారు మాట్లాడకుండా తన మందుల పెట్టెలోంచి ఒక బుడ్డితీశాడు.

“ఇందులో ఒక మందు వుంది. ఒక చుక్క అవృతం, రెండుచుక్కలకు గడియలదాకా మిసిక్కి యుద్ధం చేయగలదు; ఏనుగును ఎత్తగలదు.”

వసుదాయుడు సరే అన్నాడు. అమక్కు తాగిశాడు అతని కంఠంలో ఒక శక్తి ప్రవాహం అతివేగంతో ప్రవేశించి కొండ పిండికొట్టగలనన్నులం వచ్చినట్లుంది. లేగాడు. అనైద్యుడు పైనవున్న సేవకునికి అజ్ఞ యివ్వగానే అతడు గుట్టొకటితీసుకువచ్చి నిల్చున్నాడు. వసుదాయుడు అగుట్టంఎక్కాడు ఇంకోరౌతు సిద్ధంగా ఉన్నాడు. అతడు ముందూ, వసుదాయుడు వెనకగా

మనో పట్నంలా వున్న శివరంలో ఆసుదాల వీధుల్లోంచి వెళ్ళి వెళ్ళి, అనేక మంది రౌతులు, బలమైన వదాతులు కావలివేస్తూ పట్టుబట్టారితో లతో అలంకరించబడి కుచేరమందిరంలా వున్న గుడారం దగ్గరకు వెళ్ళినారు ఆవక్కా ఆశంబర రహితంగా సౌభాగ్యము చూపిస్తూవున్న గుడారం గుమ్మందగ్గర ఆగారు.

దారిలో వనుబాలుణ్ణి అనేకమంది రౌతులు ఆపివారు; కాని ముందు పోయే ఆళ్ళికుడు ఏదో జవాబుగా చెప్పగా పోనిస్తూ ఉండేవాడు.

పై గుడారం దగ్గరకు వెళ్ళి గుర్రాని దిగారు. అక్కడ ఉన్న ద్వారపాలకుడు లోపలికి పోయేందుకు గురుకు యివ్వమన్నాడు. వను బాలుడు ఒక ముఖ్యకార్యముమీద శ్రీ సార్వభౌముని వేంకుడు వచ్చాడని చెప్పనున్నాడు ద్వారపాలకుడు పనికిరాదిన్నాడు. వనుబాలుడికి కోపం వచ్చింది. “చాలా ముఖ్యవిషయం! అందుమీద అంతా ఆధారపడి ఉందయ్యా!” అన్నాడు. ద్వారపాలకుడు లాభంలేదని తల ఊపివాడు.

వనుబాలుడు గుమ్మం గొక్కి బయలుదేరినప్పటినుంచి తాను మహమ్మదీయులతో పోరిన విషయం, తనకు స్పృహతప్పిన విషయం అంతా పోత పచ్చింది. తనకు శ్రీదేవి, అరవిందాదేవి విమలమోయింది? మరక్షితంగా ఉందంటే! ఎక్కడ ఉన్నది? ఆ వైద్యుణ్ణి ఇంకా తప్పిళ్ళు ఆడవలసిందే కాని ఆ దేవి ఆన ఆనాసహించేగా, తాను ఈ వేళ శ్రీ అప్పాదేవారికి తెలియజేయడానికి వచ్చింది. ఆ, జ్ఞానికం వచ్చింది. ఆ బేగిరావు ఉత్తరంతోపాటు ఆమె శ్రీ సార్వభౌముని రహస్యముగ్గిక యిచ్చింది అది చదివారాదా!

“క్ష ద్వారపాలకుడా! ఈ గుర్తు చూసి నీ యివ్వవచ్చినట్లుచేయి” అని వనుబాలుడు తన దేహాన భద్రపరచుకొన్న ఆ గుద్రాక చూపించాడు, అ ద్వారపాలకుడు కంగి నమస్కారముచేసి, తత్క్షణమే లోపలికి పోయి

వచ్చి, “శ్రీ అప్పాజీ పగ్గవ మి రాకకోసం చూస్తూ ఉన్నాడు” అని అన్నాడు.

వసుబాలుడు లోనికిపోయాడు. విజయనగరసామ్రాజ్యం దేదీప్యమానంగా మట్టమధ్యాహ్న సూర్యకులా వెలిగేట్టు చేసిన కీర్తి సాధువతిమ్మరును మహామంతులవారు పరుపులపై అధివసించి, ఏవో పత్రాలు తిరగవేస్తున్నారు.

వసుబాలుడు ఆ పృథ్వీపకు వీరసమస్కారం చేసి నుంచున్నాడు. తిమ్మరును తలయై తకుండా “నువ్వు ఏ వేసువాడవయ్యా! నీ ముఖం చూపి పరిచానన్నతి తెస్తున్నదే!” అని పగిల్చుకున్నారు.

“పగ్గూ, నేను వెనువెట్టంలోనేను. ఈ ఉత్తరం తమకు అందజేయవలసిందిగా ఒక బాకీక—అరవిందాదేవి — పగ్గతాపనానునివారి కొమార్త ఇచ్చింది” అని వసుబాలు ఈ ఉత్తరం పట్టుకొన్నాడు.

అప్పాజీ వెంటనే తలయెత్తి, అతిఆనందంతో “ఎవడురా ఆక్కడ?” అని కేకవేయగానే ద్వారపాలకుడు పరుగిడివచ్చాడు. లేచి వసుబాలుడి దగ్గరనుండి ఆ ఉత్తరం అందిపుచ్చుకొని, “కీర్తి తమ్మననానునివారి, కీర్తి వేగేశన ఆనందమల్లవగమహారాజును సార్వభౌముల గుడారానికి రావలసిందిగా చెప్పా” అని అజ్ఞ ఇచ్చి, వాడు పోగానే, వసుబాలుణ్ణి చూచి, “అబ్బాయి! నీ విషయం అంతా గమనిస్తే, నువ్వు ఎన్నో కష్టాలు కీర్తి, ఈ పొగడగ్గదమైన లేఖ పట్టుకువచ్చినట్లు కనబడుతోంది! నువ్వు ఎవరితోనాను స్పృహపూర్వకం కీర్తి చక్కవ రికడ నీ పరిత్య చెప్పుకుందువుగానిరా!” అని అనునయిస్తూ, చిరుసవ్వు సవ్వుమంటూ వసుబాలునిమోము పరిశీలిస్తూ, రెండుసార్లు లిటునటు తిరిగి, గుడారం ఈవలికి వచ్చాడు.

వసుబాలుణ్ణి వెంటబెట్టుకొని, తన గుడారం దాటి సార్వభౌముని శిబిరంవై పురుషుడుస్తున్నాడు. దారిలో నైసికులు, దళవాయిలు, చమూపతులు

అంతా వీర నమస్కారాలు చేస్తున్నారు. అని అంగుకుంటూ, చిరునవ్వు నవ్వుతూ, ఆశీర్వాదిస్తూ సార్వభౌముని బంగారపు సరిగవనిచేసిన వట్టు శిబి కాలను సమీపించారు.

అప్పజీగారిని చూడగానే, సార్వభౌముని అంగరక్షకులు ఎదురై “మహావీరులు సభా శిబిరంలో కేంద్రేసి ఉన్నారు” అని మనవిచేశారు. అప్పజీవారు సభామందిరావకు వనుబాలుని తీసుకుపోయారు, సార్వభౌముని చక్రరక్షకులు, ద్వారపాలకులు, అంగరక్షకులు, చారులు అందరువంగి అప్పజీజీ వీరనమస్కారాలు చేశారు.

అప్పజీ వారు రావడం చూడగానే పారిపార్శ్వం దొకడు తల వాల్చి సభామందిర శిబిరంలోకి పోయి “జయ జయ జయ !!! మహారాజాధి రాజా !!!” అని గుమ్మందగ్గిర మోకరించి, శీర్షి అప్పజీవారు వస్తున్నారు !!” అని మనవిచేసుకొన్నాడు. సార్వభౌములు వెంటనే సింహపీఠికనుండి దిగి, గుమ్మందగ్గిరకు ఎగుడువన్ని. అప్పజీవారికి నమస్కరించి, వారిద్విన ఆశీర్వా చనా లందుకొని, అప్పజీవారి చేయిట్టుకొని వారి మంత్రాస్త్వసనం అధి వసించిచేసి శాము వెళ్ళి తమ సింహాసనం అధివసించారు.

ఇంతలో వనుబాలుడు లోనికిరా అప్పజీ కొరిక తెలియజేశారు. వనుబాలుడు లోనికి దగ్గరేకించి, వెంటనే సార్వభౌముల యెగుట మోక రించారు.

సార్వభౌములు అప్పజీవంక చూచి “నాయనగారూ ! ఎవరీబాలుడు అని పరిశ్చించారు. .

“మహావీరూ ! ఈతడు అరిముఖ్యమైన వేసుకొనివచ్చాడు శత్రువు నాయకులవారికీ, అనంతమల్లవరదగ్గరవులూ వస్తున్నాడు.

అప్పజీ వనుబాలుణ్ణి ఒక అసనం అధివసించ తలపంకించి సంజ్ఞ చేసి నరు.

ఇంతలో తమ్మన్న నాయకులూ, అనంతవరమల్లవర ప్రభువులు వచ్చి ప్రభువుకు నీరసమస్కారాలు చేసి అనుమతి సంజవలన ఆసనాలు అధి వసించారు.

అప్పాజీ అరవింద ఉత్తరం తమ్మననాయకులకు ద్వారపాలకునిచే అందిచ్చినారు.

తమ్మన్న:—ఈ ఉత్తరం ఏమిటి మహామంత్రీ ?

అప్పాజీ:—అరవింద ఉత్తరం.

తమ్మన్న:—“ఆ వచ్చిందీ , వచ్చిందా ! అమ్మయ్యా, ఇంక రావని నిర్బహ చేసుకున్నాము మా వేగువారందరమూ ! ఇంక రాయచూరు రెండు నిమిషాలలో ! ఏదీ ? ఎవరక్కడ ? నీళ్ళతో బిందె - చిన్నది” అనిఅంటూ లేచి “మహాద్రోహ ! ప్రతితాపనాయకులవారి అమ్మాయి అరవింద తాయ చూరు రహస్యాలు కంపించని విన్నవించుకుంటున్నాను” అని సంతోషంతో నునవిచేశారు.

ఇంతలో నీళ్ళబిందె వచ్చింది. వెంట తమ్మన్న నాయకులు ఒక బరిజె తన సంచికట్టులోనుండి తీసి అందులోనుండి పాడుమును కొంత ఆ బిందెలో వేసివారు. దొవారికుడు ఆ నీళ్ళు కలదగానే ఆ ఉత్తరం అందులో వేసి వారు. సిరియాలదేవిని కంపండి” అని వనుకాలుడు రాసినట్లున్న ఉత్తరపు అక్షరాలన్నీ మాయమైపోయినవి.

వెంటనే తమ్మన్న నాయకు లాఉత్తరం నీళ్ళలోపంచి తీసి ఇంకొక బరిజెలో ఉన్న హారతికర్పూరము తీసి, చెముముకి వెలిగించి మంగు దూది మండించి, ఆ మంటలో కర్పూరము వెలిగించి, ఆ కాగితాన్ని ఆ పొగలో ఉంచివారు.

మంత్రంలా ఆ పొగలో ఆ వెర్దంత్రంమీద గీతలు అక్షరాలు చీకలు బాదలులాంటివి కొత్తవి వచ్చి ప్రకృత్యక్షమైనవి.

అ ఉత్తరం మెత్తటిబోట్ల అద్ది, తమ్మన్న నాయకులు సవినయంగా సార్వభౌములడకు కొనిపోయి, సింహాసనం దగ్గర పీఠంపై ఉంచినారు.

అప్పాశీ, అనంతకుల్లవరద్రభువులు, తమ్మన్న నాయకులు, సార్వభౌములు ఆ కుక్కం చూస్తూ „ఇదిగో ఇక్కడ అక్కడ లోతు తక్కువ, ఇక్కడ గోడ అవుటు, ఇక్కడ రక్షక సైన్యం ఎక్కువ ఉంది, ఇక్కడ ఫిరంగులు బలమైనవి. ఇక్కడ ఫిరంగులు పాతవి. ఈవైపు మనవారు సిద్ధంగా ఉన్నారు.“ అని తమ్మన్న నాయకులు మనవిచేస్తుంటే, తక్కినవారు వింటూంటే, సార్వభౌములు దీక్షగా గమనిస్తున్నారు,

సార్వభౌముడు చిరునవ్వు నవ్వుతూ వసుబాబుణ్ణి దగ్గరకు తమ్మన్నాకు. వసుబాబుడు దగ్గరకు వెళ్ళి ఆ సవనాసనానవి లబధాడు.

„నీ చరిత్ర చెప్పు.“

వసుబాబుడు చరిత్ర అర్థి అజ్ఞ కాగానే ఆ జలతారుగుడారం, ఆ మణి దీక్షంబుడ మిశమిల్లు, పట్టురయపులు, కాశ్మీరనత్తుకంబళ్ళు, పట్టుకలంకారీ తేరలు, ముత్యాల బాలర్లు—అన్నీ మరచిపోయాడు. తన భావోన్మాద, ప్రేమపూర్ణ తన. అనంతాక్యుమా అయిపోయి మొదటినుంచి చరిత్ర పూసకుచ్చి ఏకరువు పెట్టిరాడు.

అతని కథలో అందరూ తనృయత్వం బొందినారు. సార్వభౌముని ముదము, అప్పాశీ గారి సగిలో ఎముకన్న తమ్మన్న నాయకులు సొందిన అనందము అవనిమిము; ఒక పారిసార్వభౌముతో చెవులో రహస్యం చెప్పి పరిపించాడు

„ఏమిటీ, నువ్వు శివబాలరాడ్డి నాయకుల కుమారుడవా ?“ అని సార్వభౌములు ఆశ్చర్యం వేపుచ్చివార.

„శివదన్న గారి శిష్యుడవా !“ అని తమ్మన్నను తలనంకించాడు.

..పారశీకం నేర్చుకు కేందుకు బీజపురంకొల్లావా?" అని మల్లవర ప్రభువు చిత్రించి ఆయిపోయాడు.

తమ్మున్న నాయకులు మాట్లాడ నేలేను. వసుబాలునికథ పూర్తి అయింది. అతడు చక్కని రియేకుట మోకరించి, "మహా గాజాధిరాజా! నేను ఆచారి నను..... ఆమె ఇప్పుడు ఎక్కడ ఉన్నది? ఆమెకు ఆపదలేదా? ఆమె చరిత్ర ఏమిటి? నాకు తెలియకే ఈ సార్థిని కుదుర్చాడు" అన్నాడు.

సార్వభౌముడు చిరునవ్వుతో వసుబాలుణ్ణి దగ్గరకు రమ్మని, తన మెల్లో ఉన్న నివ్యనుణ్ణి కూరం ఒకటి తీసి ఆతని మెల్లో వేసి, తలనిమిరి—కనివిన్నీ పీగడవుమ్మ అయి, నీచక్కంప రికి సహాయం చేసుకో! అని పెన్సనామాత్యులకు కణాక పంపవలసింది అని అన్నాడు.

ఒక క్షారపాలకుడు వేగంగా పోయినాడు. వసుబాలుడు భూలోకంలోనే ఉన్న ఇదివరకు చక్కని రిని దూరంగా చూడడమే, ఆయనలో మాట్లాడలేదు. ఆయన తల నిమిరినప్పుడు శీత్ర ఆవిష్కరణ ఆశీర్వాదించినట్లయింది. జస్మసాఫల్యం అయింది అనుకున్నాడు వసుబాలుడు.

ఇంతలో ఒక పక్కనుంచి పెన్సనామాత్యులు, ఒక పక్కనుంచి కనికాలరెడ్డినాయకులు చక్కవచ్చి సార్వభౌమునికి నమస్కారములు చేసి ఆసనాలు ఆధిపించారు.

వసుబాలుడు ససంభ్రమంగా లేచి గురువుగారికి మోకరించి నమస్కరించాడు. ఆయన లేవదీసి, "ఏమి చిక్కావు, గట్టితనం దాల్చావు, ఈ గాయాలు, ఈకట్టు ఏమిటి?" అని అన్నాడు.

వసుబాలుడు కండ్లికి మోకరించినాడు అతడు కుమారని యెత్తి మూర్ధమాఘాణించాడు కళ్ళకీళ్ళు తిరుగుతూ ఉండగా, గొంతులో దగ్గుతిక వదుతూ ఉండగా, కుమారుణ్ణి గట్టిగాకొగిలించుకున్నాడు. అక్కడ ఉన్న అందరకు కళ్ళలో నీళ్ళు తిరిగినవి.

అప్పటి—శివబాలరెడ్డివర్యా! నీ కుమారుడు తన సార్వభౌమునికి, విజయనగర పామ్రాజ్యానికి గీరరాని ఉపకారం జేసినాడు. కీర్తి సార్వభౌములు అతనికి నూకపాలెం జాగీరు దయచేయుచున్నారు" అని అప్పుడే చక్కవర్తి స్వహస్తామాంకితమైన ముద్రపేరుగానే ఆ పత్రికా పుచ్చుకొని వసుబాబుడికి యిచ్చినాడు.

ఇంతలో ప్రితాపనాయకులు ఒక చాలికను మేలిమునుషసో కొని వచ్చినారు. అందరూ ప్రితాపనాయకుణ్ణి బహూకరించారు. వసుబాబుడి గుండెలు కొట్టుకున్నవి, అతనికి దివ్యగీతానాదములు వినిపించినవి. వేయూరు అపరిమిత సుగంధములు వీచినట్లయినవి.

అప్పటి :—ప్రితాపనాయకా! నువ్వు నీ సార్వభౌములకు చేసే నేప అపరిమితము. నీ కుమార్తె ఎవ్వరికిన్నీ సాధ్యముగాని రహస్యభేదనాలు నీ నవాబులతోచేసి అత్యుక్తప్రమేన నేప చేసింది. ఆమెకు కీర్తి సార్వభౌములు నూకపాలెం జాగీరు చక్కపున్న వీరనపాలెం జాగీరు దయచేస్తా ఉన్నాను. ఆ రెండు జాగీర్లు కృష్ణాకుంగభద్రా ఉండుగాత!

సార్వభౌములు, మల్లవరప్రభువు, కమ్మన్ననాయకులు "తధాన్త" అని అన్నారు.

అప్పటి సార్వభౌమునివంశ చూచిఅన్నాడు. "దేవా! ఈ కమ్మన్న నాయకులే ఈ నాటకానికి నూకగీధారులు. ఈలా వస్తుందని అనుకోలేదు. ఈ అమ్మాయి అందం లోకప్రసిద్ధం. అమ్మాయిని వసుబాబుడికి యివ్వడానికి తన కుడిచేయ్యి అయిన ప్రితాపనాయకులొక్కరే ఆచాల ఎకోకన్తం, దొంగలు కొట్టున్నట్లుగా ఏర్పాటుచేసి ఆతడు ఆమెను రక్షించేట్లు చేయాలిసింగిగా ఆజ్ఞరంపించారు. శివబాలుని కుమారుడు ప్రితాపురుషమూర్తి ను యిచ్చినట్లు కీర్తి దేవరఆజ్ఞ ఇదివరకే పుచ్చుకున్నాను కదా! అది నేను వంపినాను. కాని ఇంతకూ జరిగినకథ వేరు. విరూపాక్షుడే వసుబాబుడికథ తాను నడిపాడు!

రెండురోజులైన వెనుక వనుబాలుడు పగితాపనాయనినివారి కిది రానికి పోయినాడు. అవశోధజన కిదిరాలు పగితి నాయకుని కిదిరానికివెన కగా ఉంటాయి. అంతపుకస్త్రాలు కనబడరు.

వనుబాలుడు పగితాపనాయనినివారి కిదిరానికి వెళ్ళగానే ద్వార పాలకు లాతనికి నమస్కరించి, ఒక డేరాలోనికి తీసికొనివెళ్లి అచ్చట ఆత నిని ఆధిపనింపచేసివారు.

వనుబాలుడు అచ్చట ఉచితాసనంపై కూర్చుండి వృతకుం మారు మోగుతుండగా ఒంటరిగా అన్నీ చూస్తూ ఉన్నాడు. ఆ డేరాలో అలంకారాలు. ఉన్న పద్మవులు ఒక గాలిక అలంకరించుకొనే మందిరంలో ఉన్నవానిలా ఉన్నాయి.

వివిధ సుగంధా లా డేరాలో పరిమిస్తున్నాయి. ఒకచో కొన్ని పట్టుచీర లున్నాయి. ఒకచోట జరీలుటావు పరిచేసిన పలు రవిక లార వేయబడి ఉన్నాయి. చందుగాపెట్టెలు, గుండ్రని తోలుపెట్టెలు, నగల పెట్టెలు ఉన్నవి. ఒకచోట పాలవరి గింధపేరిక లున్నాయి.

ఇంతలో ఒకద్వారానికి ఉన్న తెర ఒత్తిగింపబడి, ఒక బాలిక లోనికి వచ్చి, కలకలలాడుతూ ఉదయపొంగడావని పగితికిమూర్తి ఉమా దేవిలా. దివ్యాకాసారమర్న వికసిత సహస్రదళకమలస్థ పద్మినీదేవిలా, చిగు నవ్వుతో పోకిపోసిన సౌందర్యరాసిలా, అరవిందచాల నిలుచుంది.

ఒకేఒక్క తుణికిమట్లా బాలిక నిలుచుండి "మీరేనా పగితి!" అంటూ మెరుములా, సుగంధకల్లోలంలా, వేయి ఆనందాల మడిగుండంలా వచ్చి వనుగాలుని ఒళ్లోవాలింది! వనుబాలుడు మైమరచాడు!

మొదటిసారి పగితికిమైనన్నమా యీ లాగేవచ్చింది ఇంతలో అమె ఆతని కలవలచి గాఢంగా ఆతని పెదవులు కుద్దుకొన్నది.

ఒకరి గాయాలు ఒకటికి చూపించుకుంటూ, ఒకే ఆశ్శేషంలో విడిపోక ఒకరై, వారు మాటలు లేక ఆలా ఉండిపోయారు.

“అగ్నిగారు మిమ్ము నా మందిరపు దేవాలా చూడవచ్చునన్నార మీకు వార్తపంపాను నునుండీ, ఇకమీకు నన్ను కొన్నాళ్లనా చూడలేరులెండి. అది నాలు ఎల్లాగడుపుకుంటాలో ఓ తాయిలంగారు! నేను మాత్రం ఒక నిమిషం ఒకకల్పంగా—”

“అట్టేనినాలు అక్కరేనులెండి ఓ నారిణి దేవియూ! అప్పటి వారు పెట్టించిన ముహూర్తం వారం రోజులలో. ఇక్కడేబలెండి ఒక మహాఉత్సవమని ప్రతాపవాయనింవారు వార్తపంపారు ఎల్లుండి క్రధానానికి వస్తున్నామని. ఇక ఓ తాయిలంగారు ఏమంటారు?”

“ఏమంటానా?” అంటూ గబుక్కునలేచి ఆమె గుమ్మందగ్గరకు పరుగిడింది. వనుబాటదూ ఉరికి, ఆమెను గట్టిగా వృధయానికి అదుముస్తాడు

వారిద్దరూ ఆ తస్మయంలో ఒకరి మోము వొకరుచూస్తూ, తమ తరువాయి కథారహస్యం చెప్పుకుంటూ ఉండిపోయారు.

క థా సూ చి క

సంధ్యా స్మర్యము	8
ల చ్చి మి	23
అనురకస్య	33
తిరువతికొండ మెట్టు	51
టాంకు దళము	59
వసుబాలుడు	64

BCI

TPLA102B 117

BC

మనసు ఫౌండేషన్
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TRIA 102 B 117
పుస్తకం పేరు	60229
తారీఖు	25/10/24
ముందు లెక్క	YES
వెనుక లెక్క	YES
మొత్తం పేజీలు	111
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
భాష పేజీలు	TEL, BCL
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	blazin
పేజీలు విడదీసినది	Blau & Co
ప్రింట్ చేసినది	9.20.24
పరిశీలించినది	SANDHYA
పేజీలు పరిశీలించినది	
లైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
ప్రింట్ చెయ్యబడినది	NO
తప్పులు	NO
పరిస్థితి	Good